

תיבה א'-1 : מתווים לדחיית תשלומי הלוואות

- משבר הקורונה הוביל לקשיים תזרימיים של משקי הבית ושל העסקים שפגעו בין היתר ביכולת החזר ההלוואות שנטלו טרם המשבר.
- במטרה לסייע למשקי הבית ולעסקים בהתמודדות עם קשיים אלה ועל מנת להפחית את אי הוודאות בקרב הציבור הרחב לגבי האפשרויות של דחיית תשלומים, גיבש הפיקוח על הבנקים מתווים וולונטריים לדחיית תשלומי הלוואות שאומצו על ידי הבנקים וחברות כרטיסי האשראי.
- מתווים אלה, אשר היו אחד הצעדים המשמעותיים ביותר שננקטו לטובת סיוע למשק להתמודד עם המשבר והשלכותיו, הוארכו והורחבו במהלך שנת 2020 בהתאם להתפתחות המשבר והשלכותיו על משקי הבית ועל העסקים, מתוך תפיסה שמהלך זה יקל עליהם מאוד בהתמודדות עם הפגיעה הרחבה שהם חוו.
- מתחילת המשבר ועד לסוף שנת 2020 אישרה המערכת הבנקאית כ-908,000 בקשות לדחיית תשלומי הלוואה שהוגשו על ידי הלקוחות ובהיקף כולל של כ-11.5 מיליארד ש"ח.
- נכון לסוף חודש מרץ 2021, שיעור החוב שנמצא בסטטוס דחייה פעילה עומד על כ-14% מסך יתרת החוב בגינה נדחו תשלומי הלוואות במהלך המשבר כולו.

להלן ריכוז המתווים שגובשו לפי תאריך יצירתם:

7 במאי 2020 - **גיבוש מתווה מקיף** לדחיית תשלומי משכנתאות והלוואות צרכניות שאומץ על ידי **המערכת הבנקאית**

13 ביולי 2020 - **הארכת** המתווה המקיף לדחיית תשלומי משכנתאות והלוואות צרכניות שאומץ על ידי **המערכת הבנקאית**

29 בספטמבר 2020 - **הארכה** נוספת של המתווה המקיף לדחיית תשלומי משכנתאות והלוואות צרכניות שאומץ על ידי **המערכת הבנקאית**

1 באוקטובר 2020 - **גיבוש מתווה** לדחיית תשלומי הלוואות צרכניות שאומץ על ידי **חברות כרטיסי האשראי**

30 בנובמבר 2020 - **הארכת המתווה** לדחיית תשלומי הלוואות צרכניות שאומץ על ידי **חברות כרטיסי האשראי**

30 בנובמבר 2020 - **גיבוש מתווה נוסף ארוך טווח** לדחיית תשלומי משכנתאות והלוואות צרכניות **למשקי הבית** שאומץ על ידי **המערכת הבנקאית**

10 בדצמבר 2020 - **גיבוש מתווה נוסף ארוך טווח** לדחיית תשלומי הלוואות צרכניות **לעסקים קטנים וזעירים** שאומץ על ידי **המערכת הבנקאית**

גיבוש מתווה אחיד - מאי 2020

משבר הקורונה הוביל לקשיים תזרימיים של משקי הבית ושל העסקים ופגע בין היתר ביכולת החזר הלוואות שהם נטלו טרם המשבר. מסיבה זו החלה המערכת הבנקאית עם פרוץ המשבר ובעידוד הפיקוח על הבנקים לאפשר דחייה של תשלומי הלוואות, במטרה לסייע ללקוחות להתמודד עם הקשיים המשמעותיים והלא צפויים.

כדי להמשיך בסיוע לציבור הרחב, תוך יצירת ודאות לגבי אפשרויות דחיית התשלומים, החליט הפיקוח על הבנקים, בכפוף להערכות מצב שוטפות שננקטו כל העת ולהשוואה בין לאומית נרחבת, לקדם את מתן האפשרות לדחיית תשלומי משכנתאות והלוואות צרכניות וגיבש בחודש מאי 2020 מתווה אחיד לדחיית תשלומי הלוואות שאומץ על ידי כל הבנקים.¹ המתווה נועד לסייע ללקוחות שנקלעו למצוקת נזילות בעקבות המשבר ושהפגיעה בהכנסתם צפויה הייתה להיות קצרת טווח.

בהתאם למתווה שגובש, ניתן היה לדחות את תשלומי הלוואה ללא עמלה, תוך שמירה על שיעור הריבית המקורי של הלוואה. עם זה הודגש בפני הלקוחות, שדחיית תשלומים כמותה כאשראי חדש (שניתן אמנם במסגרת המתווה בתנאי הריבית המקוריים) ושהיא כרוכה בעלות ולכן עליהם לעשות שימוש מושכל בכלי זה ולא לדחות תשלומי הלוואות שלא לצורך. כמו כן הוסבר ללקוחות שביקשו לדחות את תשלומי המשכנתה שיש לבחון היטב את השפעת השלכות הדחייה על הכיסוי הביטוחי (ביטוח חיים) הקיים במסגרת המשכנתה.

יצוין שהמתווה הציג את התנאים המינימליים בדחיית תשלומי הלוואות וכל בנק רשאי היה להרחיבו לטובת לקוחותיו ולבקשתם.

תנאי המתווה המלאים מופיעים בנספח א'.

הארכת המתווה והרחבתו - יולי 2020

נוכח העובדה שמשקי הבית והעסקים הקטנים המשיכו להתמודד עם השלכותיו הכלכליות של משבר הקורונה, החליט הפיקוח על הבנקים על הרחבת המתווה האחד לדחיית תשלומי הלוואות.

מטרת ההרחבה הייתה לסייע ללקוחות שדחו את התשלומים בעבר, אך נדרשו לסיוע נוסף כדי לצלוח את התקופה הקשה, תוך הדגשת אחריותם להיערך לעמידה בתשלומיהם בהמשך. היא נועדה גם לסייע ללקוחות שהצליחו עד כה לעמוד בהתחייבויותיהם ולא דחו תשלומים, לעשות כעת שימוש במתווה זה ולהקל על תזרים המזומנים שלהם במידת הצורך.

תנאי המתווה המלאים, לרבות השוואה בין המתווה המורחב מול המתווה הקודם, מופיעים בנספח ב'.

הארכה והרחבה נוספת של המתווה - ספטמבר 2020

בעקבות החלטת הממשלה להטיל סגר נוסף במטרה להתמודד עם מגפת הקורונה, שהובילה להשלכות שונות על לקוחותיה של המערכת הבנקאית, שכוללות, בין היתר, ירידה בהכנסות, פגיעה בתעסוקה וקושי בהחזר הלוואות, הודיע הפיקוח על הבנקים על הרחבה נוספת של המתווה,² שאומץ ע"י המערכת הבנקאית.

¹ <https://www.boi.org.il/he/NewsAndPublications/PressReleases/Pages/7-5-2020b.aspx>

² <https://www.boi.org.il/he/NewsAndPublications/PressReleases/Pages/29-9-20.aspx>

כדי לאפשר לבנקים וללקוחות להתחיל להיערך ליום שאחרי דחיית ההלוואות ולהסדיר את אופן פריסת ההלוואה ככל שיידרש, נקבע במסגרת מתווה זה שהדחייה ללא שיקול דעת הבנק היא של רכיב הקרן בהלוואה, כשהבנק רשאי לאפשר גם דחייה של הריבית בנוסף לדחיית הקרן.

גיבוש מתווה נוסף ארוך טווח למשקי הבית - נובמבר 2020

לאורך כל המשבר קיים הפיקוח על הבנקים הערכות מצב שוטפות, שכוללות, בין היתר, איסוף וניתוח נתונים שונים לצורך גיבוש תמונת מצב עדכנית וכן קיום קשר שוטף עם המערכת הבנקאית ועם הציבור הרחב. לאור התובנות שעלו מהערכת המצב ומתוך הבנה שהשלכות משבר הקורונה צפויות להשפיע על הקשיים התזרימיים של חלק מהלקוחות גם במהלך שנת 2021, הוחלט הפעם לגבש מתווה נוסף וארוך טווח.

המתווה הנוסף נועד לסייע ללקוחות שנפגעו משמעותית מהשלכות המשבר ושעומדים במספר תנאים מצטברים שמעידים על פגיעה בהם.³ יצוין שבשונה מהמתווים הקודמים, ניתן במתווה זה דגש מוגבר על חזרת הלווים לתשלום הלוואותיהם וזה באמצעות לוח תשלומים מקל לפירעון החוב, בשונה מהקפאה או דחיית החוב במלואו.

בהתייחס ללקוחות שלא עומדים בתנאים המצטברים של המתווה, הודיע הפיקוח שהבנקים ימשיכו לסייע בהסדרים פרטניים ומציאת פתרונות מותאמים לכל לקוח, בראייה צופה פני עתיד, בהתאם לנסיבות של כל לקוח, כדי לאפשר עמידה בהשלכות התמשכותו של המשבר.

התנאים המלאים של המתווה הנוסף מופיעים בנספח ג'.

גיבוש מתווה נוסף ארוך טווח לעסקים קטנים וזעירים - דצמבר 2020

במטרה לתת מענה ארוך טווח גם לעסקים הקטנים והזעירים, פעל הפיקוח על הבנקים לגיבוש מתווה נוסף,⁴ שמיועד לעסקים קטנים וזעירים שנפגעו באופן משמעותי מהמשבר ושעומדים בתנאים מצטברים,⁵ לדחות, ללא שיקול דעת הבנק, את רכיב הקרן בהלוואה. דחייה זו הביאה להפחתת החיוב בחודשי בלמעלה מ-70%.

יצוין, שלהבדיל מהמתווה הקודם שבו היה לבנקים שיקול דעת באישור בקשת הדחייה, סוכם במתווה הנוכחי שהדחייה תבוצע ללא שיקול דעת הבנק. כמו כן, ניתן דגש על חזרת לווים לתשלום בלוח תשלומים מקל.

התנאים המלאים של המתווה הנוסף לעסקים קטנים וזעירים מופיעים בנספח ד'.

³ תנאים מצטברים: לקוחות שההלוואות שלהם נמצאות בסטטוס דחייה נכון ליום תחילת המתווה הנוסף; שנכון לתאריך 28 בפברואר 2020, הכנסת משק הבית שלהם לא עולה על 20,000 ש"ח נטו ושקיימת פגיעה בהכנסתם בשיעור של 40% ומעלה.

⁴ <https://www.boi.org.il/he/NewsAndPublications/PressReleases/Pages/10-12-20.aspx>

⁵ במהלך חודשים מרץ-דצמבר 2020, ביחס לתקופה המקבילה אשתקד.

גיבוש מתווה לדחיית תשלומי הלוואות - חברות כרטיסי האשראי - תחילת אוקטובר 2020⁶

כחלק מהחשיבות שהפיקוח על הבנקים הקנה לסיוע בדחיית תשלומי הלוואות ללקוחות נוספים ובהמשך להקלות שונות, לרבות דחיות תשלומים שכבר ניתנו על ידי חברות כרטיסי האשראי, גובש **מתווה לדחיית תשלומי הלוואות צרכניות והלוואות לעסקים**, שאומץ על ידי כל חברות כרטיסי האשראי.

התנאים המלאים של המתווה לדחיית תשלומי הלוואות של חברות כרטיסי האשראי מופיעים בנספח ה'.

הארכת המתווה לדחיית תשלומי הלוואות חברות כרטיסי האשראי - סוף נובמבר 2020⁷

במטרה להמשיך ולסייע ללקוחות המערכת הפיננסית בהתמודדות עם הקשיים התזרימיים, תוך מיקוד באוכלוסיית היעד שנפגעה באופן משמעותי מהמשבר ושעומדת במספר תנאים מצטברים,⁸ הודיע הפיקוח על הבנקים על הארכת מתווה דחיית תשלומי הלוואות שאומץ על ידי חברות כרטיסי האשראי. הארכת המתווה נועדה לאפשר ללקוחות אלה הקלה תזרימית נוספת למשך תקופת זמן קצובה, שבמהלכה היה עליהם להיערך לקראת חזרה לפירעון סדיר של הלוואות. התנאים המלאים של הארכת המתווה לדחיית תשלומי הלוואות של חברות כרטיסי האשראי מופיעים בנספח ו'.

כללי - חשיבות הגילוי

הפיקוח על הבנקים הבהיר למערכת הבנקאית, שבמסגרת הגילוי ללקוח שביקש לדחות את תשלומי הלוואה, לרבות בערוץ הדיגיטלי, יש לכל הפחות להסב את תשומת ליבו לעובדה שדחיית תשלומי הלוואה כרוכה בעלות שנובעת מתשלום ריבית על תקופה זו ולתת הערכה בקירוב של עלות זו וכן לגלות כל מידע מהותי אחר שנוגע לדחייה, כגון פירוט מנגנון העלות (ריבית דריבית) ואופן הפריסה של התשלומים ושל העלות בגין הדחייה וזה כדי לאפשר ללקוח לקבל החלטה מושכלת. כמו כן הובהר בכל ההודעות לעיתונות אודות המתווים השונים ובראיונות שהתקיימו באמצעי התקשורת, שדחיית התשלומים כרוכה בעלות ושהלקוחות נדרשים לבחון היטב את השלכות הדחייה, טרם קבלת ההחלטה.

⁶ <https://www.boi.org.il/he/NewsAndPublications/PressReleases/Pages/1-10-20.aspx>

⁷ <https://www.boi.org.il/he/NewsAndPublications/PressReleases/Pages/30-11-2020a.aspx>

⁸ לקוחות שההלוואות שלהם עד 100 אש"ח נמצאו בסטטוס דחייה נכון ליום תחילת המתווה הנוסף ושנכון לתאריך 28 בפברואר 2020, הכנסת משק הבית שלהם לא עולה על 20,000 ש"ח נטו ושהייתה פגיעה בהכנסתם בשיעור של 40% ומעלה.

כללי - הבהרות חשבונאיות

במסגרת גיבוש המתווים מסר הפיקוח על הבנקים לבנקים הבהרות חשבונאיות⁹ לגבי הטיפול החשבונאי במתווים לדחיית תשלומים, שעודדו תאגידים בנקאים לפעול בזהירות כדי לייצב לווים ולאפשר להם להתמודד עם המשבר. עוד יצוין שהפיקוח דרש מהבנקים גילוי רחב, כדי לאפשר לציבור לקבל גילוי מלא ומפורט על השפעת המתווים על סיכוני האשראי והמצב הכספי של התאגידים הבנקאים.

כללי - מכתב המפקח למערכת הבנקאית בנושא לקוחות שנקלעו לקשיים בשל משבר הקורונה

לצד גיבוש המתווים פנה ביוני 2020 המפקח על הבנקים במכתב¹⁰ למערכת הבנקאית שבו הוא מבהיר כיצד יש לפעול במטרה לסייע ללקוחות שנקלעו לקשיים בעקבות המשבר.

מכתב המפקח מדגיש, שבהתאם להוראות הפיקוח הקיימות, במקרה שבו לקוח נקלע לקשיים כלכליים ומתקשה לעמוד בהתחייבויותיו כלפי התאגיד הבנקאי, על התאגיד הבנקאי לפעול ברגישות כלפי הלקוחות ולנסות למצות, ככל הניתן, דרכים שונות לגביית החוב על כלל מרכיביו, בטרם פניה לערכאות שיפוט וזה תוך שמירה על הוגנות ושקיפות לאורך כל הליכי גביית החובות.

האמור נכון ביתר שאת בתקופת משבר הקורונה ועל כן נדרשו התאגידים הבנקאים להמשיך ולפעול כך אף בעצמות גבוהה יותר בהשוואה לימי שגרה, במטרה לזהות קשיים ולסייע ללקוחותיהם לצלוח את התקופה המאתגרת שבה הם נמצאים, בשלב מוקדם ככל האפשר, במטרה לסייע ככל שניתן במניעת צמיחת החובות והידרדרות עתידית במצבם.

⁹ <https://www.boi.org.il/he/BankingSupervision/LettersAndCircularsSupervisorOfBanks/LettersOfTheBankingSupervisionDepartment/202041.pdf>

<https://www.boi.org.il/he/BankingSupervision/LettersAndCircularsSupervisorOfBanks/LettersOfTheBankingSupervisionDepartment/202017.pdf>

<https://www.boi.org.il/he/BankingSupervision/LettersAndCircularsSupervisorOfBanks/LettersOfTheBankingSupervisionDepartment/202016.pdf>

<https://www.boi.org.il/he/BankingSupervision/LettersAndCircularsSupervisorOfBanks/LettersOfTheBankingSupervisionDepartment/202037.pdf>

<https://www.boi.org.il/he/BankingSupervision/LettersAndCircularsSupervisorOfBanks/LettersOfTheBankingSupervisionDepartment/202036.pdf>

<https://www.boi.org.il/he/BankingSupervision/LettersAndCircularsSupervisorOfBanks/LettersOfTheBankingSupervisionDepartment/202044.pdf>

¹⁰ <https://www.boi.org.il/he/NewsAndPublications/PressReleases/Pages/24-6-2020.aspx>

כללי – נתונים

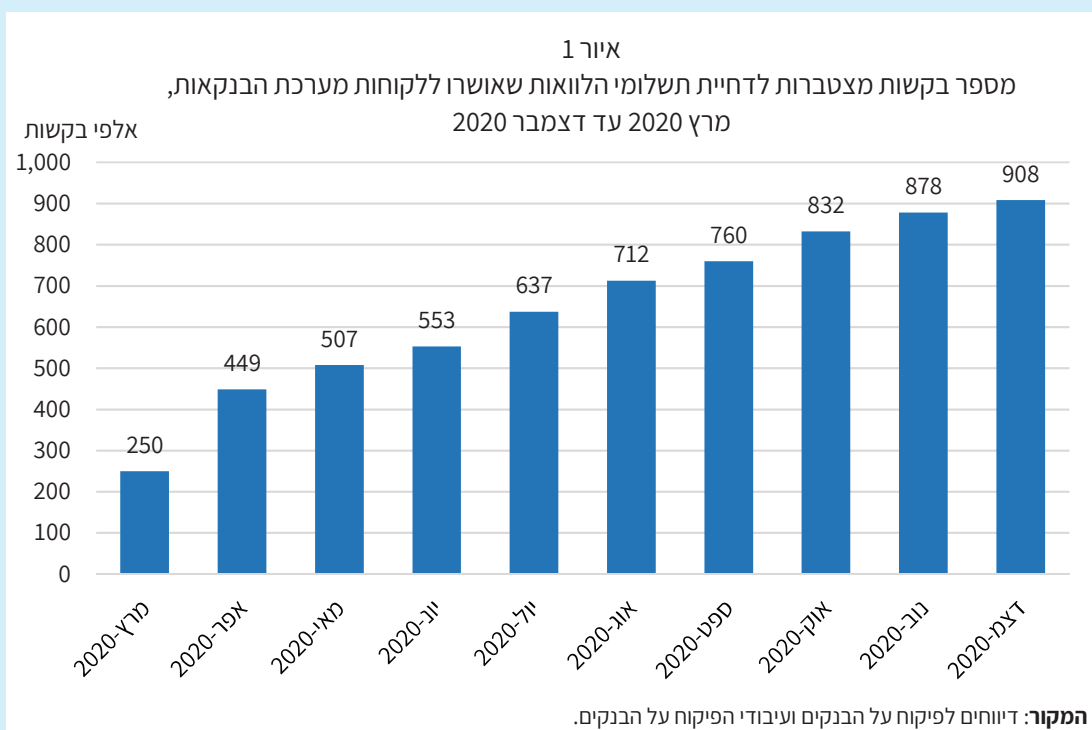
נתונים אודות היקפי דחיית תשלומי הלוואות

במהלך שנת 2020 אישרה המערכת הבנקאית כ-908,000 בקשות שהוגשו על ידי הלקוחות לדחיית תשלומי הלוואה ובהיקף כולל של כ-11.5 מיליארד ש"ח.¹¹

עיקר הבקשות לדחייה בתשלומי הלוואה התקבלו בגין אשראי צרכני (57%), אשראי לדיור (21%) ואשראי לעסקים קטנים (20%).

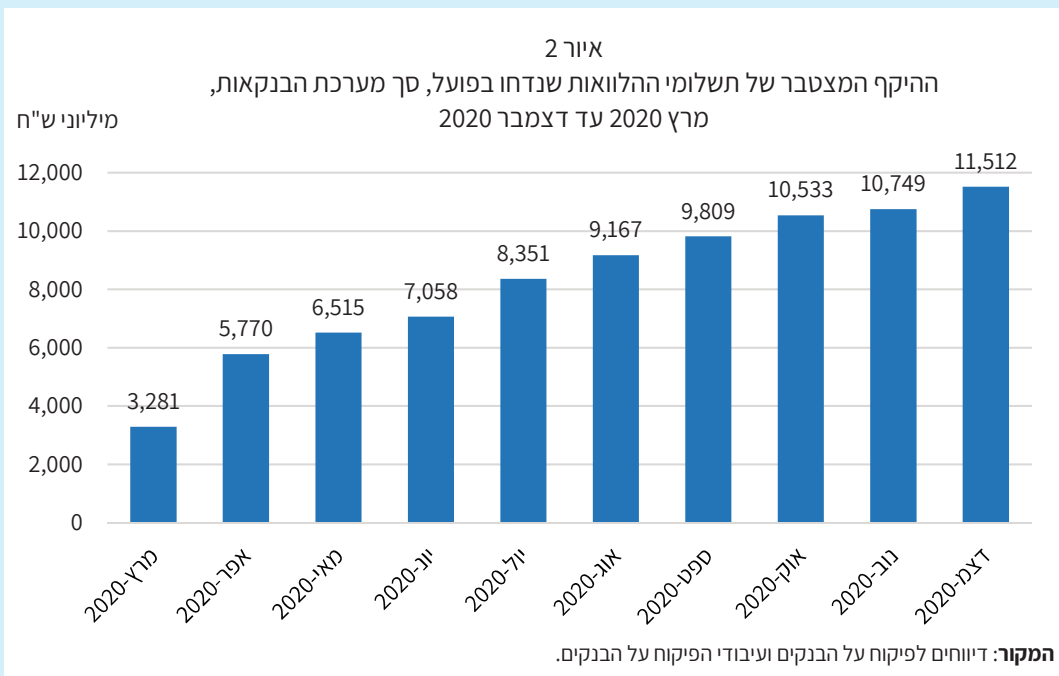
השינויים התכופים במתווה דחיית תשלומי הלוואות, כמתואר לעיל, סייעו ללקוחות המערכת הבנקאית בקבלת הדחייה לכל אורך שנת 2020, כמתואר באיורים להלן:

המערכת הבנקאית אישרה למעלה מ-900 א' בקשות לדחיית תשלומי הלוואה

¹¹ המקור: עיבודי הפיקוח על הבנקים של דיווחים ייעודיים לתקופת המשבר המדווחים על פי גישת ההנהלה.

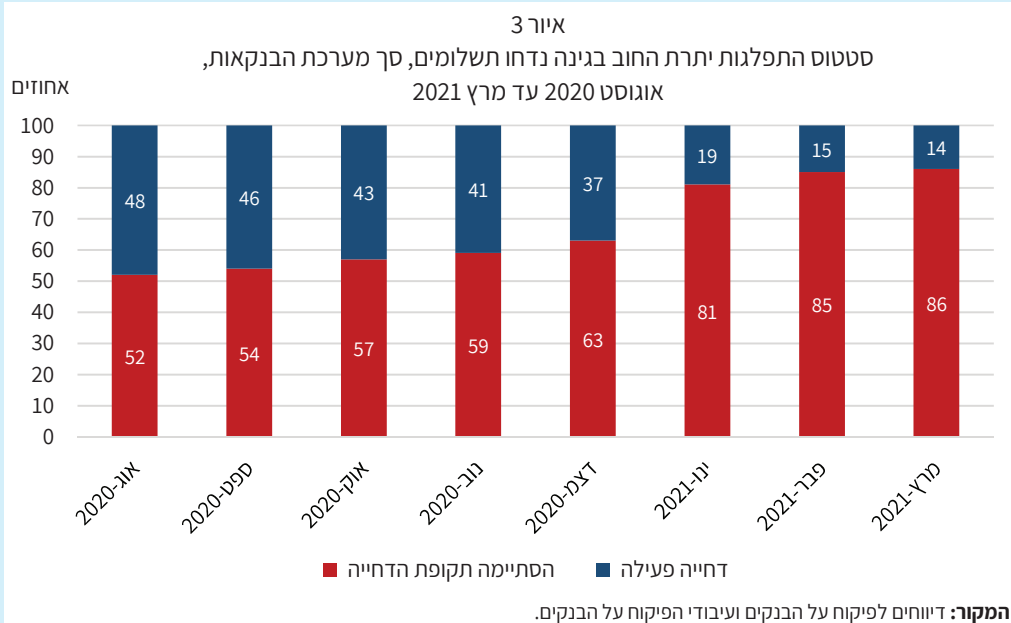
הלקוחות לא נדרשו לשלם במהלך המשבר תשלומי הלוואות בהיקף של למעלה מ-11 מיליארד ש"ח

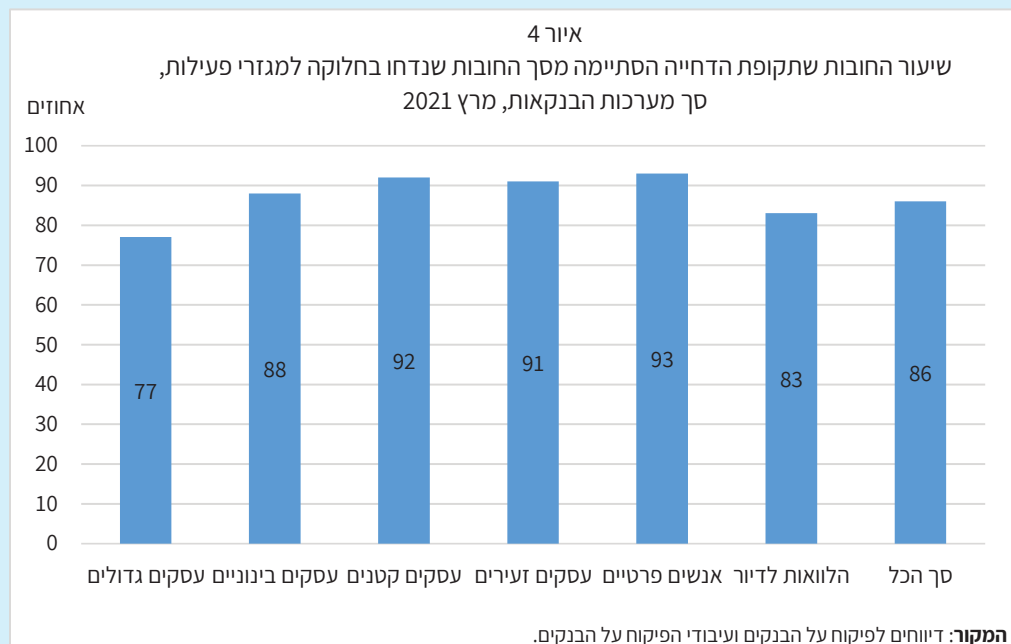
נכון לסוף חודש מרץ 2021, שיעור החוב שנמצא בסטטוס דחייה פעילה עומד על כ-25.5 מיליארד ש"ח, כ-14% מסך יתרת החוב בגינה נדחו תשלומי הלוואות במהלך המשבר כולו (כ-176 מיליארד ש"ח).¹² מרבית החוב הנמצא עדיין בדחייה פעילה, כ-18.5 מיליארד ש"ח, נובע בגין אשראי לדיור.

¹² המקור: דיווח לפיקוח בהתאם להוראת דיווח בחירום מס' 889 ועיבודי הפיקוח על הבנקים.

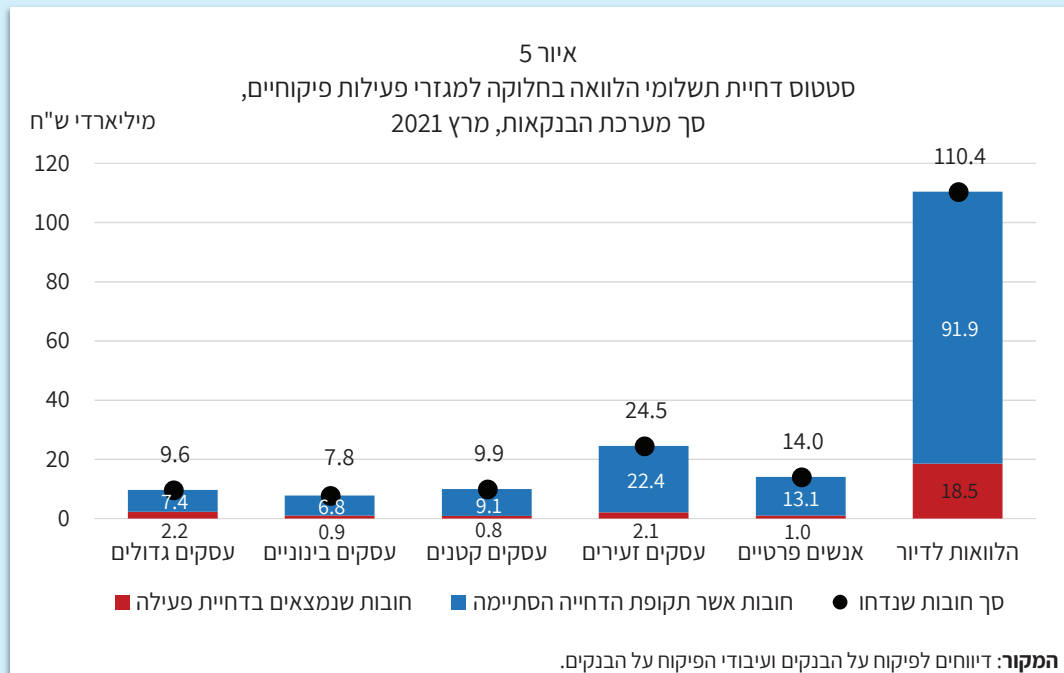
לקוחות סיימו את תקופת הדחייה הפעילה ושוב לשלם באופן סדיר את תשלומי ההלוואה

במרבית המגזרים שיעור החובות שסיימו את תקופת הדחייה עולה על 85%

עיקר הדחיות שניתנו במהלך המשבר נרשמו במגזר הדיור

כפי שניתן לראות לעיל, שיעור החוב שבגינו הסתיימה תקופת הדחייה עומד על כ-86%. בחלוקה למגזרי פעילות פיקוחיים, ניתן לראות ששיעור החוב שבגינו הסתיימה תקופת הדחייה במגזר האנשים הפרטיים הוא הגבוה ביותר (93%) ובמגזר העסקים הגדולים הוא הנמוך ביותר (77%).

בחלוקה למגזרי פעילות פיקוחיים, ניתן לראות שכ 63% מהיקף החוב שנדחה הוא אשראי לדיור וכ-14% מהיקף החוב שנדחה הוא אשראי לעסקים זעירים.

נספח א'

תנאי המתווה לדחיית תשלומי הלוואות - מאי 2020

קבוצת לקוחות	תקופת הדחייה	שיעור ריבית מרבי	אופן פריסת התשלומים
משכנתאות	כל לווה ¹ .	6 חודשים.	הריבית ההסכמית.
אשראי צרכני עד 100,000 ש"ח ²	לווה ללא פיגורים בהלוואה, נכון לתאריך 28 בפברואר 2020.	3 חודשים.	הריבית ההסכמית.
אשראי עסקי	עסק עד מחזור פעילות שנתי של 25 מיליון ש"ח, שנפגע מהמשבר. ההלוואות של העסק נפרעו בצורה סדירה עד ל-28.2.2020 במהלך שנה שקדמה למועד זה וצפוי כי הוא יצליח את המשבר ויוכל לעמוד בהחזר ההלוואה לאחר המשבר.	עד 6 חודשים, בהתאם לשיקול דעת הבנק.	הריבית ההסכמית.
הדחייה תבוצע ללא חיוב בעמלה			

הבהרות:

המתווה שאומץ בישראל מתייחס לשלוש קבוצות לקוחות / שלושה סוגי אשראי: צרכנים, משכנתאות ועסקים קטנים, בעוד שבעולם חלק מההסדרים שגובשו התייחסו רק לקבוצה אחת. בנוסף, נקבעו גם בעולם התניות שונות בכל סוג דחייה (כפי שמוצג בנספח להלן).

¹ ללווה שהיה בפיגור לפני 28 בפברואר 2020, תתאפשר דחייה עד לתקופה שלא עולה על 180 יום מיום תחילת הפיגור. לא כולל לווה שנמצא בהליך משפטי.

² לא כולל הלוואות בשת"פ מסחרי עם צד שלישי.

³ אופן פריסת ההלוואה היא בכפוף למגבלות טכניות שנובעות ממערך המחשוב של הבנק. במידת הצורך יוצעו פתרונות חליפיים למנגנון הפריסה.

נספח ב'

התנאים המפורטים של הארכת המתווה והרחבתו - יולי 2020

המתווה המורחב מול המתווה הקודם

גביית עמלה	שיעור ריבית מרבי	אופן פריסת התשלומים	מועד אחרון לבקשה לדחייה	תקופת הדחייה	קבוצת לקוחות	סוג המתווה	
הדחייה תבוצע ללא חיוב בעמלה.	הריבית הנקובה בהסכם ההלוואה.	פריסה על יתרת תקופת ההלוואה.	31/7/20	6 חודשים	כל לווה ¹	מתווה הקודם	משכנתאות
			30.10.20	- לקוחות שדחו את תשלומי המשכנתה לתקופה של עד 6 חודשים, יוכלו לקבל דחייה נוספת עד לתאריך 31.12.2020 . - לקוחות שטרם דחו את תשלומי המשכנתה ומעוניינים עכשיו בדחייתם, יוכלו לקבל דחייה של עד 6 חודשים , כשניתן להגיש את הבקשה עד לתאריך 30.10.20.		מתווה מורחב	
		הוספת התשלומים בסוף תקופת ההלוואה ³	31.7.20	דחייה לתקופה של 3 חודשים. ובנוסף, אופציה להארכה ב-3 חודשים נוספים, בהתאם לשיקול דעת הבנק.	לווה ללא פיגורים בהלוואה, נכון לתאריך 28.2.2020.	מתווה הקודם	אשראי צרכני - עד 100,000 ש"ח²
			מתווה מורחב בהתייחס לבקשת דחייה נוספת: לווה ללא פיגורים בהלוואה, נכון לתאריך 28.2.2020. בהתייחס לבקשת דחייה חדשה: לווה ללא פיגורים בהלוואה, נכון לחודשיים שקדמו למועד הגשת הבקשה. - לקוחות שכבר דחו את התשלומים לחלק מהתקופה, יוכלו להגיש בקשה נוספת לדחיית התשלומים עד לתקופה של 6 חודשים במצטבר , ללא שיקול דעת הבנק ובלבד שלא היו פיגורים בהלוואה נכון לתאריך 28.2.20.				
			- לקוחות שטרם דחו את התשלומים ומעוניינים עכשיו בדחייתם, יוכלו לקבל דחייה של עד 6 חודשים , ללא שיקול דעת הבנק. האמור יחול גם על לקוחות שבהלוואותיהם היו פיגורים בחודשיים שקדמו למועד הגשת הבקשה.				
			31.7.20	עד 6 חודשים, בהתאם לשיקול דעת הבנק .	עסק עד מחזור פעילות שנתי של 25 מיליון ש"ח, שנפגע מהמשבר. ההלוואות נפרעו בצורה סדירה עד ל-28.2.2020 במהלך שנה שקדמה למועד זה וצפוי שהוא יצליח את המשבר ויכל לעמוד בהחזר ההלוואה לאחר המשבר.	מתווה הקודם	אשראי עסקי
		הוספת התשלומים בסוף תקופת ההלוואה ³	30.10.20			מתווה מורחב	

הבהרות:

¹ ללווה שהיה בפיגור לפני 28 בפברואר 2020, תתאפשר דחייה לתקופה שלא עולה על 180 יום מיום תחילת הפיגור.

² לא כולל לווה שנמצא בהליך משפטי.

³ לא כולל הלוואות בשת"פ מסחרי עם צד שלישי.

⁴ אופן פריסת ההלוואה היא בכפוף למגבלות טכניות שנובעות ממערך המחשוב של הבנק. במידת הצורך יוצעו פתרונות חלופיים למנגנון הפריסה.

* שיעור הריבית - התשלומים הנדחים יישאו ריבית שלא תעלה על שיעור הריבית בחוזה ההלוואה. חשוב להגיש שדחיית תשלום הלוואה כמוה כנטילת הלוואה חדשה, בגובה הסכום שנדחה.

נספח ג'

תנאי המתווה הנוסף ארוך הטווח למשקי הבית - נובמבר 2020

משכנתאות

הלוואות צרכניות

הבהרות	אשראי צרכני	
- התנאים הם תנאים מצטברים. - אופן בדיקת גובה ההכנסה ואופן בדיקת הפגיעה בהכנסה: לשיקול דעת הבנק.	- הלוואות שנמצאות בסטטוס של דחיית תשלומים. - לקוחות שהכנסת משק הבית שלהם (נטו) לא עולה על 20,000 ש"ח, נכון לתאריך 28.2.20. - פגיעה בהכנסה בשיעור של 40% ומעלה.	אוכלוסיית היעד
	ללא	שיקול דעת הבנק
בהלוואות בהן יתרת התקופה לפיר"עון עולה על 3 שנים, שיעור ההפחתה בהחזר החודשי יהיה בהתאם מתחת ל-50%.	פריסה מחדש של כל יתרת החוב באופן שמפחית לפחות ב-50% את סכום ההחזר החודשי.	אופן הקטנת החיוב החודשי
	הריבית ההסכמית.	ריבית
	הארכת התקופה היא נגזרת של הפחתת החיוב החודשי בלפחות 50% ובלבד שלא עולה על 3 שנים נוספות.	השפעה על תקופת ההלוואה
	ללא עמלה.	עמלות

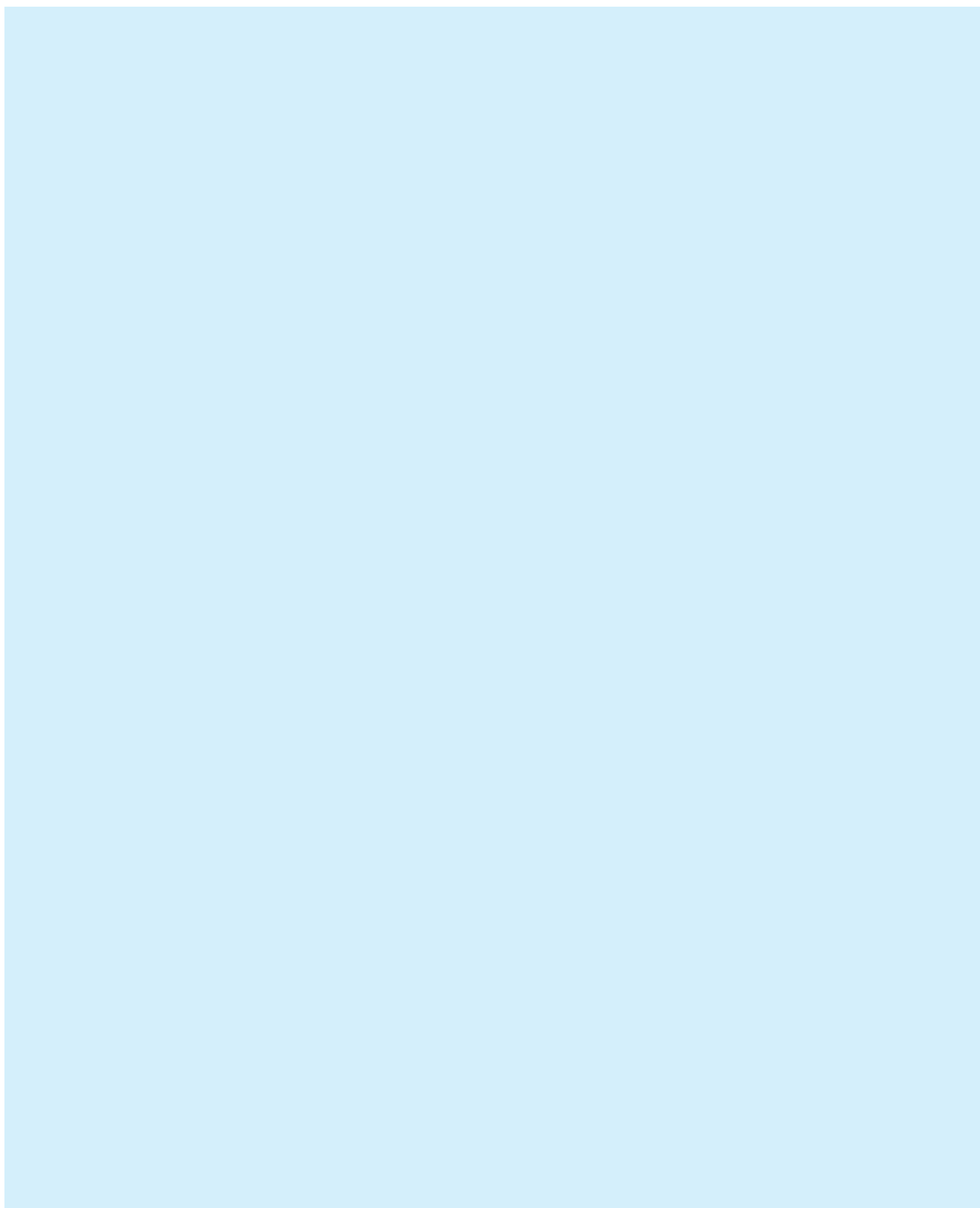
נספח ד'

תנאי המתווה הנוסף ארוך הטווח לעסקים קטנים וזעירים

הלוואות לעסקים קטנים וזעירים ¹	הבהרות	
ההלוואה נמצאת בסטטוס של דחייה, נכון לתאריך 31.12.2020. מחזור המכירות של העסק ירד בלפחות 25% במשך שלושה חודשים (לא רצופים בהכרח), במהלך החודשים מרץ-דצמבר 2020, ביחס לתקופה המקבילה אשתקד.	תנאים מצטברים. אופן בדיקת הירידה במחזור המכירות: לשיקול דעת הבנק.	אוכלוסיית היעד
ללא שיקול דעת ² .		שיקול דעת הבנק
דחיית רכיב הקרן בהלוואה. דחייה זו צפויה להביא להפחתת החיוב החודשי ביותר מ-70%.	שיעור ההפחתה בפועל מותנה במאפייני ההלוואה הייחודית, בין היתר בעקבות הרכב ההלוואה, גיל ההלוואה והתקופה לפירעון.	אופן הקטנת החיוב החודשי
הריבית ההסכמית.		ריבית
יתרת הלוואה עד 500,000 ש"ח: עד 12 חודשים. יתרת הלוואה מעל 500,00 ש"ח: עד 6 חודשים.	לבחירת הלקוח.	תקופת התשלום המופחתת ³
פריסת התשלום המצטבר שהופחת על יתרת תקופת ההלוואה מקורית אף הארכת תקופת ההלוואה בהתאם לתקופת הדחייה בפועל.	בהתאם ליכולות המיכוניות של כל בנק.	אופן התשלום שנצבר לאחר תקופת ההפחתה
ללא עמלה.		עמלות

הבהרות:

¹ לא חל על לקוח בהליך משפטי.² במקרה שבו הלוואה יפרע אשראים למלווים אחרים או יגדיל את סיכון האשראי באמצעות נטילת אשראים נוספים, למעט נטילת הלוואות בסיוע ממשלתי, יהיה הבנק רשאי להפסיק את המתווה והלוואה יידרש לחזור לשלם את ההלוואה כסדרה.³ במידה והלוואה מבקש דחייה של מספר חודשים קטן מהתקופה המרבית שאפשרית לדחייה (קרי, פחות מ-12 או 6 חודשים בהתאמה), הבקשה תבוצע בכפוף ליכולות מיכוניות של כל בנק.

נספח ה'

תנאי המתווה לדחיית תשלומי הלוואות על ידי חברות כרטיסי האשראי

קבוצת לקוחות	תקופת הדחייה	מועד אחרון לבקשה לדחייה	אופן פריסת התשלומים	שיעור ריבית מרבי	גביית עמלה
אשראי צרכני עד 100,000 ש"ח ¹	לקוחות שמשלמים את ההלוואה כסדרה. הדחייה תהיה של רכיב הקרן, ללא שיקול דעת החברה. החברה רשאית לאפשר גם דחייה של הריבית בנוסף לדחיית הקרן.	3 חודשים. ובנוסף, אופציה להארכה של 3 חודשים נוספים (עד 6 חודשים במצטבר), בהתאם לשיקול דעת החברה.	31.12.20	הריבית הנקובה בהסכם ההלוואה המקורי.	הדחייה תבוצע ללא חיוב בעמלה.
אשראי עסקי	עסק עם מחזור פעילות שנתי של עד 25 מיליון ש"ח, שנפגע מהמשבר. ההלוואה נפרעה בצורה סדירה וצפוי כי העסק יצלח את המשבר ויוכל לעמוד בהחזר ההלוואה לאחר המשבר.	עד 3 חודשים, בהתאם לשיקול דעת החברה.	הוספת התשלומים בסוף תקופת ההלוואה. ²		

הבהרות:

¹ לא כולל הלוואות בשת"פ מסחרי עם צד שלישי.² אופן פריסת ההלוואה בכפוף למגבלות טכניות שנובעות ממערך המחשוב של החברה. במידת הצורך יוצעו פתרונות חלופיים למנגנון הפריסה.

תיבה א'-2: בחינת חוסן של מערכת הבנקאות ושל חברות כרטיסי האשראי למשבר הקורונה

- הפיקוח על הבנקים החליט לבחון את עמידות מערכת הבנקאות באמצעות כלים סטטיסטיים שמשמשים אותו לביצוע מבחני קיצון מקרו-כלכליים, בהינתן תרחישים אפשריים להמשך התפתחות המשבר. בחינה זו נועדה לשם קבלת תמונה כוללת ועדכנית על יכולתה של מערכת הבנקאות להוסיף לתמוך בפעילות הכלכלית ובצרכי המשק באמצעות העמדת אשראי לציבור, תוך שמירה על יציבותה של זו.
- הפיקוח על הבנקים בחן לפיכך את ההשפעה של מספר תרחישי קיצון עם דרגות חומרה שונות. תרחישים אלה התבססו בחלקם על התחזיות המקרו-כלכליות שפורסמו לאורך תקופת המשבר על ידי חטיבת המחקר בבנק ישראל.
- במקביל לבחינה האחידה שנעשתה בפיקוח על הבנקים על כלל מערכת הבנקאות ועל כל בנק בנפרד, הועברו חלק מהתרחישים לבנקים - ולראשונה גם לחברות כרטיסי האשראי, לצורך ביצוע מבחני קיצון פרטניים בקרב כל אחד מהגופים האלה.
- מתוצאות הבחינות השונות עולה שגם בהינתן תרחישים פסימיים שמשקפים הרעה משמעותית במשבר, צפויה מערכת הבנקאות להמשיך ולשמור על חוסנה ויציבותה אגב תמיכתה במשק בדרך של העמדת אשראי לציבור. יחס הלימות ההון של כל אחד מהבנקים ושל חברות כרטיסי האשראי לא צפוי לרדת מתחת לרמה המזערית שהפיקוח על הבנקים דורש בתרחיש הקיצון - יחס הון עצמי רובד 1 בשיעור של 6.5 אחוזים.
- ביצועם של מבחני העמידות, הן בפיקוח על הבנקים והן במערכת הבנקאות, היוו את הבסיס להערכת הסיכון שנשקף למערכת הבנקאות בישראל על רקע התרחישים השונים להתפתחות המשבר. הם סייעו בתהליך קבלת ההחלטות בבנק ישראל ובפיקוח על הבנקים לגבי צעדים להתמודדות עם המשבר והם שימשו ככלי נוסף להערכת נאותות דרישות ההון ושיעורי ההפרשה להפסדי האשראי לאורך תקופת המשבר.

הפיקוח על הבנקים מקיים בימי שגרה מדי שנה (החל משנת 2012), מבחן קיצון מקרו-כלכלי למערכת הבנקאות שמבוסס על תרחיש אחיד.¹ מלבד מבחן קיצון זה מקיימת מערכת הבנקאות באופן שוטף תרחישי קיצון פנימיים נוספים בתחומים שונים, שמהווים כלי משלים למבחן זה ומסייעים גם לבנקים עצמם לנהל ולנטר את הסיכונים שנשקפים להם. מטרת מבחן הקיצון האחיד היא לתרום להבנת מוקדי הסיכון שמערכת הבנקאות ככלל - וכל אחד מהבנקים בפרט - חשופים להם ומסייע בכך להערכת חוסנה ועמידותה של המערכת ולהבטחת רמת הון מספקת, לנוכח הסיכון שנשקף ממוקדים אלה. כלי זה היווה לאורך השנים רכיב משמעותי לזיהוי אזורי הפגיעות השונים בבנקים, בהפחתתם ובחיזוק ההון במערכת הבנקאות, מה שמבטיח הישגות של מערכת הבנקאות יציבה, היה ויתממשו זעזועים מקרו-כלכליים לא צפויים. ואכן, עם פרוץ משבר הקורונה נוצרו זעזועים כלכליים משמעותיים בישראל ובעולם כולו, שהביאו לעלייה חדה בשיעורי האבטלה, לפגיעה חדה בצריכה הפרטית ובתוצר, לפגיעה בסחר העולמי, ועוד. אף על פי כן עולה שצעדי חיזוק ההון שבוצעו לאורך השנים מצד מערכת הבנקאות, הביאה את המערכת לנקודת מוצא טובה מאי פעם להתמודדות עם המשבר.

¹ במסגרת התרחיש האחיד מבצע הפיקוח על הבנקים את אותו תרחיש קיצון שמועבר גם למערכת הבנקאות, אך במתודולוגיה אחידה עבור כלל הבנקים במערכת; עריכת מבחן קיצון אחיד על ידי רשות הפיקוח מהווה אמת מידה בין-לאומית מקובלת.

עם תחילתו של משבר הקורונה והשלכותיו על הפעילות הכלכלית בכלל ועל הבנקים בפרט, הוחלט על שימוש באותם הכלים שמשמשים את הפיקוח על הבנקים לביצוע של מבחני הקיצון המקרו-כלכליים השוטפים וזאת כדי לבחון את יכולתה של מערכת הבנקאות להוסיף ולתמוך בפעילות המשק על-ידי המשך העמדת אשראי לציבור, תוך שמירה על יציבותה וזה אף בהינתן תרחישים אפשריים להמשך התפתחותו של המשבר. כך בחן הפיקוח על הבנקים לאורך תקופת המשבר את השפעותיהם של מספר תרחישים שונים² עם דרגות חומרה שונות על יציבותה של מערכת הבנקאות. תרחישים אלה התבססו בחלקם על התחזיות המקרו-כלכליות שפורסמו לאורך תקופת המשבר על ידי חטיבת המחקר בבנק ישראל. **חלק מתרחישים אלה הועברו במסגרת הערכתם גם לניתוחם של הבנקים ולראשונה גם לניתוחן של חברות כרטיסי האשראי.**

ביצועם של מבחני הקיצון, הן בפיקוח על הבנקים והן במערכת הבנקאות, היוו בסיס להערכת הסיכון שנשקף למערכת הבנקאות בישראל על רקע התרחישים השונים להתפתחות המשבר. הם סייעו בתהליך קבלת ההחלטות בבנק ישראל ובפיקוח על הבנקים לגבי צעדים להתמודדות עם המשבר והם שימשו ככלי נוסף להערכת נאותות דרישות ההון ושיעורי ההפרשה להפסדי האשראי לאורך תקופת המשבר.

במסגרת התרחישים שבוצעו בהקשר זה, הונח לראשונה שהאשראי לציבור מוסיף לצמוח לאורך המשבר וזה במטרה, כאמור, לבחון את יכולתה של מערכת הבנקאות להמשיך ולתמוך בצמיחת המשק. משכך, **נדרשו הפיקוח על הבנקים ומערכת הבנקאות לבצע לראשונה תרחיש בהינתן ההנחה של מאזן דינמי; משמעותה של הנחה זו היא שנבחנו גם השפעות הביקוש וההיצע לאשראי ושל פיקדונות הציבור על המאזן והרווחיות של מערכת הבנקאות.** לאורכה של תקופת המשבר ניכר היה שלגורמים אלה יש השלכות משמעותיות על מאזני הבנקים ועל יחסי ההון. לפיכך הוחלט שמעתה ואילך, כלל מבחני הקיצון האחידים שלהם יידרשו הבנקים בשנים הבאות, יבוצעו בהינתן ההנחה של מאזן דינמי.

מביצוע מבחני הקיצון השונים עולה שגם בהינתן תרחישים פסימיים צפויה מערכת הבנקאות להמשיך ולשמור על חוסנה ויציבותה. יחס הלימות ההון של כל אחד מהבנקים ושל חברות כרטיסי האשראי בתרחישים השונים לא צפוי לרדת מתחת לרמה המזערית שדורש הפיקוח על הבנקים בתרחיש הקיצון - יחס הון עצמי רובד 1 בשיעור של 6.5 אחוזים. תוצאה זו מתקבלת על אף הגידול באשראי לאורך התרחיש וכן על אף ההפסדים הגבוהים שצפויה מערכת הבנקאות לספוג, בין השאר, על רקע העלייה בהפסדי האשראי לאורך תקופת התרחיש. תוצאה זו מדגישה את החשיבות והמועילות³ של התהליך שביצעה מערכת הבנקאות בשנים האחרונות לחיזוק ההון, בין השאר, על רקע דרישות האסדרה שהוביל הפיקוח על הבנקים. נציין בנוסף שבקרבת חברות כרטיסי האשראי עולה שהסיכונים שחברות אלה חשופות להם - שונים מעט מאלה שהבנקים חשופים להם, וזה בין השאר נוכח מבנה הפעילות העסקית שלהם, שנשען על פעילות הנפקה וסליקה, בעוד שפעילות מתן האשראי היא מצומצמת אצלם בהשוואה לזו של הבנקים. כך שעל אף הפסדי האשראי הגבוהים, הפגיעה בחברות כרטיסי האשראי נותרת מתונה יחסית. עיקר הפגיעה בחברות כרטיסי האשראי לפיכך, במסגרת התרחישים שנבחנו, נבעה מההאטה של הפעילות המשקית, שהתבטאה בירידה במחזורי העסקות בכרטיסי האשראי.

² התרחיש הראשון נבחן בחודש מאי. תוצאות תרחיש זה פורסמו במסגרת תיבה בנושא "בחינת חוסן מערכת הבנקאות על סמך כלים סטטיסטיים לניתוח מבחני קיצון, בהתבסס על תרחישי התחזית המקרו-כלכלית של חטיבת המחקר, מאי 2020", בסקירה החצי שנתית של הפיקוח על הבנקים, שפורסמה ב-15 בנובמבר 2020.

³ חלופה למונח הלועזי "אפקטיביות".

נדגיש אף על פי כן שמשבר הקורונה טרם הגיע לסיומו וההתפתחויות משתנות במהירות ובעוצמה והסיכונים לאורך המשבר הזה עולים בהתאם. חשוב לציין שגם אם יתמתן המשבר הבריאותי, הרי שקיימת אי-ודאות גבוהה לגבי אופק ההתאוששות ולגבי משך הזמן שבו יוסיפו ההשלכות הכלכליות ללוות את המשק הישראלי. נזכיר שהמשק הישראלי טרם חווה בימים אלה את כל ההשלכות של המשבר וזה בין השאר על רקע צעדי המדיניות בתחומים השונים ובהם דמי האבטלה, המענקים לציבור, ההלוואות בערבות המדינה, דחיית החזרי ההלוואות על ידי הבנקים, ועוד. הפיקוח על הבנקים ובנק ישראל מוסיפים לבחון לפיכך במגוון כלים שונים ובהתאם לתחזיות המקרו-כלכליות העדכניות את הסיכונים שנשקפים למערכת הבנקאות ובוחנים כל העת את מכלול הצעדים שנדרשים, החל מהמשך ניהול המשבר ובמיוחד לשם סיוע לנטולי האשראי שנפגעו ממנו וכלה בבחינת הצעדים שיסייעו למשק להתאושש. באופן דומה מצופה גם ממערכת הבנקאות ומחברות כרטיסי האשראי להמשיך ולבחון את הסיכונים שנשקפים להם, בהתאם להתפתחויות המשבר, בין השאר, באמצעות המשך ביצועם של מבחני קיצון פנימיים. מצופה גם שהמערכת תמשיך לנקוט בשמירת נות הנדרשת סביב מדיניות ניהול הסיכונים ונאותות ההפרשות וזה תוך המשך תמיכה בפעילות המשק והמשך הסיוע למשקי הבית ולעסקים שנפגעו במשבר, במטרה לאפשר להם לצלוח את התקופה המאתגרת הזו.

תיבה א'-3: השפעת משבר הקורונה וצעדי האסדרה שנלווים אליו, על יחס ערך-השוק לערך-בספרים (MV/BV) של מערכת הבנקאות בארץ ובעולם

- יחס ערך-השוק לערך-בספרים (Market-to-Book Ratio, להלן, MV/BV) של הבנקים, משקף את מידת ההתאמה שבין ערך השוק של הון המניות של הבנקים לבין ערך הונם בספרים.
- משבר הקורונה והצעדים שננקטו למניעת התפשטות המגפה, הובילו לירידות חדות ביחס ה-MV/BV של כלל ענפי המשק. מגמה זו לא פסחה על ענף הבנקאות ואף הורגשה בו במידה מסוימת ביתר שאת. מניות הבנקים נפגעו במידה רבה יותר והתקשו להתאושש, גם כששאר השוק התאושש חדות. מגמה זו השתנתה מעט החל מתחילת חודש נובמבר 2020, אז החלו מדדי מניות הבנקים לעלות במהירות ולהשיג את המגמות בשווקים.
- משברי עבר מאפשרים להצביע על מספר גורמים שמשפיעים באופן מובהק על יחס ה-MV/BV ובראשם רמת סיכון האשראי שאותה נוטלים הבנקים ומדיניות חלוקת הדיווידנדים והרכישה העצמית של מניות (Buy-Back). הציפיות להפסדי אשראי על רקע המשבר הכלכלי ואי-הוודאות ששררה במשק, לצד מדיניות אי-חלוקת דיווידנדים שהונהגה הן בבנקים הישראליים והן בבנקים בחו"ל, הובילו לירידות חדות במדדי מניות הבנקים בכל העולם.
- פרסום הדוחות הכספיים של הבנקים לרבעון השלישי במהלך חודש נובמבר 2020, הקטינו את חששות המשקיעים מפני התממשותם של הפסדי אשראי משמעותיים. עובדה זו, יחד עם פרסום צעדים פיסקליים חדשים ואישור חיסוני הקורונה, גרמו לעדכון ציפיות המשקיעים בדבר רווחיות הבנקים.
- הגבלות על חלוקת הדיווידנדים והרכישה העצמית של המניות פגעו אמנם בציבור המשקיעים, מה שהתבטא גם בשחיקה של יחס ה-MV/BV של הבנקים, אך להגבלות אלה הייתה תרומה משמעותית לשמירה על יחסי הון תקינים של הבנקים ולהגדלת היצע האשראי בשיא המשבר.

עם פרוץ משבר הקורונה וההגבלות המשקיות שננקטו בניסיון למתן את התפשטות המגפה, חוו השווקים בארץ ובעולם ירידות חדות במחירי המניות בכל ענפי המשק ובענף הבנקאות בפרט, שנפגע באופן חד יותר. מטרת סקירה זו היא לבחון את אופן ומידת הפגיעה ביחס ה-MV/BV, הן בהשוואה לשאר המניות במשק הישראלי והן בהשוואה לבנקים בעולם.

היחס בין ערך השוק לערך בספרים מצביע על מידת ההתאמה ששוררת בין ערך (מחיר) השוק של הון המניות של החברה, לדעת המשקיעים, לבין ערך הונה העצמי בספרים. יחס גבוה מ-1 משקף שציבור המשקיעים מעריך שערך החברה גבוה מערכה שרשום בספרי החברה, מה שמעיד שהציבור צופה שפעילותה העתידית של החברה תוסיף להתרחב. יחס נמוך מ-1 משקף את הערכת ציבור המשקיעים שערך הונה העצמי בספרים של החברה הוא בבחינת הערכת יתר של הערך הכלכלי של הון מניותיה, מה שמעיד שהמשקיעים צופים שפעילותה העתידית צפויה להצטמצם.¹

חשיבותו של יחס ה-MV/BV הוא בשיקוף ציפיות השוק לגבי היכולת של החברה לייצר רווחים. היחס מהווה גם הערכה ליכולת הבנקים לגייס הון² והיות שרוב בעלי מניות הבנקים בישראל הם הציבור הרחב (שמחזיק בהן באופן ישיר או באמצעות חסכוניות הפנסיה והגמל), שחיקה בשווי מניות אלה פוגעת במידה מסוימת גם בציבור הרחב.³ בתיבה זו נפרוס את השפעת המשבר הנוכחי על הבנקים, תוך התמקדות ביחס ה-MV/BV.

א. מגמות ביחס לשווי השוק לערך בספרים (MV/BV) של הבנקים בישראל ובעולם

עם פרוץ משבר הקורונה, יחס ה-MV/BV של כלל ענפי המשק ובתוכם ענף הבנקאות, חווה ירידות חדות (איורים 1). הבנקים בישראל נפגעו בשיעור גבוה רק במעט בהשוואה לשאר ענפי המשק, אך ניכר שהתאוששותם איטית יחסית (איור 2).

המגמות שאפיינו את המשק הישראלי בתחילת המשבר משותפות לשווקים נוספים בעולם. תחילת המשבר התאפיינה בירידות חדות של יחס ה-MV/BV של כלל ענפי המשק וזה בשל ירידה במחירי המניות (MV) בכל השווקים. הירידה במחירי המניות של ענף הבנקאות בתחילת המשבר הייתה ביחס למדדי השוק חדה יותר בשווקים הזרים מזו שבישראל,⁴ כשמדדי השוק בכל השווקים נטו להתאושש בצורה מהירה יותר בהשוואה למדדי הבנקים (איורים 3 ו-4). החל מאמצע חודש נובמבר 2020 נראה היה שמדדי מניות הבנקים בעולם החלו להתאושש במהירות ולעיתים אף יותר ממדדי השוק.

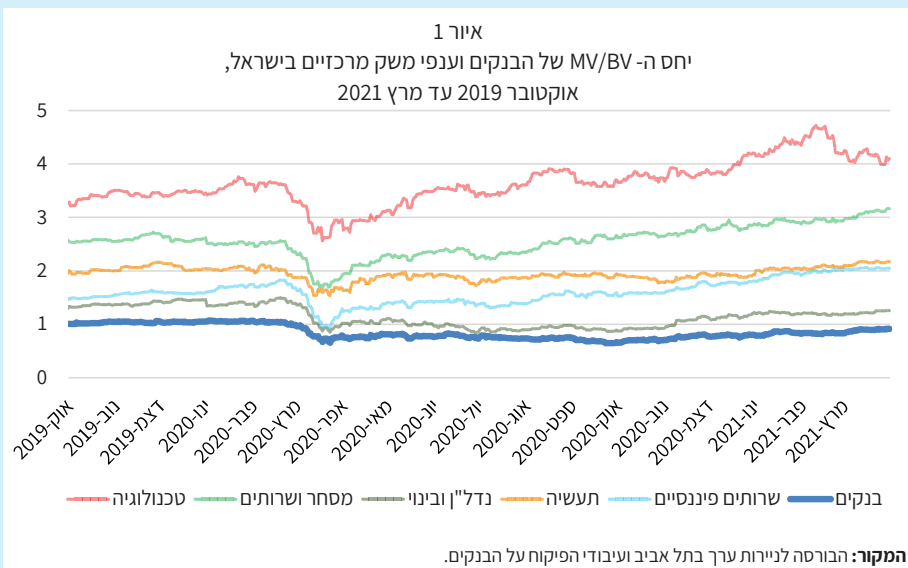
¹ דוד רוטנברג ושאוול פרל, "ערך השוק לעומת הערך בספרים (Market-to-Book Value) של מניות הבנקים בישראל" בתוך סוגיות בבנקאות 17, (תשרי התשס"ו – נובמבר 2005, 36-5), ע' 7. דוד רוטנברג, ניהול בנקאי בישראל (2002), ע' 388.

² Elena Carletti, Stijn Claessens, Antonio Fatás and Xavier Vives, "The Bank Business Model in the Post-Covid-19 World", The Future of Banking 2, 2020, p. 31. רוטנברג ופרל, "ערך השוק לעומת הערך בספרים (Market-to-Book Value) של מניות הבנקים בישראל", ע' 7.

³ מערכת הבנקאות בישראל, סקירה שנתית 2016.

⁴ KPMG, "COVID-19: Impact on the banking sector", Global banking M&A outlook H2, 2020. <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2020/07/covid-19-impact-on-banking-m-and-a-2020.html>

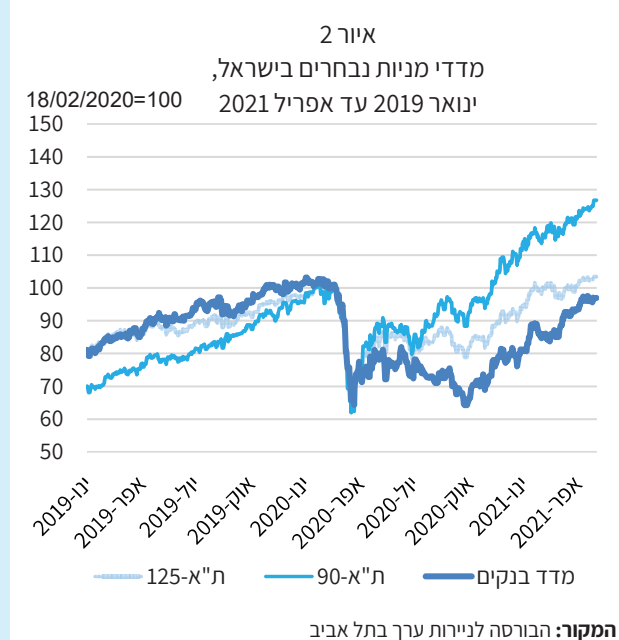
עם פרוץ המשבר, יחס ה-MV/BV של כלל ענפי המשק ובתוכם ענף הבנקאות, חווה ירידות חדות

המגמות שאפיינו את המשק הישראלי משותפות לשווקים
נוספים בעולם

המגמות שאפיינו את המשק הישראלי משותפות לשווקים
נוספים בעולם

המגמות שאפיינו את המשק הישראלי משותפות לשווקים נוספים בעולם

ב. משברי עבר וגורמים שמתואמים עם יחס ה-MV/BV

יחס ה-MV/BV ירד במדינות המערב ב-20 השנים האחרונות ובפרט במשבר הפיננסי של שנת 2008 (איור 5).⁵ יחס ה-MV/BV ירד חדות גם במשבר הקורונה, אך בהשוואה למשבר 2008, לתקופה קצרה מאוד בלבד. זה קרה בין היתר משום שבעוד שמשבר 2008 החל כמשבר פיננסי (שצמח בין היתר גם בבנקים), הרי שהמשבר הנוכחי לא החל במערכת הבנקאות, אלא מההתפתחויות במשק הריאלי - ובעיקרן מהשבתת המשק בשל התפשטות המגיפה. הבנקים נפגעו מהמשבר הנוכחי בהקשר זה בשל חשיפתם לכלל ענפי המשק דרך האשראי שהם מעמידים והחשש שבעקבות המשבר הריאלי וההידרדרות שחלה באיכות האשראי בעטיו, תיפגע רווחיות הבנקים.

סיכון האשראי מתואם לפי הספרות באופן שלילי ומובהק עם יחס ה-MV/BV, בעוד שתשלום הדיווידנדים והרכישות העצמיות של מניות (Buy-Back), שפעולתה דומה בפועל לחלוקת דיווידנדים ולכן נציין מעתה רק את מדיניות חלוקת הדיווידנדים) נמצאו מתואמים באופן חיובי ומובהק עם יחס זה.⁶ לפי ספרות עדכנית, נראה שגם סיכון הנזילות בבנקים מתואם באופן שלילי עם יחס ה-MV/BV, על רקע ניצול קווי האשראי בתחילת המשבר (להרחבה ראו חלק האשראי).⁷

⁵ ECB, Financial Stability Review, November 2020, p.54.

⁶ למעשה נבחן גם יחס האשראי לתוצר, שנמצא מתואם שלילית עם יחס ה-MV/BV, אך בהעדר מגמות עקביות ובשל אופי המשבר הוחלט שלא להתייחס לנתון זה.

רוטנברג ופרל, "ערך השוק לעומת הערך בספרים (Market-to-Book Value) של מניות בישראל", עמ' 27-28.

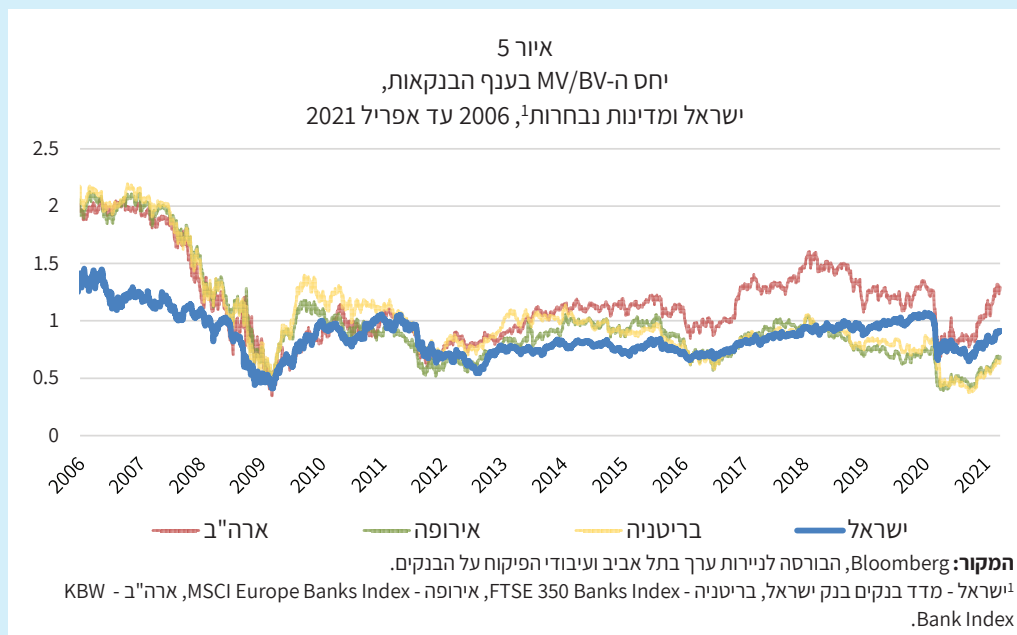
בנק ישראל, "הפיקוח על הבנקים מפרסם היום את ההוראה בנושא רכישה עצמית של מניות על ידי תאגידים בנקאיים", 03.03.2019. <https://www.boi.org.il/he/NewsAndPublications/PressReleases/Pages/3-3-19.aspx?fireglassrsn=true>

לקריאה נוספת על הקשר בין מדיניות תשלומי הדיווידנדים ויחס ה-MV/BV:

Gambacorta, Leonardo, Tommaso Oliviero, and Hyun Song Shin. "Low price-to-book ratios and bank dividend payout policies." (2020). https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3761864.

⁷ Viral V. Acharya, Robert F. Engle III, Sascha Steffen, "Why Did Bank Stocks Crash During COVID-19?", National Bureau of Economic Research, March 2021. <https://www.nber.org/papers/w28559>

יחס ה-MV/BV ירד חדות במשבר הקורונה
אך משך הירידה קצר יותר בהשוואה למשבר הפיננסי של שנת 2008

ג. מניות הבנקים בישראל ובעולם, מתחילת משבר הקורונה ועד לחודש נובמבר 2020

ענף הבנקאות חשוף מטבעו לכלל ענפי המשק ולבנקים, שהם מעמידי האשראי המשמעותיים למגזר העסקי, יש מחד מקום מרכזי בספיגת הזעזועים שעוברים על המשק, הגם שיש באפשרותם מאידך להוות מרכיב בפתרון המשבר.⁸ מצב זה עלול לחשוף את הבנקים לסיכון משמעותי, שבו יתקשו רוב הלווים לעמוד בהחזרי ההלוואות שנטלו, מה שיגרור הפסדי אשראי משמעותיים ושחיקה חדה ברווחיותם. ואכן, על רקע זה, הפרישו הבנקים ברבעונים הראשון והשני לשנת 2020 בחלקם גם ברבעון האחרון לשנת 2019. סכומים משמעותיים כנגד ההפסדים הצפויים כתוצאה מהמשבר. בנוסף לכך עולה, לאור משברי העבר, שהתממשותם של הפסדי האשראי לא ניכרת בהכרח באופן מיידי. מכאן שההפסדים החשבונאיים של הבנקים בזמן משבר (ירידת ה-BV), נוצרים בשיהוי להפסדי השוק שמתהווים מיד עם פרוץ המשבר (ירידת ה-MV) וגורמים לירידה ביחס ה-MV/BV.

על רקע החשש לעלייה בהפסדי האשראי של הבנקים ושהפסדים אלה יובילו את הבנקים לצמצם את היצע האשראי, בתקופה שבה אשראי עשוי להוות חמצן לעסקים שנקלעו לקשיים במשבר, החלו בנקים מרכזיים בעולם להורות עם פרוץ המשבר על הקלות הוניות לבנקים ועל רקע הקלות אלה – גם על עצירת תשלומי הדיוידנדים.⁹ צעדים אלה מעודדים

⁸ Ashli Demircug-Kunt, Alvaro Pedraza, Claudia Ruiz-Ortega, "Banking Sector Performance During the COVID-19 Crisis", World Bank Group Policy Research Working Paper 9393, Abstract and pp. 27-28.

Gambacorta, Leonardo, Tommaso Oliviero, and Hyun Song Shin. "Low price-to-book ratios and bank dividend payout policies." (2020). https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3761864.

⁹ בנק ישראל, "הפיקוח על הבנקים מודיע על הפחתת דרישות ההון מהבנקים ומנחה אותם לבחון את חלוקת הדיבידנדים על מנת להגדיל את היצע האשראי למשק", 29.03.2020, <https://www.boi.org.il/he/NewsAndPublications/PressReleases/Pages/29-3-2020a12.aspx>.

צבירת הון ומסייעים לצד הגדלת היצע האשראי הבנקאי בשמירה על כריות ההון של הבנקים ועל יציבותם.¹⁰ בד בבד צפויים צעדים אלה לפגוע בציבור המשקיעים במניות הבנקים, דבר שהוביל עם פרוץ המשבר לירידות חדות במניות הבנקים בארץ ובעולם.

ד. מניות הבנקים בישראל ובעולם, החל מחודש נובמבר 2020

פרסום הדוחות הכספיים של הבנקים החל מהרביעי השלישי של שנת 2020 הפחית חששות רבים בקרב המשקיעים: בניגוד לפחד הראשוני שסיכון האשראי של הבנקים יגדל משמעותית ושהבנקים יספגו ברבעונים הבאים הפסדי אשראי גדולים בעקבות המשבר, החל מהרביעי השלישי ל-2020, מיתנו הבנקים את שיעורי ההפרשה המשמעותיים להפסדי אשראי שהופרשו ברבעונים הראשון והשני – ובכך שמרו על רווחיות לאורך השנה. הפרשות משמעותיות אלה מיתנו מעט את אי-הוודאות והובילו להגברת האמון במניות הבנקים ולהתאוששות המהירה. עיון בשיעורי התשואה להון של מערכות בנקאות בארץ ובעולם (שנמצאו גם הן לפי הספרות כמתואמות באופן חיובי ומובהק עם ה-MV/BV),¹¹ מראה שהתשואה להון של הבנקים אומנם נפגעה, אך בשיעורים פחותים בהרבה מאשר במשברים קודמים, כשישראל אף החלה כבר מהרבעון השני של שנת 2020 התאוששות בשיעור התשואה להון (איור 6; להרחבה בנושא רווחיות מערכת הבנקאות הישראלית במהלך שנת 2020 ראו חלק התוצאות העסקיות בפרק זה).

סיבות נוספות שהשפיעו על מדדי מניות הבנקים נוגעות להתפתחויות של הכלכלה הריאלית. כך החלו מחודש נובמבר 2020 מספר התפתחויות בשווקים שהשפיעו כנראה לטובה על התאוששות המניות בשווקים בעולם ומניות הבנקים בפרט. בין הצעדים הבולטים היו אישור החיסונים ותכניות הסיוע הפיסקליות, שסומנו כקריטיות להתאוששות הכלכלות בכללן ומשקי הבית ומגזר העסקי בפרט מההשפעות של מגפת הקורונה.¹²

ניתן בהקשר זה לציין לדוגמה את הציפיות לחבילת סיוע פיסקלית משמעותית למשק האמריקאי, על רקע היבחרו של מר ג'ו ביידן לנשיאות ארה"ב (תכנית סיוע שאושרה בפועל במרץ 2021), בנוסף לחבילת סיוע חדשה בגובה של 4.3% מהתמ"ג שנחקקה בחודש דצמבר 2020.¹³

צעדים דומים ננקטו גם באירופה ובשאר העולם, כשמדינות רבות החלו מאז חודש אוקטובר 2020 בפעולות סיוע חדשות או בהרחבת הצעדים הזמניים הקודמים.¹⁴ גם בישראל הוארכו הצעדים הפיסקלים שננקטו ויושמו גם צעדים נוספים, תוך התחייבות לשמירתם עד לחודש יוני 2021, במה שכונה "רשת ביטחון כלכלית 2020-2021", כשברקע החל כבר משרד האוצר לקדם תכנית 'האצה כלכלית' לתקופה שלאחר היציאה מהמשבר התחלואתי.¹⁵

¹⁰ Bryan Hardy, "Covid-19 bank dividend payout restrictions: effects and trade-offs", BIS Bulletin, No 38, 10 March 2021, <https://www.bis.org/publ/bisbull38.htm>

¹¹ רוטנברג ופרל, "ערך השוק לעומת הערך בספרים (Market-to-Book Value) של מניות הבנקים בישראל", ע' 5.

¹² International Monetary Fund, "JANUARY 2021 FISCAL MONITOR UPDATE", p. 5

<https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/fiscal-monitor/2021/Update/January/English/text.ashx>

לקריאה נוספת על השפעת צעדים פיסקלים ומוניטרים על צמצום סיכון הנזילות בבנקים ובהתאם לעליית מניות הבנקים:

Viral V. Acharya, Robert F. Engle III, Sascha Steffen, "Why Did Bank Stocks Crash During COVID-19?", National Bureau of Economic Research, March 2021. <https://www.nber.org/papers/w28559>

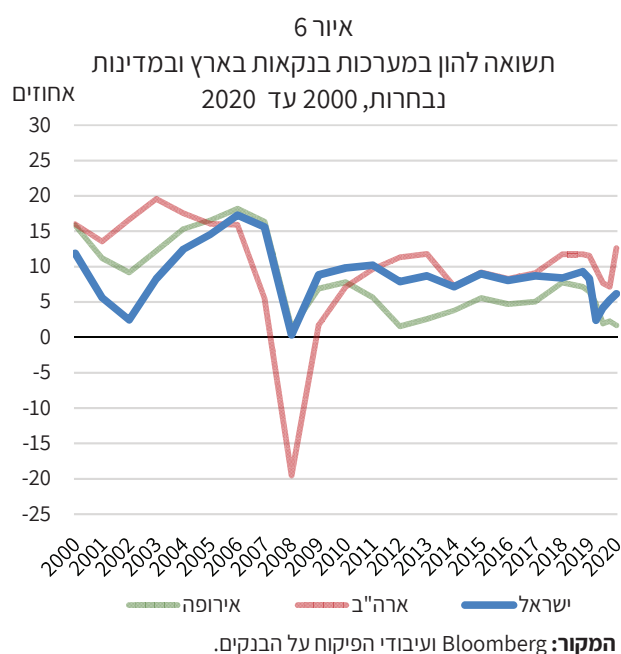
¹³ International Monetary Fund, "January 2021 Fiscal Monitor Update", p. 3

<https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/fiscal-monitor/2021/Update/January/English/text.ashx>

¹⁴ Ibid, pp. 2-3

¹⁵ משרד האוצר, "הודעות לעיתונות רשת ביטחון כלכלית 2020-2021", 09.07.2020, https://www.gov.il/he/departments/news/press_09072020

התשובה להון של הבנקים נפגעה, אך בשיעורים פחותים
בהרבה מאשר במשברים קודמים

גורם נוסף שניתן לייחס להתאוששות הוא השינוי במדיניות חלוקת הדיווידנדים שחל ברחבי העולם. בנקים מרכזיים רבים בעולם החלו בעקבות נתוני הדוחות הכספיים של הבנקים להצהיר על ביטול או על צמצום הגבלות תשלומי הדיווידנדים כבר מחודש דצמבר 2020. הבנק הפדרלי של ארה"ב, ה-FED, הכריז בחודש זה שהבנקים רשאים לחלק דיווידנדים שמוגבלים לסכום שמבוסס על הכנסתם בשנה האחרונה החל מהרבעון הראשון של שנת 2021.¹⁶ הבנק המרכזי האירופי, ה-ECB, ביטל את החלטתו מתחילת המשבר ואיפשר חלוקת דיווידנדים בתנאים מגבילים עד לשיעור של 15%.¹⁷ הבנק המרכזי בבריטניה, ה-BOE, ביטל גם הוא את החלטתו ואיפשר חלוקת דיווידנדים בתנאים מגבילים עד לשיעור של 25%.¹⁸ הבנקים בישראל טרם שבו לחלק דיווידנדים.

הפער בהתפתחותו של ה-MV/BV במשבר הנוכחי לעומת משברים קודמים ולעומת משבר 2008 בפרט, נובע מהמאפיינים השונים שיצרו את המשברים הללו. כך, בניגוד למשבר הפיננסי בשנת 2008, לא נבע המשבר הנוכחי מנטילת

סיכונים עודפת על ידי מערכת הבנקאות. הבנקים אמנם נפגעו בשל המיתון הכבד שנוצר על רקע צעדי הממשלה לבלימת המגיפה, אך הם לא נפגעו משמעותית קשה יותר בהשוואה לשאר ענפי המשק. כל זה בנוסף להשפעתם של צעדי האסדרה שבוצעו לאורך העשור האחרון בתגובה ללקחי המשבר של 2008: לא רק שהבנקים שומרים על יציבותם ולא מחמירים את המשבר הפיננסי, הם אף תורמים לפתורנו, שכן יש ביכולתם לספוג הפסדים גדולים ולהמשיך להעמיד למגזר העסקי אשראי לצורך תמיכה בפעילות הכלכלית הכלל-משקית.¹⁹

¹⁶ Board of Governors of the Federal Reserve System, "Press Release, December 18, 2020, Federal Reserve Board releases second round of bank stress test results", <https://www.federalreserve.gov/newsevents/pressreleases/bcreg20201218b.htm>

¹⁷ ECB, "Recommendation of The European Central Bank of 15 December 2020 on dividend distributions during the COVID-19 pandemic and repealing Recommendation ECB/2020/35, (ECB/2020/62)", https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/en_ecb_2020_62_f_sign~6a404d7d9c..pdf

¹⁸ Bank of England, PRA statement on capital distributions by large UK banks, <https://www.bankofengland.co.uk/prudential-regulation/publication/2020/prs-statement-on-capital-distribution-by-large-uk-banks>

¹⁹ ECB, "Interview with Le Monde, Interview with Andrea Enria, Chair of the Supervisory Board of the ECB, conducted by Véronique Chocron on 10 February 2021 and published on 1 March 2021", 1 March 2021, <https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/interviews/date/2021/html/ssm.in210301~f019795e58.en.html>

תיבה א'-4: הגידול בפיקדונות הנזילים (עו"ש) של הציבור לאורך משבר הקורונה

- פיקדונות הציבור בבנקים גדלו בקצב מהיר עם תחילת משבר הקורונה ולכל אורכה של שנת 2020 בכ-235.6 מיליארד ש"ח (גידול של כ-18%), בעוד שהאשראי לציבור גדל בקצב שאפיין אותו בשנים האחרונות.
- תופעה זו אינה ייחודית רק לישראל וניכר שמערכות בנקאות רבות בעולם חוו גידול מהיר בפיקדונות הציבור.
- עיקר הגידול בפיקדונות הציבור, שרובו מוסבר על ידי המפקידים הקמעונים (לרבות משקי בית) והמסחריים (ללא גופים מוסדיים), נעשה בפיקדונות נזילים (עו"ש ופח"ק) נושאי ריבית, מה שמרמז על העדפת הציבור לכספים נזילים לאורך המשבר.
- הגורמים המרכזיים שפעלו לגידול בפיקדונות הציבור לאורך המשבר, הם גורמים שהשפיעו על היצע הפיקדונות מצד הציבור, ובעיקרם העדפת הציבור לכספים נזילים על פני השקעתם בשוק ההון מחשש להמשך ירידות בשווקים; לצד צעדים שפעלו להגדלת כמות הכסף במשק, ובהם צעדי ממשלת ישראל ובנק ישראל לאורך משבר הקורונה.
- הגידול בפיקדונות הציבור, שמשקף את העדפת הנזילות בכלל המשק, תרם לשיפור נזילותה של מערכת הבנקאות והתבטא מנגד בשחיקת יחס המינוף במערכת הבנקאות.
- הגידול המשמעותי בפיקדונות הציבור בישראל משקף את אמון הציבור במערכת הבנקאות וביציבותה, גם בעת משבר.

פיקדונות הציבור (לרבות עו"ש)¹ גדלו לאורך שנת 2020 בכ-235.6 מיליארד ש"ח. מדובר בגידול שנתי של כ-18% וזה לעומת קצב גידול ממוצע של 4.8% לאורך השנים 2000-2019 שבהן לא נרשם באף שנה קצב גידול כה מהיר בפיקדונות כפי שנרשם בשנה זו (איור 1). הגידול בפיקדונות מתואם לרוב עם צמיחת האשראי לציבור, אך העלייה החדה שנרשמה בשנה זו בפיקדונות הציבור, אירעה במקביל לגידול האשראי בקצב הרגיל שאפיין אותו בשנים האחרונות, מה שהוביל לירידה חדה ביחס אשראי לפיקדונות, כשיחס זה נאמד טרם המשבר בכ-77% ושירד בסוף שנת 2020 לכ-72%, בדומה לרמתו בתחילת שנות ה-2000 (איור 1). מגמה זו אינה ייחודית רק לישראל וניכר שמערכות בנקאות רבות בעולם חוו גידול מהיר בפיקדונות הציבור (איור 2).

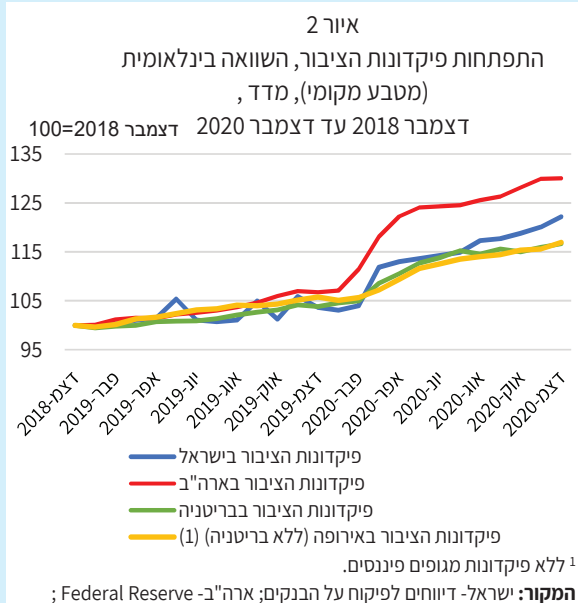
עיקר הגידול בפיקדונות הציבור אירע ברביע הראשון לשנת 2020 ועם תחילתו של משבר הקורונה בחודש מרץ, בפרט. כך גדלו פיקדונות הציבור במהלך הרביע הראשון בכ-32% במונחים שנתיים. גם לאחר הגידול המשמעותי שנרשם ברביע הראשון, הוסיפו עם זה פיקדונות הציבור לגדול גם בהמשך השנה בקצב די מהיר בהשוואה לשנים קודמות (כ-12% במונחים שנתיים במהלך הרביעים השני עד הרביעי לשנת 2020).

כ-56% מהגידול בפיקדונות הציבור לאורך שנת 2020 הוא גידול בפיקדונות לפי דרישה שאינם נושאי ריבית (קרי, יתרת עו"ש שאינה נושאת ריבית) ועוד כ-38% בפיקדונות לפי דרישה הנושאים ריבית (דוגמת פר"י; איור 3). העלייה בפיקדונות הנושאי ריבית, שנבעו מעלייה בהיצע הפיקדונות מצד הציבור, הביאו לירידה בריבית על הפיקדונות לאורך השנה² (איור 4).

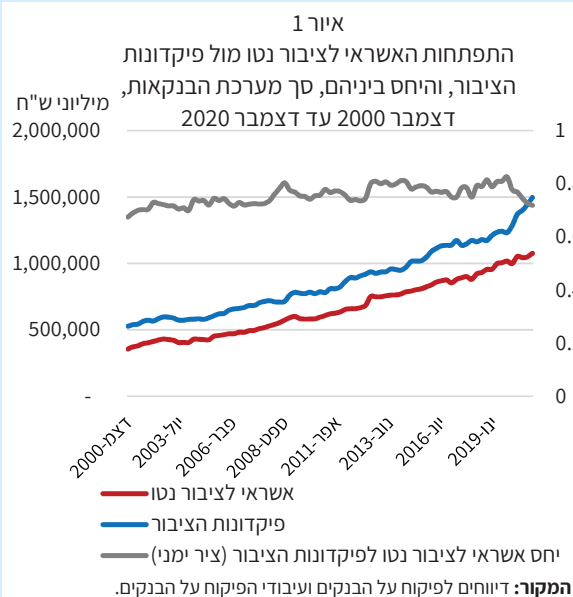
¹ פיקדונות הציבור - פיקדונות לפי דרישה (עו"ש), פח"ק, פיקדונות לזמן קצוב, תכניות חיסכון, פיקדונות תושב ופיקדונות לא-תושב של תושבי חוץ, בין אם במט"י ובין אם במט"ח, עבור פרטים ותאגידים, למעט תאגידים בנקאים, הממשלה וממשלות זרות.

² ירידת ריבית בנק ישראל באפריל 2020 פעלה גם היא לירידה בריבית על הפיקדונות.

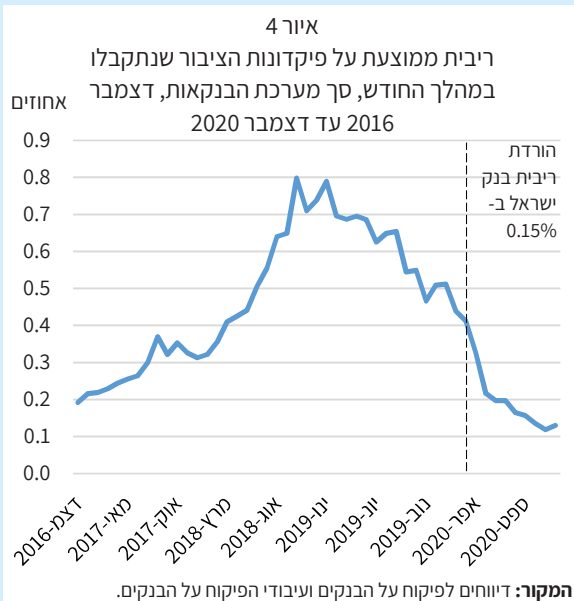
הגידול בפיקדונות הציבור אינו תופעה ייחודית לישראל

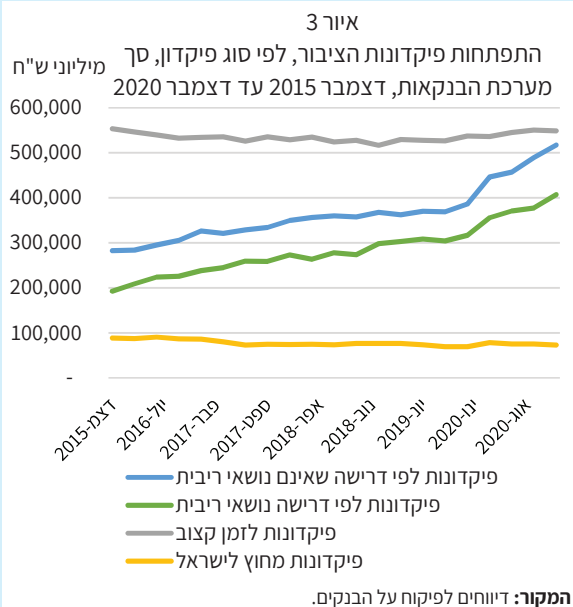
הגידול בפיקדונות הציבור לא לווה בגידול בהיקפים דומים באשראי והוביל לירידה ביחס האשראי לציבור לפיקדונות

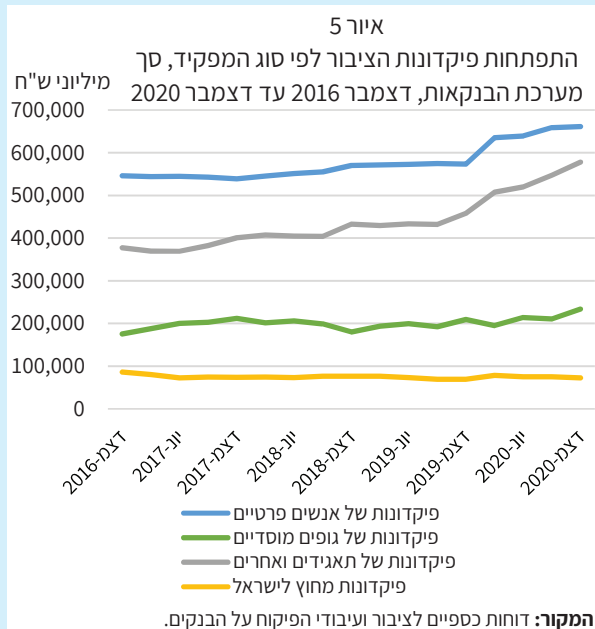
הגידול בהיצע הפיקדונות הביא לירידת הריבית על פיקדונות

עיקר הגידול בפיקדונות נזילים נושאי ושאנים ריבית

הגידול בפיקדונות אפיין הן אנשים פרטיים והן תאגידים

הגידול בפיקדונות הציבור אפיין את כלל המפקידים במשק, אם כי יש שונות בקצב הגידול בין המפקידים השונים, כשהמפקידים הקמעונים (לרבות אנשים פרטיים) והמסחריים (תאגידים שאינם פיננסים), מסבירים את עיקר הגידול בפיקדונות לאורך השנה (כ-88% מהגידול; איור 5).

הגורמים לגידול בפיקדונות הציבור

הגידול בפיקדונות הציבור מוסבר מעליה בביקוש מצד הציבור לכספים נזילים, לצד צעדי הממשלה ובנק ישראל שפעלו להזרמת כספים למשק. התפתחויות אלו התבטאו בעלייה בפיקדונות הציבור וכאמור בחשבונות העו"ש בפרט, אך גם בגידול משמעותי במזומנים שבהם מחזיק הציבור (שגדלו בשנת 2020 בכ-18 מיליארד ש"ח) – דבר שלא מקבל ביטוי במאזני הבנקים.

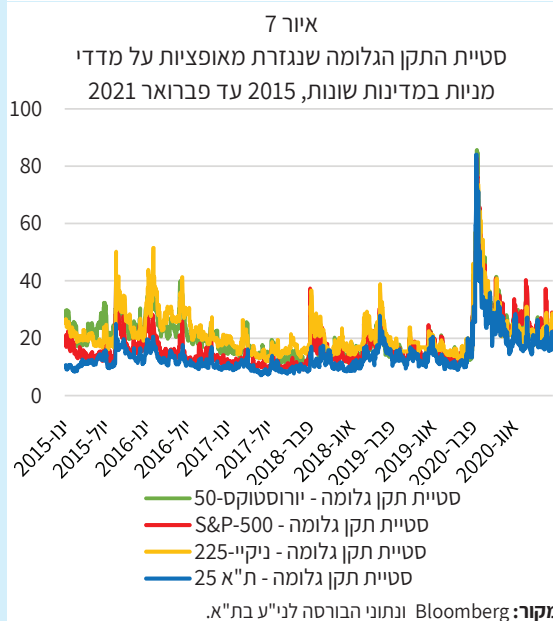
1. החששות מירידות בשווקים והעדפת כספים נזילים

שוקי ההון החלו להגיב להתפתחויות בדבר התפשטות מגפת הקורונה והשלכתה על הכלכלה הבין-לאומית לקראת סוף חודש פברואר. הדבר התבטא בירידות חדות במדדי המניות ברחבי העולם (וכן בישראל; איור 6), לצד עלייה בתנודתיות בשווקים, כפי שמשקף בסטיית התקן הגלומה שנגזרת מאופציות על מדדי מניות (מדד הפחד, Volatility Index VIX; איור 7).

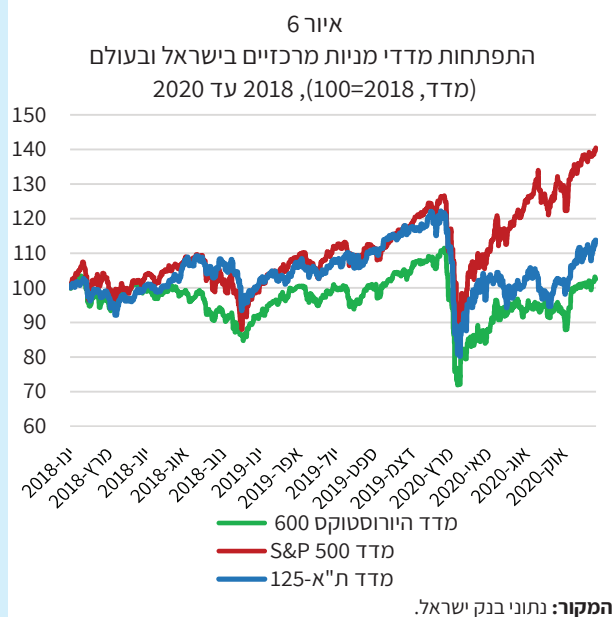
על רקע החשש מהמשך הירידות בשווקים ומהעדפת הציבור לכספים נזילים בתקופה זו, נרשמו פדיונות משמעותיים מקרנות הנאמנות בארץ, בעיקר באג"ח ובמניות (בארץ ובחו"ל), רובם בחודש מרץ 2020. כך נפדו מקרנות הנאמנות בחודש זה לבדו כ-40 מיליארד ש"ח (איור 7). הפדיונות הללו נרכשו על ידי הגופים המוסדיים מנכסיהם (שרובם לא מופקדים בפיקדונות בבנקים), בעוד שהציבור הגדיל את יתרת העו"ש שלו.

נציין שעל אף ההתאוששות בשווקים, לא נרשמו גיוסים נטו משמעותיים לאורך שנת 2020 בחזרה אל קרנות הנאמנות. היה והציבור יבחר לשוב ולהשקיע בשוק ההון דרך קרנות הנאמנות בהיקפים משמעותיים – הרי שהדבר צפוי לפעול לקיטון פיקדונות הציבור (מגמה שהחלה בתחילת שנת 2021).

עם תחילת המשבר חל זינוק בסטיית התקן הגלומה במדדי המניות, מה שמשקף עלייה בתנודתיות השווקים

עם תחילת המשבר חלה ירידה חדה במדדי המניות ברחבי העולם

עם תחילת המשבר נפדו כ-40 מיליארדי ש"ח מקרנות הנאמנות

2. פעולות הממשלה ובנק ישראל לאורך המשבר

הממשלה ובנק ישראל נקטו יחד כחלק מההתמודדות עם המשבר הכלכלי שנגרם על רקע המשבר הבריאותי, שרשרת פעולות שמטרתן לתמוך בציבור שנפגע במשבר, להקל על תנאי האשראי במשק ולתמוך בפעילות הכלכלית וביציבות הפיננסית. הגידול בכמות הכסף לאורך השנה התאפשר הודות לגידול בגירעון הממשלה יחד עם ההרחבה המוניטרית שנקט בנק ישראל.

הממשלה הגדילה לאורך שנת 2020 את הוצאותיה בכ-90 מיליארד ש"ח, כשחלק הארי מהוצאות אלה נועד לתשלומי העברה למשקי בית ולשירותי רווחה (דוגמת תשלומי דמי אבטלה למי שפוטרו או הוצאו לחל"ת לנוכח המשבר), כמו גם לתמיכות ישירות בייצור המקומי והטבות אשראי למגזר העסקי (דוגמת ההלוואות שניתנו בערבות המדינה). כלומר, ממשלת ישראל הזרימה כספים בהיקפים חסרי תקדים במספר ערוצים למשקי הבית והעסקים בישראל.

בנק ישראל, נקט שורה של צעדים שונים לאורך המשבר ובהם תכנית לרכישת אג"ח ממשלתיות בשוק המשני בהיקף של 50 מיליארד ש"ח (שהורחבה לאחר מכן ב-35 מיליארד ש"ח נוספים) וגם פעל לרכישת אג"ח חברות בשוק המשני. בנק ישראל גם רכש על רקע ייסוף השקל אל מול הדולר לאורך המשבר יתרות מט"ח בהיקף של 72 מיליארד ש"ח. בנק ישראל גם הציע למערכת הבנקאות הלוואות מוניטריות במטרה להגדיל את היצע האשראי לעסקים קטנים וזעירים (הלוואות אלה נאמדו לאורך שנת 2020 בכ-20 מיליארד ש"ח).

השלכות הגידול של פיקדונות הציבור על מערכת הבנקאות

הגידול בפיקדונות הציבור שימש את הבנקים להגדלת הנכסים הנזילים באיכות גבוהה, הן על-ידי הגדלת המזומנים והפיקדונות בבנקים והן על-ידי רכישת אג"ח ממשלתיות, מה שתרם לשיפור ביחס כיסוי הנזילות של הבנקים (LCR); להרחבה ראו חלק הנזילות). אך חשוב להדגיש שעם התאוששות השווקים, עשוי הביקוש לנזילות מצד הציבור לרדת, מה שצפוי לגרום לחלק מפיקדונות הציבור לנוע לשוק ההון בהיקפים משמעותיים, כך שההישענות עליהם לצרכי נזילותה של מערכת הבנקאות חייבת להיעשות באופן שמרני. לצד ההשפעה החיובית על נזילות המערכת הבנקאית, נשחק יחס המינוף של הבנקים באופן הדרגתי, היות והגידול בפיקדונות הציבור תורגם כאמור לגידול משמעותי בהיקף הנכסים של הבנקים (להרחבה, ראה חלק הלימות ההון והמינוף). ההשפעה המרכזית של הגידול בפיקדונות הציבור, ככלל, ניכרת בעלייה במקורות שעומדים לרשות מערכת הבנקאות לצרכי הגדלת היצע האשראי, כך שעם התאוששות המשק תוכל המערכת הבנקאית לתמוך בעלייה בביקוש לאשראי.

יש לציין שהגידול בפיקדונות הציבור ומשקי הבית בפרט, תרם ככל הנראה לקיטון בניצול מסגרות העו"ש (משיכת היתר) בקרב כלל קטגוריות ההכנסה,³ בין אם לאור צעדי הממשלה ובנק ישראל, בין אם על-ידי הקטנת הצריכה בתקופה זו על רקע האטת הפעילות המשקית ובין אם כתוצאה מפדיונות בקרנות הנאמנות (בעיקר בקטגוריות ההכנסה הגבוהות).

³ קטגוריות ההכנסה מסווגות לחמש קבוצות, א' עד ה', כשא' הקבוצה עם ההכנסה הנמוכה ביותר וה' הקבוצה עם ההכנסה הגבוהה ביותר. לפירוט נוסף ראו הוראות דיווח לפיקוח מספר 836.

תיבה א'-5: חשיפת אשראי בענפים נבחרים לאור נגיף הקורונה

תמצית

- הפיקוח על הבנקים השלים לאחרונה עריכת סקירה בה הוא בחן את מצב הלווים העסקיים בענפים שנפגעו ממשבר הקורונה. הסקירה בוצעה מנקודת מבט פיקוחית הבוחנת את השלכות המשבר על סיכון האשראי הבנקאי (להבדיל מבחינת השלכות המשבר על המצב המאקרו כלכלי), והיא התמקדה בעיקר בלווים הגדולים המשתייכים לענפים שספגו פגיעה במשבר, ושלבנקים קיימת אליהם חשיפה מעל סף מסוים.
- הסקירה העלתה כי הענפים השונים הושפעו מהמשבר במידה שונה, כלהלן:
 - מבין הענפים שנסקרו, את הפגיעה המשמעותית ביותר ספגו ענפי התעופה, האופנה והגז הטבעי שפעילותן פחתה משמעותית במהלך המשבר בשל סגירת השמיים, הגבלות המסחר וכללי הריחוק החברתי שהשפיעו על הצריכה הפרטית ועל הביקוש העולמי והמקומי לגז טבעי.
 - בענף המלונאות, המשבר פגע באופן העוצמתי ביותר במלונות העירוניים ומלונות הבוטיק הנשענים בעיקר על תיירות החוץ, ובאופן מתון יותר במלונות הנופש והפנאי.
 - בענף הנדל"ן המניב למסחר הפגיעה העוצמתית הייתה בעיקר בקניונים הסגורים והגדולים, ובעוצמה נמוכה יותר במרכזים שכונתיים בשל היותם ממוקמים באוויר הפתוח, קרובים לשכונות המגורים ועם תמהיל שוכרים המוטה יותר לפעילות חיוניות כגון: מזון ופארם.
 - בענף הליסינג נפגעה בעיקר פעילות ההשכרה החשופה לתיירות חוץ, וכן הייתה פגיעה מסוימת גם בחוזי הליסינג שתוקפם הוארך בהנחות משמעותיות, לנוכח מעבר חלקי לעבודה מהבית.
 - ענף הבינוי ויבואני הרכב ספגו פגיעה מתונה יותר שכן פעילותם נמשכה בעוצמות כאלו ואחרות במהלך השנה.
- עוצמת הפגיעה לא הייתה אחידה גם בין הלווים השונים: ככלל, המשבר פגע באופן משמעותי יותר בחברות קטנות ובינוניות ובעוצמה נמוכה יותר בלווים הגדולים. כמו כן, הפגיעה הייתה עוצמתית יותר אצל לוויים שהגיעו למשבר עם מינוף גבוה וללא עודפי נזילות מספקים. השפעת המשבר התמתנה אצל לוויים שנקטו במהירות בפעולות התאמה להתמודד עם הסיכון ולהפחיתו באמצעים כגון התייעלות, הוצאת עובדים לחל"ת, גיוס חוב ומימוש נכסים, פריסת חובות ודחיות תשלומים, ניצול הקלות רגולטוריות, התאמת האסטרטגיה העסקית לתקופה (למשל באמצעות מעבר למכירות On-line).
- בעקבות הקורונה יתכן ויחולו שינויים מבניים שעלולים להשפיע על ענפים מסוימים גם בתקופה שלאחר המשבר (למשל, כתוצאה ממעבר לעבודה מהבית, הפחתת השימוש ברכב צמוד ובחללי עבודה, הפחתה בטיסות עסקיות ועוד). במבט לעתיד, עדיין קיים חוסר וודאות לגבי מצב השגרה החדש שיחול: בחלק מהענפים השלכות המשבר צפויות להשפיע גם בטווח הארוך לאחר החזרה לשגרה (למשל, תעופה, משרדים). בענפים אחרים ההשפעה תלויה בעיקר בהתמשכות המשבר וצעדי הממשלה. בענפים נוספים בהם הביקוש קשיח (למשל, בינוי למגורים, גז טבעי), ההערכות הן כי רמת הסיכון לא צפויה לעלות באופן משמעותי גם בטווח הארוך.

- ממצאי הסקירה העלו שלמרות העלייה בסיכון בענפים שנפגעו מהמשבר, לא קיים לווח בודד או קבוצת לווים שמסכנים את יציבות המערכת הבנקאית (בדומה למצב שהיה טרום המשבר). לפי העניין הביקורת העלתה דרישות פרטניות לבנקים הרלבנטיים, כגון ביצוע מעקב מוגבר אחר מצב לווים מסוימים, החמרת סיווג החובות בדוחות הכספיים וחזוק מבנה האשראי והביטחונות אצל מספר לווים.

א. רקע כללי

1. התפרצות נגיף הקורונה ברבעון הראשון של שנת 2020 השפיעה באופן מהותי על כלכלות רבות ברחבי העולם ובכללם כלכלת ישראל. המשבר הבריאותי הפך למשבר כלכלי והשפיע על תחזיות הצמיחה של התוצר, שיעורי האבטלה והיקף הגירעון הממשלתי.
2. לנוכח התפתחות המשבר, ערך אגף הביקורת בפיקוח על הבנקים ברבעון השלישי לשנת 2020 סקירה ענפית בחמשת הבנקים הגדולים במטרה לאפיין את הסיכונים המרכזיים הקיימים בענפים העיקריים שנפגעו מהמשבר, ואת השלכתם על חשיפות האשראי של הלווים הגדולים במערכת הבנקאית ועל היציבות.
3. הענפים שנסקרו היו הענפים שספגו פגיעה משמעותית לנוכח המשבר ושהיקף החשיפה שלהם בבנק הנסקר עבר סף מהותיות מסוים (מעל כ- 3% מהון רובד 1 בבנק).¹ הסקירה התמקדה בענפים הבאים:

מס'	ענף	בנקים בהם בוצעה הסקירה
1	 ענף המלונאות	4 בנקים
2	 ענף הרכב	5 בנקים
3	 ענף הנדל"ן	5 בנקים
4	 ענף האופנה	3 בנקים
5	 ענף התעופה	3 בנקים
6	 ענף הגז הטבעי	4 בנקים

¹ הון חשבונאי המבוסס בעיקר על המניות המונפקות בתוספת רזרבות שניתן להן גילוי (וללא מכשירי הון מורכבים, כתבי התחייבויות נדחים וכד').

4. עבור כל ענף, הסקירה בחנה את מבנה הענף והחברות המרכזיות הפועלות בו, את האופן בו נכנס הענף למשבר, את היקף חשיפת האשראי במערכת הבנקאית, את השפעת משבר הקורונה על הפעילות והסיכונים, וכן את ההשלכה על האשראי במערכת הבנקאית ועל לווים ספציפיים. הסקירה התבססה על ניתוחים כלכליים שביצעו הבנקים לבחינת יכולת הפירעון של הלווים, לצד מקורות חיצוניים נוספים.

ב. הערכת סיכון מתכללת וממצאים שעלו לגבי הענפים השונים

כללי

5. מצ"ב הערכה איכותית מתכללת של הפיקוח על הבנקים בהתייחס לרמות הסיכון בכל אחד מהענפים שנסקרו, לצד אומדן לשיעור החשיפה המנוצלת של הענף למערכת הבנקאית:²

מלונאות	הערכות הפיקוח לגבי הסיכון הענפי טרום המשבר	הערכות הפיקוח לגבי רמת הפגיעה בענף כתוצאה מהמשבר	אומדן לחשיפה (ניצול מסגרות) של הענף במערכת הבנקאית	
			הערכה	במיליארדי ₪
רכב	נמוך	גבוהה	גבוהה	15.3
- יבואנים	נמוך	בינונית	גבוהה	15.2
- ליסינג	בינוני	גבוהה	גבוהה	10.4
אופנה	גבוהה	גבוהה מאוד	בינונית	3.9
תעופה	גבוהה	גבוהה מאוד	נמוכה	1
גז טבעי	בינוני	גבוהה מאוד	בינוני	5.5
נדל"ן ³				320
- בינוי	נמוך	בינונית	גבוהה מאוד	212
- פעילויות בנדל"ן	בינוני	גבוהה	גבוהה מאוד	108

² האומדן מתבסס על החשיפה לבנקים בהם בוצעה סקירה באותו ענף (נכון ל- 30.6.20), תחת ההערכה שביתר הבנקים החשיפה אינה משמעותית. הנתונים ע"פ דיווחים ייעודיים של הבנקים הרלבנטיים לצד אומדנים של הפיקוח על הבנקים.

החשיפה של הענף למערכת הבנקאית	נמוכה (עד 2 מיליארד ₪)	בינונית (2-10 מיליארד ₪)	גבוהה (10-20 מיליארד ₪)	גבוהה מאוד (מעל 20 מיליארד ₪)
-------------------------------	------------------------	--------------------------	-------------------------	-------------------------------

³ בענף הנדל"ן אומדן החשיפה בסקירה זו מבוסס על סיכון האשראי הכולל (מאזני וחוזף מאזני) לאחר שקלול נכסי סיכון של חמשת הבנקים הגדולים ליום 30.6.20 כפי שמדווח לפיקוח על הבנקים. על אף היקף החשיפה הגבוה מאוד בענף הנדל"ן, הערכת הסיכון הממוצעת בענף אינה גבוהה. לפירוט ופילוח של הסיכונים על-פי מדדי סיכון נבחרים בהתאם לסוג וייעוד הנכסים הממומנים - ראו תיבה א'-6.

עבור כל ענף, הסיכון הוערך באמצעות 3 פרמטרים: הסיכון שהיה טרום המשבר, השלכות המשבר על הפגיעה בענף והיקף החשיפה במערכת הבנקאית. בנוסף, הסקירה התייחסה גם להערכות ארוכות טווח בהתייחס לתהליך ההתאוששות הצפוי מהמשבר.

הסיכון טרום המשבר

6. הסקירה העלתה שרמות הסיכון בענפי האופנה והתעופה היו גבוהות עוד טרום המשבר:

- בענף האופנה בעיקר כתוצאה מהתעצמות פעילות המסחר המקוון;
- בענף התעופה בעיקר כתוצאה ממדיניות "השמיים הפתוחים" והתחרות מצד חברות ה - Low Cost;

השלכות המשבר

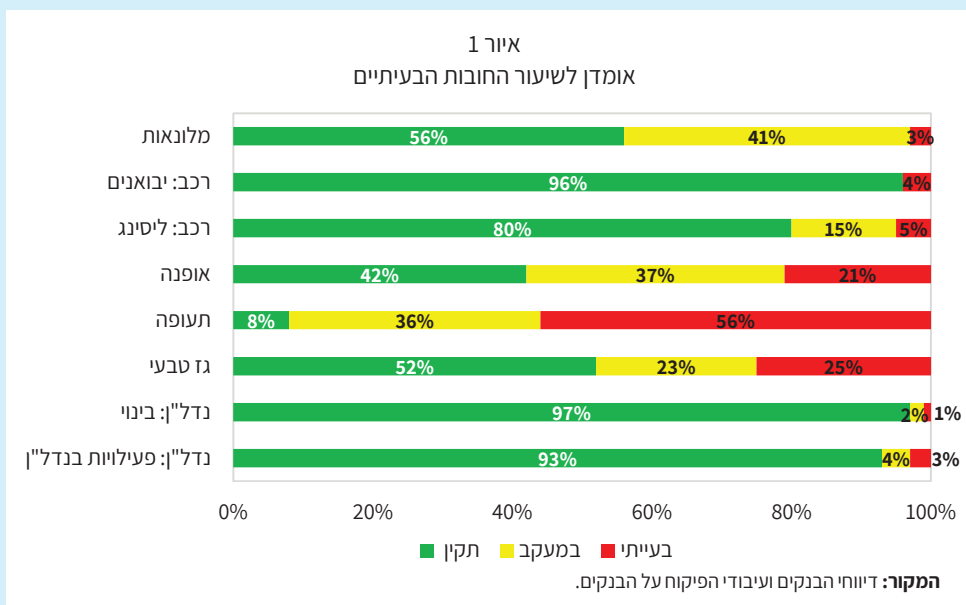
7. סגירת המשק ופתיחתו לסירוגין לא השפיעו באופן אחיד על הענפים השונים. לצד ענפים שהנגיף לא פגע בהם ולעיתים אף הגדיל את פעילותם (כגון: מזון, רפואה, הייטק), ישנם ענפים שספגו פגיעה קשה יותר, ובפרט ענפים אשר מושפעים מסגירה ופתיחה של פעילויות כלכליות שונות במשק ומגבלות הקשורות לתנועה והתקהלויות ובכלל זה: חנויות מסחר (ובפרט חנויות אופנה), חברות תעופה, צריכת חשמל וגז טבעי, מלונות, קניונים ומרכזים מסחריים, משרדים ופעילות השכרת רכב. ענפי הבינוי ויבואני הרכב ספגו פגיעה מתונה יותר שכן פעילותם נמשכה בעוצמות כאלו ואחרות במהלך השנה.

8. על אף הפגיעה הלא מבוטלת כתוצאה מהסגרים והריחוק החברתי שהובילו להאטת הפעילות הכלכלית בענפים שנסקרו, בחלק מהענפים היו השפעות מקדזות שהפחיתו מעט את השפעת המשבר על רמת הסיכון של סגמנטים מסוימים בענף:

- בענף המלונאות – המשבר פגע באופן העוצמתי ביותר במלונות העירוניים הנשענים ברובם על לינות אנשי עסקים ובמלונות הבוטיק (בעיקר בירושלים ותל אביב), כתוצאה מסגירת השמיים והפסקה כמעט מוחלטת של תיירות החוץ. לעומת זאת, מלונות הפנאי והנופש נהנו מהשפעה מקדזת של תיירות פנים בתקופות שבין הסגרים ובפרט בחופשת הקיץ ועם פתיחת מתווה האיים הירוקים.
- בענף יבואני הרכב – על אף הפגיעה הקשה בסגר הראשון, לקראת הסגר השני חברות היבוא נערכו לשווק רכבים גם תחת מגבלות (במגרשים פתוחים, ב - On line וכד'). הביקוש לרכב התאושש אף הוא, בשל החשש הבריאותי לנסוע בתחבורה ציבורית ובשל הגידול בהכנסה הפנויה אצל שכבות מסוימות באוכלוסייה, בעקבות ביטול חופשות בחו"ל ובילויי פנאי אחרים, שאפשרה לרכוש רכבים חדשים.
- בענף חברות הליסינג – כדי לקזז את השפעת המשבר ולמנוע החזרות רכבים מאסיביות כתוצאה מהמעבר לעבודה מהבית, החברות פעלו להארכת התקופה של חוזי הליסינג במחירי הנחה, ובכך הצליחו לצמצם את הצורך בחידוש מלאי הרכבים הנמכרים, ובמקביל הצליחו להאריך את תקופת ההנבה של הרכבים במלאי הקיים.
- בענף האופנה – המשבר פגע בעוצמה גבוהה יותר בעיקר בחברות קטנות ובינוניות שאין להן כיס עמוק ולכן התקשו לשדרג את האתרים שלהן לרכישות מקוונות. מרבית חברות האופנה הגדולות פעלו לחיזוק מערך ה - on-line ובכך מרביתן הצליחו לשמר את הרווחיות שלהן. עם זאת, הנתונים מלמדים שעדיין הישראלים מעדיפים לבצע רכישות מקוונות באתרים מחו"ל.

- בענף התעופה - מדינות רבות בעולם קבעו חובת בידוד לתיירים הנכנסים לשטחן שאילצו את הענף (לפחות בתחילת המשבר) לעצור את פעילותו כמעט לחלוטין. סגירת הגבולות נמשכת למעט הפוגות קצרות ונקודתיות. בנוסף, החברות צברו חובות מול הלקוחות שביטלו כרטיסי טיסה שהוזמנו טרום המשבר. בתחום טיסות המטען, חלה ירידה מתונה יותר בעולם בכלל ובישראל בפרט.
 - בענף הגז הטבעי - בשל הפחתת הפעילות הכלכלית, המשבר הוביל לירידה בביקוש לאנרגיה ולפיכך גם לירידה בביקוש לגז טבעי בישראל (לפחות עד חודשי הקיץ) ובעולם. כתוצאה מכך גם כמות הגז שנמכרה מהמאגרים הישראליים, פחתה. הפגיעה מהמשבר היתה עוצמתית יותר בתחילתו אצל לווים שהגיעו ממונפים למשבר. עם זאת, הסיכון הבנקאי ירד בהמשך, בעיקר כתוצאה מההצלחה במחזור המימון שהועמד לבניית מאגר לוויתן.
 - בענף הנדל"ן המניב - הפגיעה העוצמתית ביותר היתה בקניונים הגדולים והסגורים שעיקר המימון שלהם (בשלבי ההנבה) מתבצע בשוק ההון שאטרקטיבי יותר במימון ארוך טווח ופחות במערכת הבנקאית. תמהיל המימון במערכת הבנקאית מוטה מעט יותר למימון נכסים מניבים שהם מרכזים שכונתיים פתוחים שהפגיעה של נגיף הקורונה בהם היתה מתונה יותר, בשל היותם קרובים לשכונות המגורים, ובשל העובדה שרבים מהם ממוקמים במרכזים פתוחים עם תמהיל השכרות מוטה פארם ומזון ופחות מוטה חנויות אופנה.
9. בחלק מהענפים השפעת הסיכון הכוללת מקבלת ביטוי גם באמצעות אומדן⁴ גבוה לשיעור החובות הבעייתיים והחובות במעקב מסך החשיפה, ובפרט בענפי התעופה, האופנה והמלונאות כמפורט לעיל.

בענפי התעופה, האופנה והמלונאות מקבלת השפעת הסיכון הכוללת ביטוי באומדן גבוה לשיעור החובות

⁴ מכיוון שהסקירה לא כללה בכל ענף את כל הבנקים, מוצג אומדן של הנתונים בתרשים.

10. מהסקירה עלה גם שעוצמת הפגיעה לא היתה אחידה בין הלווים השונים: לוויים שהגיעו למשבר עם איתנות פיננסית גבוהה ועודפי הון ונזילות צולחים אותו באופן טוב יותר מאשר חברות שלא נערכו ליום סגריר מבעוד מועד. ככלל, המשבר פגע באופן משמעותי יותר בחברות קטנות ובינוניות ובעוצמה נמוכה יותר בלוויים הגדולים.

11. בנוסף, השפעת המשבר התמתנה אצל חברות שנקטו במהירות בפעולות התאמה להתמודד עם הסיכון ולהפחית באמצעות מגוון אמצעים ובכללם: מהלכי התייעלות וצמצום הוצאות (כגון: הוצאת עובדים לחל"ת), הגדלת הנזילות באמצעות גיוס חוב ומימוש נכסים, פריסת חובות ודחיות תשלומים, ניצול הקלות רגולטוריות, התאמת האסטרטגיה העסקית לתקופה ועוד.

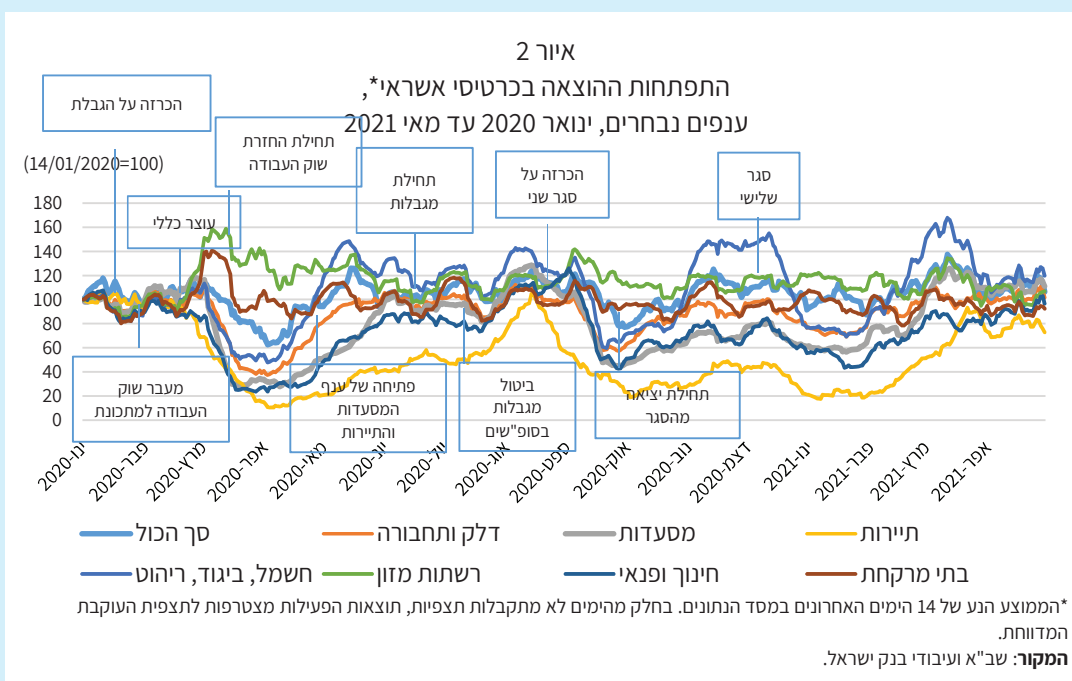
מהלכים אלו סייעו למרבית הלוויים לצלוח את תקופת המשבר עד כה, אך בראיה צופה פני עתיד, ובפרט ככל שהמשבר ימשך וימשיך מועדי הדחיה והקלות הרגולטוריות - הסיכון עלול לגבור.

אינדיקטורים נוספים

12. עוצמת הפגיעה בענפים השונים באה לידי גלם באינדיקטורים נוספים, כגון היקף הפעילות בכרטיסי אשראי, נתוני מע"מ ומחירי המניות הנסחרות:

- **שינוי בהוצאות בכרטיסי אשראי** - מהשינוי בהיקף ההוצאות בכרטיסי אשראי ניתן לראות פגיעה משמעותית בענפי התיירות, המסעדות והפנאי, לצד העדר פגיעה בענף בתי המרקחת והמזון. הנתונים מלמדים גם על מתאם של ענפים מסוימים (כגון ענף הביגוד, חשמל וריהוט, דלק ותחבורה) למגבלות והסגרים על האוכלוסייה.

הוצאות כרטיסי האשראי הושפעו מהמגבלות שהוטלו על המשק לאורך המשבר

- **מחזורי פעילות ע"פ דיווחי מע"מ** – מנתוני רשות המיסים על בסיס הדיווח העוסקים למע"מ בתקופת המשבר⁵ עולה כי שיעור הירידה במחזורים בלט במיוחד בענפים הבאים: אירוח ואוכל, אמנות ובידור, חינוך, תחבורה ואחסון ושירותי מנהל. עם זאת, ניתן לראות כי למעט בענף האומנות והבידור שלא התאושש לאורך כל תקופת המשבר, שיעורי הפגיעה התמתנו בכל הענפים לאורך המשבר עד לחודשי הקיץ. לאחר מכן, בחודשים ספטמבר - אוקטובר ענפי המסחר, האירוח והאוכל, והחינוך חוו פגיעה נוספת בשל הסגר השלישי.

עוד עולה כי שירותי מידע ותקשורת כלל לא נפגעו מהמשבר ואף הציגו גידול במחזורים לעומת התקופה המקבילה אשתקד.

כמו כן ניתן ללמוד כי למרות הפגיעה בתחילת המשבר בסגר הראשון, עם חזרת המשק לפעילות, ענפי התעשייה והמסחר (שהם הענפים הגדולים ביותר מבחינת מחזורי הפעילות) התאוששו ושמרו על יציבות יחסית, ואילו ענפי החקלאות, הבינוי והבריאות אף חזרו להציג צמיחה החל מהמחצית השנייה של השנה.

הענף				כמות עוסקים	שינוי במחזור העסקאות בשנת 2020 לעומת תקופה מקבילה אשתקד
				(נכון לספט' - אוקט' 20)	מרץ - אפריל
					מאי - יוני
					יולי - אוגוסט
					ספטמבר - אוקטובר
חקלאות	11,117	-3.4%	-2.4%	1.6%	0.0%
תעשייה ותשתיות	21,627	-12.1%	-3.8%	-4.3%	1.5%
בינוי	51,910	-3.5%	-9.6%	2.8%	6.8%
מסחר	73,259	-17.7%	-3.8%	1.6%	-2.6%
תחבורה ואחסון	33,546	-28.1%	-24.5%	-19.2%	-20.9%
אירוח ואוכל	17,657	-55%	-42.7%	-26.5%	-48.5%
שירותי מידע ותקשורת	19,684	7.4%	4.1%	2.2%	12.2%
ש. מקצועיים ופיננסיים ופעילויות נדל"ן	136,465	-7.5%	-8.2%	-4.7%	-1.8%
ש. מינהל ושירותים מוניציפליים	15,714	-27.6%	-24.4%	-19.3%	-20.3%
חינוך	12,374	-38.9%	-28.3%	-14.4%	-29.4%
בריאות, רווחה וסעד	40,681	-16.5%	-9.5%	0.6%	1.4%
אומנות ובידור	18,057	-46%	-43.8%	-43.4%	-47.1%
אחר	19,324	-16.3%	-4.1%	-2.6%	-13.3%
סה"כ	471,415	-13.7%	-7.7%	-3.5%	-2.9%

המקור: רשות המיסים.

⁵ לוח 3 מתוך מסמך של רשות המיסים בנושא "ניתוח נתוני מע"מ על סמך דיווחי העוסקים לחודשים ספטמבר - אוקטובר" מיום 21.2.21. הנתונים מציגים את שיעור השינוי הנומינליים (במחירים שוטפים) במחזורי הפעילות לפי ענפים בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד לחודשים מרץ - אפריל, מאי - יוני, יולי - אוגוסט וספטמבר - אוקטובר (הנתונים מתייחסים לאוכלוסיית העוסקים שקיימים להם דיווחים ברי השוואה בתקופות הרלבנטיות ב- 2019 ו- 2020).

- **מדדי שוק** – בבחינת שיעור השינוי של מדדים ומניות בולטות הנסחרות בשוק ההון בענפים שנפגעו מהמשבר במהלך 2020, עולה כי לא בכל הענפים שנפגעו, החברות הנסחרות הציגו ירידות גבוהות ממדדי השוק במהלך השנה.

בעוד במרבית החברות הנסחרות בענפי התעופה, הנדל"ן והגז ניתן לראות בבירור את הפגיעה, בענף האופנה הפגיעה היתה בעיקר בחברות קטנות ובינוניות שאינן נסחרות, והחברות הגדולות הנסחרות אף התחזקו במשבר. בענפי הרכב, המלונאות והנדל"ן המניב, ניתן לראות כי היקף הירידה ועוצמת הפגיעה במניות הנסחרות, תלויה במידה רבה גם במצבן הפיננסי של החברות הספציפיות, מאפייני הסיכון, אופן כניסתן למשבר, והצעדים שנקטו במהלך המשבר כדי להתמודד עם הסיכון.

היקף החשיפה

13. מהנתונים עלה כי מבין הענפים שנפגעו באופן המשמעותי ביותר מהמשבר, היו ענפי האופנה והתעופה, שהחשיפה של המערכת הבנקאית להם אינה גבוהה באופן יחסי, ובענף האופנה, החשיפה אף מבוזרת על פני מספר רב של לווים. מנגד, ניתן לראות כי על אף החשיפה המשמעותית לענף הבינוני וליבואני הרכב, הפגיעה של ענפים אלו מהנגיף היתה מתונה יותר לנוכח המשך פעילותם בתקופת המשבר כפי שפורט לעיל.

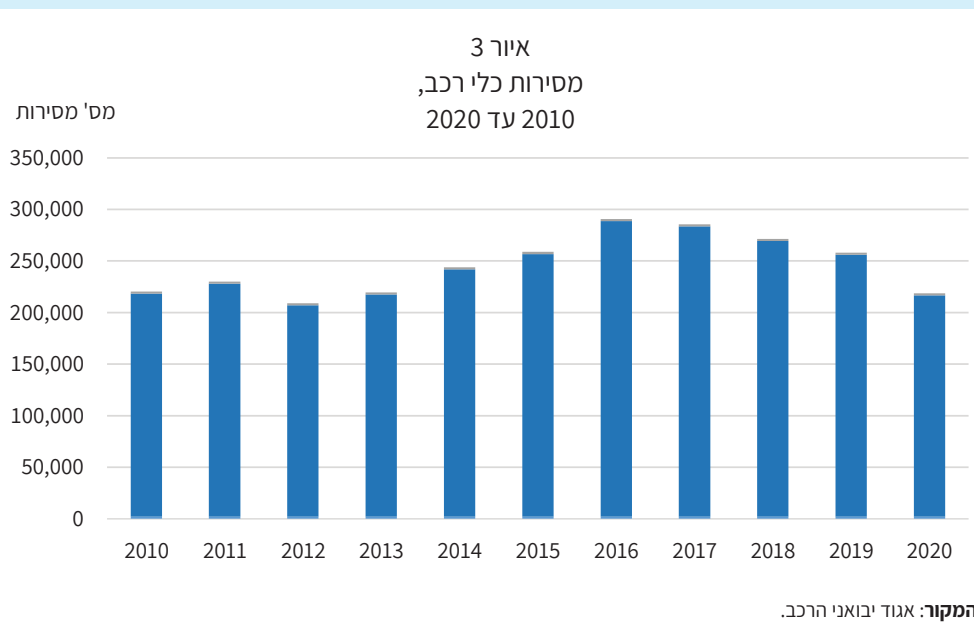
הערכות לגבי הסיכון בטווח הארוך

14. בעקבות הקורונה יתכן ויחולו שינויים מבניים שעלולים להשפיע על ענפים מסוימים גם בתקופה שלאחר המשבר (למשל, כתוצאה ממעבר לעבודה מהבית, הפחתת השימוש ברכב צמוד ובחללי עבודה, הפחתה בטיסות עסקיות ועוד). במבט צופה פני עתיד השלכות המשבר אינן צפויות להשפיע באופן אחיד על הערכות הסיכון של הענפים השונים ועדיין קיימת אי וודאות לגבי מצב השגרה החדש שיחול לאחר המשבר:

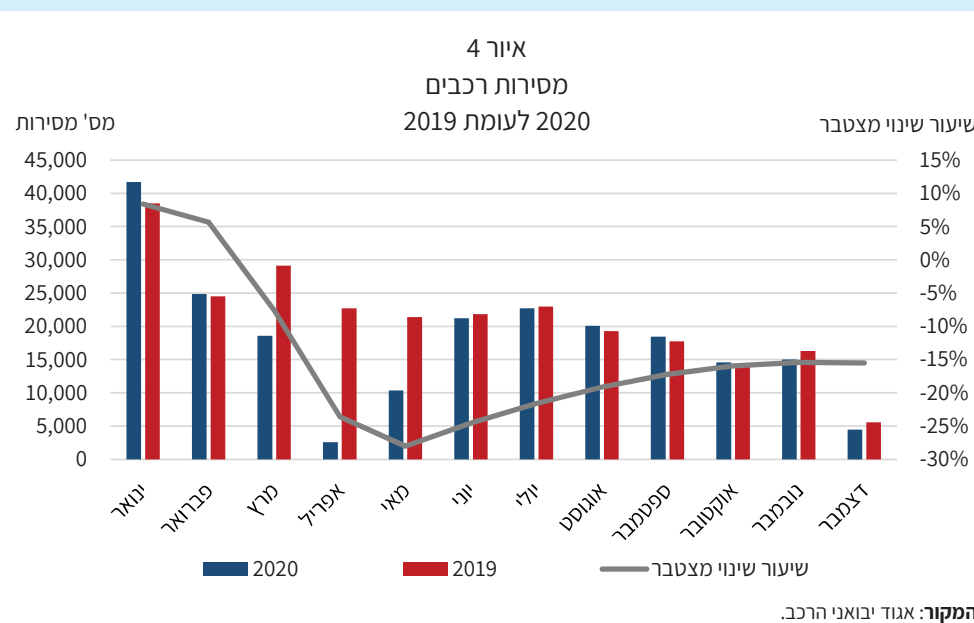
- בחלק מהענפים שנסקרו, השלכות המשבר צפויות להשפיע בטווח הארוך והסיכונים צפויים לגדול גם לאחר החזרה לשגרה (למשל, בחברות התעופה ושוק המשרדים).
- במרבית הענפים שנפגעו, ההשלכות על הטווח הארוך תלויות בין היתר בצעדי הממשלה, במגבלות שיוטלו ובמצב המאקרו כלכלי ולכן צפויה תנודתיות בסיכונים.
- בענפים בהם הביקוש קשיח (למשל, הבניה למגורים וענף הגז הטבעי) ההערכה היא כי על אף השלכות המשבר בטווח הקצר והבינוני, הם ישמרו על יציבות בטווח הארוך.

15. הסקירה העלתה גם כי קיים סיכון מסוים ל"אפקט הדבקה" אצל חברות הלוות אשראי במקביל הן בשוק ההון והן במערכת הבנקאית. נמצאו לווים שעל אף שרמת הסיכון שלהם במערכת הבנקאית היתה מתונה יותר (למשל – בשל שיעבוד בטוחות), פגיעה בשוק ההון עשויה לפגוע גם באיכות האשראי הקיים שלהם במערכת הבנקאית.

מסירות הרכב בישראל גדלו משמעותית משנת 2010 ועד 2016. בשנים שלאחר מכן חלה ירידה של כ-5% בשנה בממוצע בהיקף המסירות שהושפעה, בין היתר, מהגודש כבישים, מדיניות מיסוי ורגולציה.

תקופת הסגר הראשון התאפיינה בפגיעה בהיקף מסירות הרכבים, אולם בתקופה שלאחר הסגר הייתה התאוששות משמעותית כך שהפגיעה הכוללת בענף התמתנה

ג. מסקנות ודרישות מהמערכת הבנקאית בעקבות הסקירה

16. ממצאי הסקירה שהתמקדו כאמור בבחינת הלווים הגדולים, העלו כי סיכון האשראי שלהם עלה, בפרט אצל לווים המשתייכים לענפים שנפגעו מהמשבר. עם זאת, לא קיים לווה בודד או קבוצת לווים שמסכנים את יציבות המערכת הבנקאית. הפגיעה המשמעותית יותר היתה דווקא בחברות קטנות ובינוניות שהאשראי המועמד להן מבוזר יותר.
17. ככלל, המערכת הבנקאית מנטרת את הסיכונים הנובעים ממשבר הקורונה באופן שוטף ושמה דגש על התדרדרות של לווים גדולים או ענפים מסוימים. עם זאת, באותם מקומות פרטניים שבהם הדבר התבקש, הפיקוח העביר לבנקים דרישות כגון ביצוע מעקב מוגבר אחר מצב הלווה, החמרת סיווג החובות בדוחות הכספיים וחיזוק מבנה האשראי והביטחונות אצל מספר לווים גדולים מצומצם.

לפירוט תמציתי של השלכות המשבר על כל אחד מהענפים שנסקרו – ראה טבלה מצ"ב.

השפעות מקצות ופעולות להתמודדות עם המצב	השלכות המשבר	היקף החשיפה במערכת הבנקאית	המצב טרום המשבר	מבנה הענף
בהשוואה למלונות העירוניים ומלונות הבוטק, מלונות הפנאי (באזורים כגון: אילת, ים המלח, טבריה, ונצרת) נהנו מהשפעה מקצת של תזירות פנים בתקופות שבין הסגרים ובפרט בחופשת הקיץ ועם פתיחת מתווה האיים הירוקים. מלונות אלו הציגו בחודשי הקיץ שיעורי תפוסה גבוהים במיוחד של כ- 90%. כדי להתמודד עם המצב המלונות פעלו לצמצום עלויות (הוצאת עובדים לחל"ת, סגירת בתי מלון, צמצום השקעות) ולקבלת פתרונות פיננסיים (הלואות בערבות מדינה ודחיות תשלומים). עם זאת, הסגר השלישי לאחר חודשי הקיץ פגע שוב גם בענף זה.	ענף המלונות היה אחד הענפים שספגו את הפגיעה המשמעותית ביותר לנוכח המשבר בעיקר כתוצאה מההגבלות על התעופה שעצרו את התיירות הנכנסת, הגבלת התקהלויות והגבלות על תחום ההסעדה המהווה חלק מהפעילות בבתי מלון. ע"פ נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סך הלינות במלונות ב- 2020 היוו 36% מסך הלינות בשנת 2019 ושיעורי התפוסה הממוצעים עמדו על 25% בלבד (לעומת 70% ב- 2019). את הפגיעה המשמעותית ביותר ספגו המלונות העירוניים (בעיקר בירושלים ובתל אביב) ומלונות הבוטק שנשענים על תזירות חוץ אשר הציגו שיעורי תפוסה נמוכים מאוד לצד מלונות רבים שלא נפתחו כלל.	החשיפה המנוצלת במערכת הבנקאות בישראל היא גבוהה ומורכבת בכ- 15 מיליארד ש"ח. כמחצית מהחשיפה היא בגין חברות ציבוריות הללו גם בשוק ההון וכמחציתה בגין חברות פרטיות הללו בעיקר מהמערכת הבנקאית.	טרום המשבר הענף היה בצמיחה משמעותית. מרבית הצמיחה נבעה מתזירות חוץ המאופיינת, בין היתר, בתיירות עסקית (אנשי עסקים) ודתית (צליינים) ולכן מוקדי הלינה של התיירים הם בעיקר בתל אביב, ירושלים, טבריה ונצרת. תזירות הנופש (באילת וים המלח) מאפיינת הן תזירות חוץ והן תזירות פנים. בשנים האחרונות, לנוכח מדיניות השמיים הפתוחים, והמצב הכלכלי, והביטחוני היציב, מספר התיירים הנכנסים למדינה היה בשיאו (ע"פ משרד התיירות כ- 4.5 מיליון תיירים בשנת 2019) והשפיע לטובה גם על צמיחת ענף המלונאות בישראל שבאה לידי ביטוי במספר לינות ובישיעורי התפוסה הגבוהים (70% בשנת 2019).	ענף המלונות בישראל מבוסס באופן יחסי: בהתאם לנתונים שנמסרו מהבנקים, בשנת 2019 כ- 30% מסך חדרי המלון מוחזקים בידי 3 חברות ציבוריות גדולות; כ- 19% מוחזקים ע"י רשתות ישראליות קטנות ובינוניות; כ- 9% ע"י חברות זרות ולמעלה מ- 40% מחדרי המלון שייכים למלונות עצמאיים ועסקים קטנים.

מבנה הענף	המצב טרם המשבר	היקף החשיפה במערכת הבנקאית	השלכות המשבר	השפעות מקיפות ופעולות להתמודדות עם המצב
רכב				
א. יבואני רכב				
בישראל לא מתקיים ייצור של רכבים ולכן פעילות הענף מתבססת על ייבוא כלי רכב ומכירתם. רוב הענף מאופיין בבלעדיות של היבואנים על מותגים השונים כך שכל יבואן מייבא ומוכר מותג אחד. עפ"י נתונים של "איגוד יבואני הרכב", נכון לסוף שנת 2020 קיימים בישראל 14 קבוצות של יבואנים רשמיים וכל אחד מהם מייבא ומוכר מותג אחד או יותר (סה"כ 51 מותגים). בשנת 2020 נרשמו לרישוי כ- 215,000 רכבים פרטיים (בהשוואה לכ- 254,000 בשנת 2019) כאשר חמשת היבואנים הגדולים מחזיקים בנתח של כ- 73% מכלל השוק (בדומה לשנת 2019).	לנוכח המצב המאקרו הכלכלי הנוח בשוק ששרר טרם המשבר (סביבת ריבית נמוכה ושיעור אבטלה נמוך), מסירות הרכב בישראל גדלו באופן משמעותי בעשור האחרון משנת 2010 והגיעו לשיא בשנת 2016. בשנים שלאחר מכן חלה ירידה של כ- 5% בשנה בממוצע בהיקף המסירות שהושפעו, בין היתר, גם מהגודש בבישים, מדיניות מיסוי ורגולציה.	מדובר בענף עתיר מימון ולכן החשיפה המנוצלת במערכת הבנקאות בישראל היא גבוהה ומוערכת בכ - 26 מיליארד ש"ח, מרביתו ליבואנים שהן חברות פרטיות.	בתקופת הסגר הראשון הייתה פגיעה מהותית, אולם בתקופה שלאחר הסגר הייתה התאוששות משמעותית כך שהפגיעה הכוללת בענף היא מתונה יותר (ירידה של כ- 15.5% בהיקף המסירות בשנת 2020 ביחס לשנת 2019). הפגיעה בתקופת הסגר הראשון הייתה בעיקר כתוצאה מסגירת אלמות התצוגה והקושי למכור רכבים חדשים בתקופה של סגר ובתחושת אי הודאות ששררה בתחילת המשבר. החברות נותרו עם עודפי מלאי שהתיישן, ועם קושי לחדש את המלאי לנוכח הירידה בביקוש מחברות הליסינג שהיו לקוח משמעותי.	החל מאוגוסט 2020 ניכרת התאוששות משמעותית גם בהשוואה לחדשים המקדימים לעומת שנה קודמת. ההתאוששות מוסברת בכך שחברות היבוא נערכו לשווק רכבים גם בתנאי סגר (במגרשים פתוחים, ב- On line וכד'). הביקוש לרכב התאושש אף הוא, בשל החשש הבריאותי והקושי לנסוע בחברה ציבורית ובשל הגידול בהכנסה הפנויה אצל שכבות מסוימות באוכלוסייה שפחות נפגעו במשבר. בנוסף, היבואנים נקטו מגוון פעולות כדי לצמצם את הפגיעה ובכלל זה: הוצאת עובדים לחל"ת, הגדלת הנזילות באמצעות ניצול קווי אשראי בתחילת המשבר, הורדת מחירים והענקת תנאים נוחים ללקוחותיהם, וקבלת הקלות שונות מהממשלה כגון: פטור מארנונה, הלוואות בערבות מדינה והקלות במועד הרישום של הרכבים. מאידך המצב המאקרו כלכלי משפיע גם על הצריכה הפרטית ועלול לחלחל בהמשך למעגל רחב יותר של אוכלוסיות שלא יוכלו להרשות לעצמן לרכוש רכב חדש.¹⁸

מבנה הענף	המצב טרום המשבר	היקף החשיפה במערכת הבנקאית	השכלות המשבר	השפעות מקצוות ופעולות להתמודדות עם המצב
רכב				
ב. ליסינג				
חברות הליסינג רוכשות רכבים מיבואני הרכב ומחכירות אותם לשוק. החברות פועלות במספר תחומים: - ליסינג תפעולי – פונה בעיקר לחברות לזון מחכי-רים צי רכבים למספר שנים במקביל לתפעול השוטף של הרכב; - ליסינג מימוני – פונה לשוק הפרטי ומאפשר רכישת רכב בתשלומים ללא מימון בנקאי; - מכירת רכבים שהיו בשימוש לאחר תום תקופת הליסינג לאחור רכבי 0 ק"מ. - השכרת כלי רכב לתיירות ולעסקים. - מדובר בשוק מבוזר ופעילות בו שחקניות רבות. מבין החברות הבולטות בשוק יש מספר חברות עצמאיות, והיתר הן שלוחות של יבואני הרכב הנמצאות בבעלותן ופועלות עמן בסינרגיה.	היקף הביקושים של רכבי הליסינג וההשכרה טרום המשבר לא השתנה משמעותית לאורך השנים, למעט תנודות מסוימות (ע"פ דיווחי הבנקים לסקירה מדובר בצי רכבים בסדר גודל של כ- 270,000 רכבים נחכרים). הענף מושפע לא מעט מהברי-קוש לכלי רכב צמודים ע"י מעסקים גדולים בעיקר בענף ההייטק, בשירות המדינה, במערכת הביטחון ובמגזר הפיננסי. התחרות בענף לאורך השנים גבוהה והחברות בעלות רוחניות נמוכה ומינוף גבוה. החברות תלויות במחזורים בשוק ההון וחשופות לקשיים פוטנציאליים במחזור החוב בזמן משבר. מגמה נוספת שאפיינה את הפעילות טרום המשבר היא עליה בחכירות של ליסינג תפעולי ע"י אנשים פרטיים שלא דרך מעסקים וכן עליה במכירת רכבים עם אפס ק"מ ע"י חברות הליסינג שהיזקה גם את האינטגרציה עם היבואנים.	החשיפה המנוצלת במערכת הבנקאות בישראל היא גבוהה ומתרכזת בכ- 10.4 מיליארד ש. האשראי מועד על פי רוב למימון רכישת מלאי רכבים כנגד שעבוד כלי הרכב המוחכרים לתקופות ההחכרה.	על אף הצפי להחזרות רכבים, לנוכח יציאתם של עובדים רבים לח"ת ומעבר לעבודה מהבית, בפועל, לעת עתה לא היו החזרות מאסיביות בשל קנסות יציאה גבוהים והחשש מנסיעה בתחבורה ציבורית. עם זאת, ככל שהמשבר יתמשך ומועדי הסיום של החוזים יגיעו לקצתם, ייתכן כי חידוש החוזים יהיה בהיקפים פחותים מהתקופה שקדמה למשבר ובמי-חירים נמוכים יותר. למרות העדר החזרה מאסיבית של רכבים, הענף ספג פגיעה מסוימת, בין היתר, לנוכח הקושי במכירת הרכבים בתום מועד ההחכרה שהוביל את החברות להאריך את תקופות ההתקשרות בהנחות משמעותיות כדי לא להישאר עם מלאי שאינו מניב. בנוסף, נפגעה פעילות השכרת כלי רכב לתיירים בשל סגירת השמיים. כמו כן, העלייה בסיכויי המאקרו הקשתה על חלק מהחברות (הממונפות מטבען) למחזר חובות בתנאים סבירים והן נאלצו לצמצם את מלאי הרכבים שברשותן.	החברות נקטו צעדים עסקיים ופיננסיים שונים שהצליחו לצמצם את ההפסדים בתקופת המשבר ובכלל זה: - צמצום חד בהוצאות חפעוליות – הוצאות עובדים לח"ת, עלויות שיווק וביטוח. - צמצום ציי הרכב של החברות שהתא-פשר בשל היכולת לשלוח בכמות הרכבים הנרכשת מהיבואנים. - הארכת התקופה של עסקאות ליסינג במחירי הנחה כדי לצמצם את הצורך בחידוש המלאי וכדי שרכבים אלו יוסיפו להניב. - המרת רכבי השכרה שפעילותן נעצרה לטובת עסקאות ליסינג. - גיוס הון שאינו סחיר בעיקר מבנקים - ובכלל זה ניצול מסגרות פניות לצורך היערכות למחזורי הלואות קיימות בשוק ההון.

השפעות מקיזות ופעולות להתמודדות עם המצב	השלכות המשבר	היקף החשיפה במערכת הבנקאית	המצב טרום המשבר	מבנה הענף	אופנה
בתקופה שבין הסגרם נפתחו חנויות המסחר, וחברות האופנה הראו התאוששות מסוימת. לצד זה, החברות צמצמו בהוצאות ובכלל זה: הוציאו עובדים לחל"ת, קיבלו הנחות בשכר דירה מבעלי הקניינים ומספקים, קיבלו סיוע מהמדינה כמו פטור והנחות מארנונה. בנוסף, החברות פעלו לשדרג ולהאיץ את האתרים שלהם לרכישות מקוונות. עם זאת, הנתונים מלמדים שעדיין הישראליים מעדיפים לבצע רכישות מקוונות באתרים מחו"ל. בנוסף, החברות נקטו בצעדי התייעלות וצמצמו את כמות המלאים. השפעות אלה הובילו חלק מהחברות (בעיקר חברות גדולות עם כיס עמוק) לשמר את רווחיותן.	ענף האופנה היה אחד הענפים שספגו פגיעה קשה ביותר לנוכח המשבר. זאת, בעיקר כתוצאה מהגבלות על המסחר וירידה בתנועת קונים בחנויות בשל החשש הבריאותי. חברות רבות "נתקעו" עם מלאי מעונות קודמות שלא נמכר מחד, ומאידיך חששו להזמין מלאי חדש במצב של אי וודאות. ברקע המצב המקורו לכללי משפיע אף הוא על היקפי הצריכה הפרטית (בעיקר בקרב עובדים שפוטרו או יצאו לחל"ת).	החשיפה המנוצלת במערכת הבנקאות בישראל אינה גבוהה ומוערכת בכ - 3.9% מיליארד ₪. כ- 40% מהחשיפה היא לקבוצות האופנה הגדולות שפגיי עתן מהמשבר היתה פוחתה.	בשנים שטרם המשבר חלה מגמת שחיקה בנתח השוק של חנויות האופנה הפיזיות בישראל, ומנגד חלה עליה בנתח השוק של הרכישות המקוונות בארץ ובחו"ל וגם רכישות פיזיות בחו"ל. השחיקה בנתח השוק הינה חוצאה של רפורמת השמיים הפתוחים שאפשרה נסיעות לחו"ל לקניות בעליות מופתות, לצד הפטור ממס קניה ומע"מ על יבוא אישי בסכום של עד \$75, וכן השיפור באמצעי השילוח והתחזקות השקל. לנוכח השחיקה בנתח השוק, חברות קטנות ובינוניות הגיעו למשבר עם פגיעות פיננסיות גבוהה.	ענף האופנה הוא ענף מבוצר. בהתאם לנתונים שנמסרו מהבנקים, כ- 28% מהיקף המכירות בשנה שקדמה למשבר, היו שייכות לקבוצות האופנה הענף קיחות החולשות על מספר רב של מותגים במגוון תחומים מלבד ההלבשה כגון: אביזרי אופנה, מוצרי טיפוח, ספורט ועוד. יתר המכירות (כ- 72%) בצועו ע"י אלפי חברות ורשתות אופנה קטנות ובינוניות.	

מבנה הענף	המצב טרום המשבר	היקף החשיפה במערכת הבנקאית	השלכות המשבר	השפעות מקצוזות ופעולות להתמודדות עם המצב
תעופה הענף בישראל הוא ריכוזי. קיימות 3 חברות תעופה ישראליות המפעילות טיסות נוסעים: אל-על, ארקיע וישראיר. ע"פ הדוח השנתי של רשות שדות התעופה, נחת השוק המצרפי שלהן בשנת 2019 הסתכם בכ-31% מכלל הטיסות הבינ-לאומיות מנתב"ג.	למרות הגידול הניכר בתנועת הנוסעים בנתב"ג בשנים האחרונות, חלק מהחברות הגדולות בענף, רשמו הפסדים משמעותיים עוד טרום המשבר בעיקר לנוכח התחרות העזה מחברות ה-Low Cost והצורך להצטייד במטוסים חדשים. עובדה זו הציבה אותן בנקודת כניסה חלשה למשבר הקורונה והעמיקה את עוצמת הפגיעה בחברות אלה.	החשיפה המנוצלת במערכת הבנקאות בישראל אינה גבוהה באופן יחסי ומערכת בכ 1-2 מיליארד ₪. חלק משמעותי מהאשראי עומד כנגד שעבוד מטוסים שערכם נפגע במהלך המשבר.	המשבר בתחום התעופה הוא בקנה מידה היסטורי, מבחינת היקף וקצב ההידרדרות בפעילות. עם תחילת התפשטות המגפה מדינות רבות בעולם קבעו חובת בידוד לחיירים הנכנסים לשטחן. המגבלות אילצו את הענף לפחות בתחילת המשבר לעצור את פעילותו כמעט לחלוטין. סגירת הגבולות נמשכה, ועל אף הפוגות קצרות ונקודות, בשלב זה הענף אינו מצא התאוששות. מספר גורמים עלולים להשפיע על הביקוש ועל התאוששות הענף בהמשך: • "אפקט פסיכולוגי" והחשש לטוס מספר שעות "במקום סגור". • ירידה בביקוש לטיסות בינלאומיות לנוכח מעבר של עסקים רבים לעבודה מרחוק וארגון כנסים וירטואליים. • עליית מחירי הטיסות הבינלאומיות כתוצאה מגידול בהוצאות (למשל - מהצורך לרווח כסאות ולבצע בדיקות לנוסעים). מנגד, הרצון לנפוש והחזרת תחושת הביטחון בעקבות החיסונים, יכולים דווקא לחמך בביקושים. בנוסף, בעקבות המשבר החברות צברו חובות מול הלקוחות שביטלו כרטיסי טיסה שהוזמנו טרום המשבר. בתחום טיסות המטען, חלה ירידה מתונה יותר בעולם בכלל ובישראל בפרט.	בתקופת הסגר השני חלה התאוששות נקי דתית וקצרת זמן בה נפתחו השמיים באופן מוגבל לטיסות ליעדים "רוקים" שאינם מחייבים תקופת בידוד. עם זאת, לנוכח העלייה בהיקף התחלואה בחו"ל אפשרות זו אינה מעשית לאורך זמן בהיקפים גדולים והובילו בסופו של דבר לסגירה מוחלטת של השדה. כדי לצמצם סיכונים החברות פעלו לצמצום חד בהוצאות ולמימוש נכסים משועבדים. בנוסף, לנוכח המצב החברות מצילות תכניות התייעלות הכוללות הזרמות הוניות ושינוי מבנה הבעלות (אל-על). במקביל קיים צפי למיזוגים בין חברות קיימות ולהזרמת הון של בעלים לצד תמיכות ממשלתיות.

השפעות מקורות ופעולות להתמודדות עם המצב	השלכות המשבר	היקף החשיפה במערכת הבנקאית	המצב טרום המשבר	מבנה הענף	גז טבעי
העובדה כי הושלם הפיתוח של אסדת לווייתן שהחלה להפיק גז הפחיתה משמעותית את הסיכון הגבוה מאוד שהיה בשלבי ההקמה של הפרויקט. בנוסף, כניסה של שחקנית בינ"ל מוכרת בעולם כשותפה במאגרים, הובילה לאופטימיות בשוק הגז הטבעי ולירידה מסוימת בתשואות האג"ח. בנוסף, המימון מחדש של מאגר לווייתן לאחר השלמת הבניה, תרם בהפחתת הסיכון הבנקאי.	בשל הפחתת הפעילות הכלכלית, המשבר הוביל לירידה בביקוש לאנרגיה ולפיכך גם לירידה בביקוש לגז טבעי בישראל (לפחות עד חושי הקיץ) ובעולם. כתוצאה מכך גם כמות הגז שנמכרה מהמאגרים הישראלים, פחתה. הפגיעה מהמשבר היתה עוצמתית יותר בתחילתו אצל לווים שהגיעו ממונפים למשבר.	במהלך הסקירה שיעור החשיפה המנוצלת במערכת הבנקאית עמדה על כ- 5.5 מיליארד ש"ח. עם זאת, מאז אותו מועד, החשיפה הצטמצמה משמעותית בעיקר כתוצאה מפירעונות מוקדמים ומחזור חובות לשוק ההון.	עוד לפני המשבר, הענף חווה צמיחה משמעותית בשל כניסתו של מאגר לווייתן שהגדיל את השימוש בגז טבעי בישראל וכן הוביל לייצוא גז למצרים וירדן.	לפני כעשור התגלו 4 מאגרים חת ימיים בטווח המים הכל-כליים של ישראל עם כמות עצומה של גז שאמורה לספק בטווח אנרגטי למדינת ישראל במשך עשרות שנים קדימה. ע"פ נתונים שפרסם משרד האנרגיה בדצמבר 2018, להלן אומדן להיקף המאגרים שנתגלו הנמדד ביחידות BCM (Bil- -) lion Cubic Meters מטר מעוקב):	לפני כעשור התגלו 4 מאגרים חת ימיים בטווח המים הכל-כליים של ישראל עם כמות עצומה של גז שאמורה לספק בטווח אנרגטי למדינת ישראל במשך עשרות שנים קדימה. ע"פ נתונים שפרסם משרד האנרגיה בדצמבר 2018, להלן אומדן להיקף המאגרים שנתגלו הנמדד ביחידות BCM (Bil- -) lion Cubic Meters מטר מעוקב):
בשל המגמה לעבור לאנרגיות נקיות יותר ובשל הביקוש האזורי שצפוי לגדול בראיה ארוכת טווח, הסיכון במימון הוא בעיקר בהארכת המח"מ ובמידה פחותה יותר ביכולת הפירעון הכוללת.			התממשות סיכון בטחוני, סביבתי או סיכון תפעולי שלא ניתן לבטח במלואו) והנזק הפוטנציאלי בעת כשל עלול להיות גבוה.	• מאגר תמר – BCM 282. • מאגר לווייתן – BCM 500 (בשני שלבי פיתוח). • מאגר כריש – BCM 32. • מאגר תנין – BCM 23.	• מאגר תמר – BCM 282. • מאגר לווייתן – BCM 500 (בשני שלבי פיתוח). • מאגר כריש – BCM 32. • מאגר תנין – BCM 23.

מבנה הענף	המצב טרום המשבר	היקף החשיפה במערכת הבנקאית	השלכות המשבר	השפעות מקצוות ופעולות להתמודדות עם המצב
נדל"ן				
א. בניה למגורים				
מדובר בשוק מבוצע של יזמי בניה בכל הגדלים המנהלים פעילות עסקית של ייזום והקמת פרויקטים של נדל"ן למטרת מגורים. המימון הבנקאי מתבצע בדרך כלל באמצעות ליווי פיננסי ל"פרויקט סגור" המבטיח שהכנסות והוצאות ינוהלו בנפרד מיתר הפעילות הבנקאית של הלווה, ושהפרויקט ינוהל בפיקוח של מפקח ייעודי המאושר ע"י הבנק. פירעון האשראי מתבצע ממכירת הדירות הנמכרות.	בשנתיים שקדמו למשבר, חזר שוק הנדל"ן למגורים להציג עלייה במחירים ועליה במספר העסקאות לרכישת דירות, בעיקר לנוכח חכנית מחירי למשתכן שהגדילה את הביקוש לדירות חדשות. לאורך זמן, הענף מאפיין בביקוש קשיח ובמחסור בהיצע דירות הלווה את מחירי הדיוור כלפי מעלה.	ענף הבינוי מהווה מרכיב מרכזי בחשיפות האשראי של המערכת הבנקאית והחשיפה המנוצלת בגינו היא גבוהה במיוחד ועולה על 200 מיליארד ש"ח. עם זאת, החלק הארי של החשיפה מנוהל בבנקים באמצעות פרויקטים סגורים עם כושר ספיגה גבוה המאפשרים לספוג ירידה במחירי המכירה (או עליה בתשומות הבניה) בהיקפים של עשרות אחוזים בממוצע, מבלי לפגוע ביכולת ההחזר של האשראי. כמו כן, חלק משמעותי מהחשיפה מנוצלת באמצעות ערבויות חוק מוכר ולא באמצעות אשראי כספי.	במהלך המשבר הענף הוגדר כחיוני, וניתנו הקלות ממשלתיות שאפשרו לו להמשיך לחפקד גם בתקופת הסגר (לרבות היתר להעסיק עובדים זרים). לפיכך, השפעת המשבר על פעילות הענף היתה בעיקר בטווח הקצר לנוכח חוסר הודאות של הרכשי הדירות והשפעת הסגר על יכולת השיווק של היזמים בתחילת המשבר, שיצרו תנודות לא אופייניות. עם זאת, הביקוש הקשיח יחסית הנובע מהגידול האוכלוסייתי, לצד המחסור המתמשך הקיים ביחידות הדיוור, מיתן את הפגיעה בענף והוא שמר על יציבות לאורך המשבר.	כאמור, הענף הוגדר חיוני ולכן המשיך לתפקד במהלך הסגר. בנוסף, הקבלנים פועלים לשמר את רמות המחירים ולכן מתאימים את ההיצע לביקושים. כמו כן, ניתנו הקלות רגולטוריות כדי שלא יוצר מחנק אשראי לענף. לצד זאת, הבנקים אפשרו דחיות בתשלומי המשכנתא ושמרו רמות מחירים שתאפשר להמשיך להזרים ביקושים לשוק.

מבנה הענף	המצב טרם המשבר	היקף החשיפה במערכת הבנקאית	השלכות המשבר	השפעות מקצות ופעולות להתמודדות עם המצב
נדל"ן				
ב. קניינים ומסחר	על אף הפריחה בענף הקניינים ובמסחר לנוכח הגידול בצריכה הפרטית שנבע מהסביבה המאקרו כלכלית הטובה (ריבית נמוכה ושיעורי אבטלה נמוכים), השנים שטרם המשבר היו מאתגרות לענף. הענף חווה האטה מסוימת עוד טרם המשבר על רקע העלייה במסחר המקוון, מדיניות השמיים הפתוחים, ועודף שטחי מסחר. זאת ועוד גם קריסתן של רשתות אופנה וצמצום שטחי מסחר מצד הרשתות הגדולות הקשו אף הם על חלק מהקניינים.	החשיפה המנוצלת במערכת הבנקאות לתת ענף "פעילויות בנדל"ן" (הכולל בחובו גם את הנדל"ן המניב) היא גבוהה מאוד ועומדת על למעלה מ- 100 מיליארד ש"ח. ע"פ אומדנים, ההערך כות הן כי מתוך חשיפה זו, היקף החשיפה הישירה למימון מרכזים מסחריים בשלב ההגבה עומד על כ- 25 מיליארד ש"ח.	הענף נפגע במשבר באופן משמעותי. שווי המניות של חברות הנדל"ן הציבוריות ירד בכ- 20% (כתלות בחברה) כתוצאה מירידת שווי הנכסים. על מנת לשמר את השוברים, בעלי הנכסים נאלצו לתת להם הקלות בתקופת הסגר ע"י ייתור על שכר דירה, הפחתת תשלומים, הפחתת מחירים וכד'. עוצמת הפגיעה שונה בהתאם לסוג הנכס כאשר הפגיעה המשמעותית ביותר הייתה במרכזים הסגורים בשל רמת המגבלות שחלו עליהם ולנוכח החשש הבריאותי של הצרכנים	מרכזי המסחר נערכו לפעילות במסחר מקוון שקיזזה באופן חלקי את השפעת המגבלות. בנוסף, פתיחה חלקית של מוצרים חיוניים ובעיקר חנויות מזון ופארם כמו גם שטחי השכרה למרפאות ושירותים אחרים אפשרו לקבל פדיון מסוים גם בתקופת המגבלות. בהקשר זה נציין כי על אף הפגיעה בענף ובפרט בקניינים הסגורים, תמהיל המימון במערכת הבנקאית מוטה מעט יותר למימון נכסים מניבים שהם מרכזים שכונתיים פתוחים שהפגיעה של נגיף הקורונה בהם הייתה מתונה יותר, בשל היותם קרובים לשכונות מגורים, ובשל העובדה שרבים מהם ממקומים במרכזים פתוחים עם תמהיל השכרות מוטה פארם ומזון ופחות מוטה חנויות אופנה.

מבנה הענף	המצב טרום המשבר	היקף החשיפה במערכת הבנקאית	השלכות המשבר	השפעות מקצוות ופעולות להתמודדות עם המצב
נדל"ן				
ג. משרדים				
מרבית בנייני המשרדים נבנים ע"י קבוצות רכישה ולא ע"י גורם בבעלות יחיד. יתר המשרדים מוחזקים בעיקר ע"י גופים מוסדיים או חברות ציבוריות המחזיקים במשרדים כנכסים מניבים ארוכי טווח.	טרום המשבר ענף המשרדים חווה פריחה בעיקר באזורי ביקוש, לנוכח פריחתו של ענף ההייטק שהגדיל את הביקוש למשרדים באזור המרכז.	ע"פ אומדנים, ההערך כות הן כי מתוך חשיפה לענף פעילויות בנדל"ן (כמפורט בסעיף ב'), היקף החשיפה הישירה למימון משרדים בשלב ההגבה עומד על כ - 15 מיליארד ₪.	בטווח הקצר היתה פגיעה מסוימת בעיקר במשרדים הממוקמים בנכסים ישנים המושכרים לעסקים קטנים שספגו פגיעה במשבר. ההערכות הן כי פגיעה זו לא תוביל לקריסה בטווח הבינוני והארוך. בעיקר לנוכח העובדה כי עיקר הביקוש למשרדים הוא ע"י חברות שהפגיעה שלהם במשבר היתה מתונה יותר (הייטק, פיננסים וכד'). למרות זאת, הפגיעה עלולה להיות משמעותית יותר בטווח הבינוני והארוך לנוכח הפחתת הפעילות הכלכלית שתוביל לסגירת עסקים והמעבר של חברות לעבודה מרחוק שתפחית את הביקוש לחללי עבודה ותפעיל לחץ כלפי מטה על דמי השכירות. בהקשר זה נציין כי מגמה זו כבר החלה לתת את אותותיה כאשר משרדי המכ"ר רות מדווחים על העדר ביקוש למשרדים חדשים ומספר חברות דיווחו כי גם לאחר המשבר הן יעברו למתכונת חלקית של עבודה מהבית ויצמצמו את היקף שטח המשרדים הנדרש.	הפגיעה בטווח הקצר התמנתה לנוכח חוזים ארוכי טווח ועלויות מעבר גבוהות לחברות שהשקיעו בנכסים. כמו כן, גם בטווח הבינוני והארוך ההערכה היא כי למרות המעבר לעבודה מרחוק, האדם הוא יצור חברתי ולא ירצו לוותר לחלוטין על מפגש פיסי במשרד. ככל שתהיה פגיעה היא צפויה להשפיע בעיקר על משרדים ישנים שאינם באזורי ביקוש.

תיבה א'-6: תמונת מצב של היקף החשיפה ורמות הסיכונים של האשראי לענף הבינוי והנדל"ן במערכת הבנקאות

- במסגרת ניתוח ייעודי שביצע הפיקוח על הבנקים, נבחן אשראי לענף הבינוי והנדל"ן בהיקף של כ- 300 מיליארד ש"ח (לפני שקלול נכסי סיכון), שלפי אומדן משוער מהווה בחמשת הבנקים הגדולים, נכון ליום 30 ביוני 2020, כ-90%-85% מהיקף החשיפה לענף (להלן – "האשראי שנבחן")¹. האשראי נבחן לפי החתכים שלו בפלחי הענף השונים ולפי מדדי סיכון מתאימים לכל פלח.
 - הערכת רמת הסיכון הממוצעת של האשראי שנבחן אינה גבוהה ומוערכת ברמת סיכון נמוכה בינונית, בעיקר משום שרוב האשראי מיועד למימון פרויקטים לבנייה המתבצעים בליווי סגור. עם זה, יש שונות בהערכת רמות הסיכון בין פלחי הענף השונים. האומדן המשוער של רכיבי האשראי עם רמת סיכון "מוגברת"² מוערך בכ-32 מיליארד ש"ח, שהם כ-11% מהאשראי שנבחן - רובו בגין אשראים שלא מועמדים כנגד נכסים ייחודיים.
 - רוב האשראי (כ-167 מיליארד ש"ח, שהם כ-56% מהאשראי שנבחן), מנוהל במערכת הבנקאות באמצעות פרויקטים בליווי סגור והוא מוערך ברמת סיכון נמוכה. זאת, לנוכח מימון בחשבון ייעודי ונפרד המיועד אך ורק לפרויקט, עם כושר ספיגה גבוה המאפשר לספוג ירידה במחירי המכירה או עליה במחירי הבנייה של עשרות אחוזים, ולנוכח אופן ניהול האשראי בגישה שמרנית ובאמצעות מפקחים חיצוניים.
 - היקף החשיפה לנכסים מניבים (לאחר השלמת הבנייה) עומד על כ-51 מיליארד ש"ח, שהם כ-17% מהאשראי שנבחן. כ-80% מהמימון מועמד לנכסים מניבים מסחריים ולמשרדים (51%-29% בהתאמה), שספגו פגיעה מסוימת במשבר הקורונה ושהסיכון בגינם מוערך ברמה בינונית גבוהה. עם זה בולטים הבנקים יותר במימון מרכזי מסחר מקומיים קטנים, שפגיעותם במשבר הקורונה הייתה מתונה יותר מפגיעותם של הקניונים הגדולים.
 - כ-42 מיליארד ש"ח, שהם כ-14% מהאשראי שנבחן, מממנים קרקעות. כ-78% מהיקף החשיפה הוא למימון קרקעות במסגרת פרויקט בנייה למגורים, שמוערך ברמת סיכון נמוכה; כ-17% למימון קרקעות שמיועדות לבניית נכסים מניבים, שמוערכת ברמת סיכון בינונית; ורק 5% מועמד למימון קרקעות "שאינן זמינות לבנייה", שמוערכות ברמת סיכון גבוהה מאוד.
 - כ-40 מיליארד ש"ח, שהם כ-13% מהאשראי שנבחן, מיועדים לאשראי ישיר לחברות ולא למימון נכסים ייחודיים ומוערכים ברמת סיכון גבוהה. ע"פ אומדן משוער קיים כיסוי בטוחות לכ-50% מאשראי זה.
- ענף הבינוי והנדל"ן הוא הענף עם היקף חשיפת האשראי הגבוה ביותר במערכת הבנקאות בישראל. לנוכח השפעות משבר הקורונה על הפעילות הכלכלית במשק הישראלי ובכלל זה גם על התגברות הסיכונים בענף הבינוי והנדל"ן, בוצע ניתוח על היקף חשיפות האשראי ורמות הסיכונים לענף זה בחמשת הבנקים הגדולים.
- מטרת הניתוח היתה למפות ולהעריך את הסיכונים העיקריים בפלחי הענף השונים שכלולים בחשיפת האשראי לענף הבינוי והנדל"ן במערכת הבנקאות ובפרט בפלחי הענף הבאים: פרויקטים סגורים לבנייה; נדל"ן מניב בשלב ההנבה (לאחר השלמת הבנייה); מימון קרקעות ואשראי שאינו מיועד למימון נכס ייחודי.

¹ "האשראי שנבחן" מתבסס על נתונים ייעודיים שהתקבלו מחמשת הבנקים הגדולים לגבי החשיפה לענף הבינוי והנדל"ן בישראל ליום 30 ביוני. הנתונים אינם זהים לסיכון האשראי הכולל (מאזני חוץ מאזני) בענף, אלא מתייחסים למסגרות האשראי ולערבויות (ללא שקלול נכסי סיכון) מעל סף מסוים כפי שהוגדר בכל בנק. על פי אומדן נתונים אלו מהווים אינדיקציה לגבי כ-90%-85% מתיק האשראי לענף. במקרים שבהם היו חסרים נתונים בחיתוך הנדרש, בוצעו אומדנים משלימים.

² רמת הסיכון המוגברת, משקפת רכיב אשראי עם מדדי סיכון גבוהים באופן יחסי בכל פלח (ה"זנב" של התפלגות מדדי הסיכון שהוגדרו באותו פלח) ואינה משקפת בהכרח רמת סיכון גבוהה באופן מוחלט - ראו אזור 1.

חשוב לציין שהסיכון בענף הבינוי והנדל"ן לא עשוי מקשה אחת ותלוי במידה רבה במשתנים שונים ובכללם:

- מטרת המימון ושלב המימון – מימון הקרקע; מימון שלב הבנייה; מימון הנכס בשלב ההנבה; מימון הפעילות השוטפת של החברה; מימון הון עצמי; וכד'.
- ייעוד הנכס – למטרת מגורים; מסחר; משרדים; תעשייה; לוגיסטיקה; מלונאות; תשתיות; וכד'.
- מבנה האשראי – מימון פרויקט בליווי פיננסי סגור; מימון שוטף באמצעות מסגרות; מימון ארוך טווח; מימון באמצעות ערבויות; וכד'.
- קיומן של בטוחות וטיב הבטוחות – בטוחה שהיא נכס נדל"ן; בטוחות שאינן נכס נדל"ן (כגון מניות או ני"ע); אשראי ללא בטוחות; וכד'.
- מדדי סיכון בנוגע לנכסים הממומנים – לכל פלח ענפי יש מדדי סיכון אחרים כגון: כושר ספיגה במימון פרויקטים; פער בין קצב המכירות להתקדמות הבנייה בפרויקט; יחס חוב לבטוחה (LTV) במימון נכסים מניבים וקרקעות; שיעורי תפוסה של נכסים מניבים; גיל הקרקע; פיזור גאוגרפי; ועוד.

הניתוח התבסס על נתונים פרטניים ייעודיים שהתקבלו מהבנקים בנוגע לאשראי שמיועד למימון נכסים ייחודיים בענף הבינוי והנדל"ן ובחיתוך לפי ייעוד הנכס הייחודי ולפי מדדי סיכון שמתאימים למימון כל פלח אשראי.³ מדדי הסיכון הנבחרים מספקים סמן ראשוני לכל פלח – הן לגבי רמת סיכון האשראי הממוצעת בפלח והן לגבי רמת הסיכון המוגברת.

לוח 1 - היקף החשיפה והערכת רמות הסיכון – לוח מרכז

היקף האשראי שנבחן בסך 300 מיליארד ש"ח מוערך ברמת סיכון נמוכה-בינונית. ממנו כ-11% ברמת סיכון מוגברת.

הרכיב	הערכת רמת סיכון ¹	היקף המימון		מזה: אומדן לרמות סיכון מוגברות	
		במיליארדי ₪	באחוזים	במיליארדי ₪	באחוזים (מסך המימון)
סה"כ	נמוכה-בינונית	300	100%	32	11%
מזה:					
פרויקטים סגורים לבנייה	נמוכה	167	56%	4	2%
נכסים מניבים בשלב ההנבה	בינונית-גבוהה	51	17%	6	11%
קרקעות	נמוכה-בינונית	42	14%	2	5%
אשראי שלא מיועד למימון נכס ייחודי	גבוהה	40	13%	20	50%
אומדן משוער להיקף האשראי שאינו מכוסה בביטחונות					

סולם הערכת הסיכון:

נמוך	נמוך-בינוני	בינוני	בינוני-גבוה	גבוה
------	-------------	--------	-------------	------

המקור: דיווחי הבנקים ועיבודי הפיקוח על הבנקים.

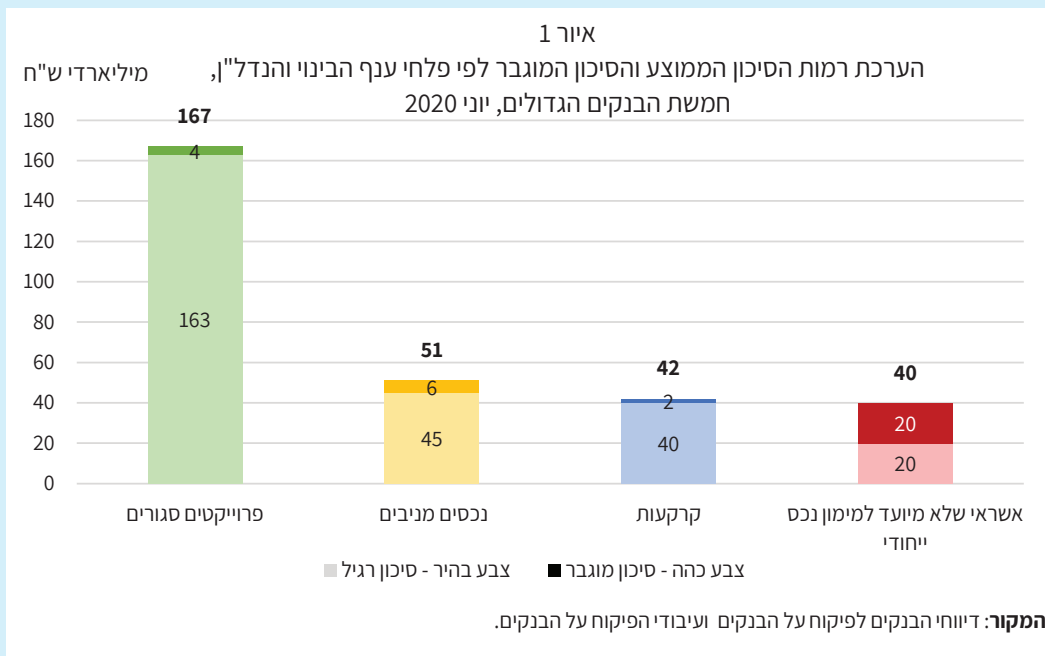
³ ראה הערת שוליים 1.

היקף החשיפה

האשראי שנבחן בסקירה זו נותח על בסיס מידע ייעודי שמתייחס לכ-300 מיליארד ש"ח (לפני שקלול נכסי סיכון⁴), שלפי אומדן משוער מהווה בחמשת הבנקים הגדולים, נכון ליום 30 ביוני 2020, כ-85%-90% מהאשראי לענף. האשראי נבחן לפי החתכים שלו בפלחי הענף השונים ולפי מדדי סיכון מתאימים לכל פלח, כמפורט בהמשך.

הטבלה שלהלן מסכמת את היקף החשיפה של האשראי שנבחן בכל פלח ענפי, לצד אומדן איכותי לרמת הסיכון שמוערכת על ידי הפיקוח על הבנקים. לפי הערכה זו, רמת הסיכון הממוצעת של האשראי שנבחן אינה גבוהה ומוערכת ברמת סיכון נמוכה-בינונית. רכיבי האשראי עם רמות סיכון מוגברות 1 נאמדים בכ-32 מיליארד ש"ח (אומדן משוער) שהם כ-11% מהאשראי שנבחן (רובו בגין אשראי שלא מועמד למימון נכסים ייחודיים).

עיקר החשיפה היא במימון פרוייקטים סגורים המוערכים ברמת סיכון נמוכה. מרבית המימון בסיכון מוגבר נובע מאשראי שאינו מיועד למימון נכס ייחודי ואינו מגובה בביטחונות.

⁴ כך למשל, בסקירה זו, ערבות חוק מכר כלולה בכום הערבות המלא (1 ש"ח ערבות = 1 ש"ח אשראי) ולא לאחר שקלול נכסי סיכון כפי שנכלל לצורך חישוב החבות (דהיינו שקלול לפי הסתברות המימוש של הערבות בשיעורים שבין 10%-30%, כתלות בשלב שבו נמסרות הדירות בפרוייקט).

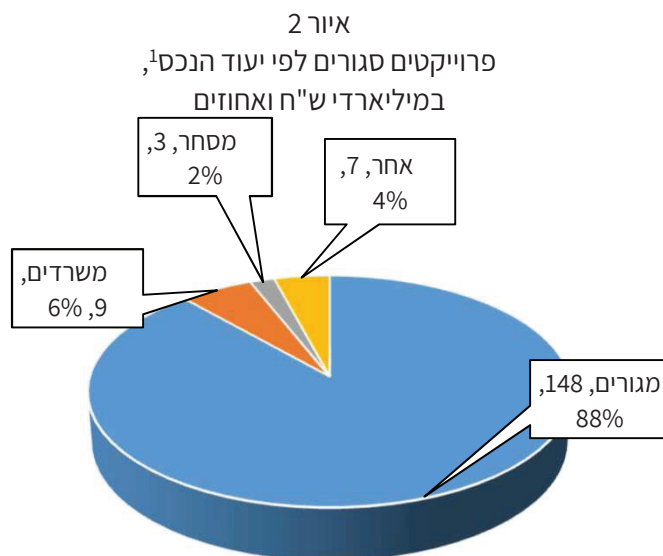
מימון פרויקטים סגורים לבנייה

נתונים על החשיפה

רוב האשראי (כ-167 מיליארד ש"ח שהם כ-56% מהאשראי שנבחן) מנוהל במערכת הבנקאות באמצעות פרויקטים בליווי סגור. רובו (כ-130 מיליארד ש"ח) מועמד באמצעות מסגרות אשראי לערבויות חוק מכר ורק חלק קטן מהאשראי (כ-37 מיליארד ש"ח), מועמד באמצעות ניצול כספי.

חמשת הבנקים הגדולים מממנים בסך הכל כ-1,284 פרויקטים סגורים, שרובם המכריע הם למטרות בנייה למגורים (שהם כ-88% מסך החשיפה ו-92% ממספר הפרויקטים הסגורים). שאר האשראי מועמד ברובו למימון הקמת נכסים מניבים למשרדים ולמסחר.

רובו המכריע של המימון לפרויקטים סגורים מיועד לבניה למגורים

¹נתוני חמשת הבנקים הגדולים ליום 30.6.20.
המקור: דיווחי הבנקים ועיבודי הפיקוח על הבנקים.

הערכת רמת סיכון כוללת

האשראי לבנייה, מוערך ברמת סיכון נמוכה ממספר טעמים מרכזיים:

- מבנה מימון בליווי סגור מפחית את רמת הסיכון לבנק, מכיוון שהאשראי מנוהל בחשבון נפרד ייעודי לפרויקט והיזם לא יכול למשוך כספים מהחשבון ללא הסכמת הבנק ובפרט כספים שלא מיועדים למימון הבנייה בפרויקט. הליווי הסגור מבטיח גם התנהלות בהתאם לתקציב מוגדר מראש (דוח"אפס) והבנייה מלווה ע"י מפקחים חיצוניים מטעם הבנק, שמבצעים בקרה על קצב התקדמות העבודות בשטח ועל ההוצאות והכנסות, בהתאם לתקציב שתוכנן.
- חלק משמעותי מהחשיפה להקמת פרויקטים סגורים מועמד כאמור באמצעות ערבויות חוק מכר ולא באמצעות ניצול כספי ובכך פוחתת רמת הסיכון לבנק, שכן קיימת ודאות לגבי התקבולים מהמכירות של הפרויקט.
- תיאבון הסיכון של הבנקים למימון פרויקטים סגורים הוא שמרני יחסית. שמרנות זו באה לידי ביטוי, בין היתר, בדרישה לשיעורים מזעריים במשתנים כגון: שיעור ההון העצמי שהיזם משקיע בפרויקט; שיעור מכירות או השכרות מוקדמות; רווח יזמי נדרש לפי התכנון; וכושר ספיגה בפרויקטים למגורים, שמבטא את היכולת לספוג שינויים במחירים.

מדדי סיכון נבחרים

הסקירה בחנה בתיק הבנייה את רמות הסיכון של הפרוייקטים הסגורים שמיועדים למגורים ושל הפרוייקטים שמיועדים למכירה (בשלב הבנייה), לפי מדדי סיכון נבחרים:

לוח 2 – מדדי סיכון נבחרים למימון פרוייקטים סגורים המיועדים למגורים

הרכיב	ממוצע משוקלל		רמת סיכון מוגברת	
	הנתון	מדד לסיכון מוגבר	שיעור חשיפה	
כושר ספיגה	66%	>30%	2%	
פער בין מכירות לבין ביצוע	6% מכירות (63%) – ביצוע (57%)	>0%	לא התקבל חיתוך	
היקף האשראי לפרוייקטים בגירעון ⁶	7% מהאשראי לפרוייקטים	סכום הגירעון	0.2%	

המקור: דיווחי הבנקים ועיבודי הפיקוח על הבנקים.

- כושר ספיגה - כושר הספיגה המשוקלל במערכת הבנקאות הוא גבוה מאוד ועומד על 66%. כושר הספיגה מאפשר למערכת הבנקאות לספוג ירידות של עשרות אחוזים בממוצע במחירי המכירה או עלייה משמעותית בעלויות הבנייה, מבלי שהפרוייקט יספוג הפסדים וייקלע לגירעון.
- רק לכ-2% מהפרוייקטים הסגורים (בהיקף של כ-4 מיליארד ש"ח) יש כושר ספיגה נמוך מ-30% והאשראי בגינם הוגדר על ידי הפיקוח ברמת סיכון מוגברת.
- (כך למשל, פרוייקט שהוגדר בסיכון מוגבר עם כושר ספיגה של 20%, עדיין יוכל לספוג שינויים במחירים עד 20% מבלי שהבנק יספוג הפסדים מהפרוייקט).
- **פער בין מכירות לבין ביצוע** – התמורה שמתקבלת ממכירת הדירות בפרוייקטים למגורים, מממנת על פי רוב את עלויות הבנייה בפרוייקט, כך שהאשראי הבנקאי מגשר על הפרשי העיתוי בין השניים. כשיש האטה בקצב המכירות יכול האמור להעיד על קשיים בפרוייקט ורמת הסיכון הבנקאי עולה.
- הפער המשוקלל בין קצב המכירות לבין קצב התקדמות ביצוע העבודות בפרוייקטים, עומד על 6% ומציג בממוצע ביקוש נאה לפרוייקטים שממומנים על ידי חמשת הבנקים הגדולים (בעניין זה יש שונות בין הבנקים).
- **פרוייקטים בגירעון** – הגירעון בפרוייקט סגור מחושב לפי הפער בין השימושים של הפרוייקט (כגון: עלויות בנייה) לבין המקורות (כגון: הון עצמי ותמורה ממכירות). החישוב מבוצע לאחר יישומם של מקדמי ביטחון מחמירים שנקבעים בהתאם למדיניותו של כל בנק. היקף האשראי לפרוייקטים עם גירעון, לאחר יישום מקדמי בטחון, עומד על כ-7% מהאשראי לפרוייקטים (כ-11.5 מיליארד ש"ח). עם זה יש בכל הפרוייקטים הללו עודף **לפני** יישום מקדמי ביטחון והגירעון המצטבר אינו משמעותי (כ-350 מ' ש"ח שהם 0.2% בלבד מסך החשיפה לפרוייקטים).

⁶ הגירעון מחושב לאחר יישומן של מקדמי ביטחון מחמירים, כשלפני יישום מקדמי הביטחון קיים עודף.

מימון נכסים מניבים

נתונים על החשיפה

רמת החשיפה לנכסים מניבים בשלב ההנבה (לאחר השלמת הבניה) עומדת על כ-51 מיליארד ש"ח שהם כ-17% מהאשראי שנבחן. מערכת הבנקאות מממנת כ-2,900 נכסים מניבים בגדלים שונים.

כ-80% מהמימון לנכסים מניבים מועמד לנכסים מסחריים (כגון: קניונים ומרכזים שכונתיים) ולמשרדים (51%-29% בהתאמה) שספגו פגיעה במשבר הקורונה. שאר האשראי מממן נכסים מניבים אחרים: השכרה של בתי מלון (כ-6%); נכסים מניבים למגורים, כגון דיור מוגן ונכסים להשכרה - (כ-6%) ועוד 8% למטרות אחרות, כגון מבני תעשייה ומרכזים לוגיסטיים.

הערכת סיכון כוללת

האשראי למימון נכסים מניבים מוערך ברמת סיכון בינונית-גבוהה, במיוחד לנוכח העובדה שמדובר באשראי שפרוס לשנים רבות (10 - 20 שנים), כשכושר ההחזר שלו תלוי בשיעורי ההשכרה וההנבה של הנכסים לאורך זמן.

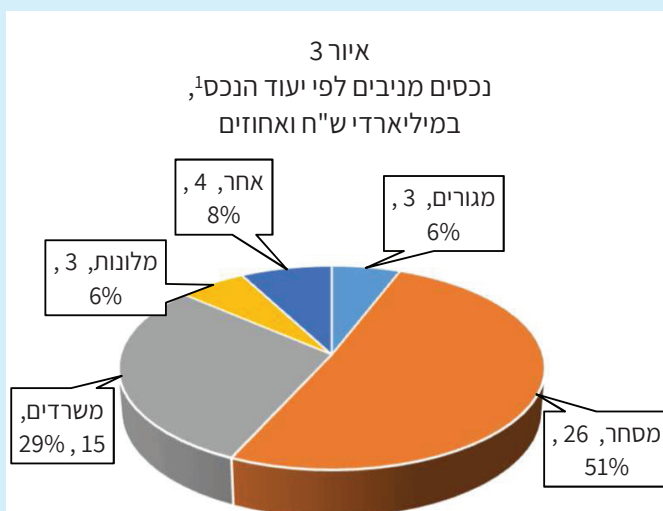
רמת הסיכון עלתה לאחרונה, במיוחד באשראי שהועמד למימון נכסים מניבים למסחר ולמשרדים, לנוכח הפגיעה שספגו נכסים אלה במשבר קורונה:

- נכסים מסחריים – ההגבלות מטעם הממשלה על התקהלויות, פגעו בהכנסתם של חלק מהשוכרים בנכסים המסחריים וכדי לשמר אותם, נאלצו בעלי הנכסים לתת להם בתקופת הסגר הקלות בצורות של ויתור על שכר דירה, הפחתת תשלומים, הפחתת מחירים, וכד'.

- משרדים – המעבר לעבודה מרחוק והירידה בביקוש לחללי עבודה, פגעה אמנם בטווח הקצר רק באופן מוגבל (בעיקר במשרדים שממוקמים בנכסים ישנים שמושכרים לעסקים קטנים שספגו פגיעה במשבר). עם זה עלולה הפגיעה להיות משמעותית יותר בטווח הבינוני והארוך, עם המעבר ההדרגתי של אירגונים לעבודה מרחוק, שתוריד את הביקוש לחללי עבודה ותפעיל לחצים כלפי מטה על דמי השכירות.

אשראי למימון נכסים מניבים למסחר ולמשרדים ששיעורי המימון שלהם גבוהים מ-70%, מוערכים על ידי הפיקוח על הבנקים ברמת סיכון מוגברת. אלה מהווים כ-10% ממימון הנכסים המניבים (בהיקף של כ-5 מיליארד ש"ח).

עיקר הנכסים המניבים הממומנים על-ידי מערכת הבנקאות מיועדים למסחר ומשרדים

¹נתוני חמשת הבנקים הגדולים ליום 30.6.20.
המקור: דיווחי הבנקים ועיבודי הפיקוח על הבנקים.

מדדי סיכון נבחרים

לוח 3 – מדדי סיכון נבחרים למימון נכסים מניבים

הרכיב	ממוצע משוקלל		רמת סיכון מוגברת	
	הנתון	מדד	שיעור חשיפה	
מימון ממוצע לנכס (במיליוני ₪)	18 מ' ₪	מימון נכס למסחר < 250 מ'	לא התקבל פילוח	
שיעור מימון (LTV)	56%	<70%	15%	
שיעור תפוסה	91%	>80%	5.7%	

המקור: דיווחי הבנקים ועיבודי הפיקוח על הבנקים.

הסקירה בחנה את רמת הסיכון בתיק הנכסים המניבים בשלב ההנבה, ע"פ מדדי סיכון נבחרים:

- **מאפייני הנכסים הממומנים וגודלם** – לנוכח מיעוט מקורות מימון ארוכי טווח, יש לבנקים קושי להתחרות מול הגופים המוסדיים, במימון נכסי נדל"ן מניב גדולים של חברות גדולות לתקופות ארוכות ולכן, לפי האומדן, כ-60% מהאשראי למימון נכסים מניבים במערכת הבנקאות ו-88% ממספר הנכסים הממומנים, מועמד ללווים בינונים וקטנים ולא ללווים עסקיים גדולים. המימון הממוצע לנכס עומד על 18 מיליוני ש"ח בלבד ומעיד על ביזור גבוה בחמשת הבנקים הגדולים של מימון נכסים קטנים ובינוניים.

האיתנות הפיננסית של הלווים המסחריים מחד, היא מטבע הדברים נמוכה יותר. מאידך, האשראי מבוזר מאוד ונכסים אלה נפגעו באופן מתון יותר במשבר הקורונה, בשל היותם קרובים לשכונות מגורים ובשל העובדה שרבים מהם ממוקמים במרכזים פתוחים עם תמהיל השכרה מוטה פארם ומזון (ומוטה פחות חנויות אופנה).

- **שיעורי מינוף (יחס חוב לבטוחה)** – שיעור המינוף מבטא את היחס בין סכום האשראי לבין שווי הנכס הממומן שמשועבד על פי רוב לטובת הבנק. שיעור המינוף הממוצע המשוקלל של הנכסים המניבים במערכת הבנקאות עומד על כ-56% ומדובר במינוף סביר.

כ-15% מהאשראי לנכסים המניבים (בהיקף של כ-7.7 מיליארד ש"ח) מועמד במינוף גבוה שעולה על 70%.

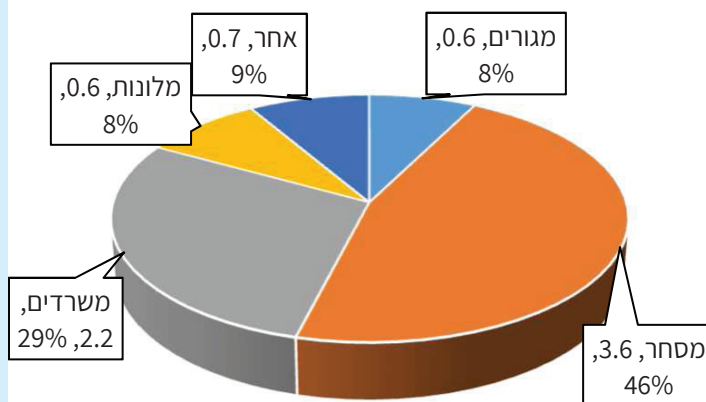
בפילוח הנכסים הממומנים לפי ייעוד הנכס, עולה ש-75% מהאשראי הממונף (בשיעורי מימון שגבוהים מ-70%) מממנים נכסים שמיועדים למסחר ולמשרדים והם מהווים כ-14% ו-15% בהתאמה מסך מסגרות האשראי לנכסים אלו.

- **שיעור תפוסה** – מימון נכסים מניבים מבוסס על כושר ההחזר שנובע מדמי השכירות שמתקבלים מהנכס (ההנבה). כשיעור התפוסה נפגע, נפגע בהכרח גם כושר ההחזר שנובע מהנכס. שיעור תפוסה נמוך על פני זמן, עלול לשעצמו להשפיע על הצלחת הנכס ולפגוע בשוויו. לדוגמה: מרכז מסחרי/קניון שבו חנויות סגורות רבות, עלול למשוך פחות קונים ולהשפיע לרעה גם על ההכנסות משאר החנויות ועל סיכויי השרידות שלהן.

עיקר הנכסים המניבים הממונפים בממונים בבנקים מיועדים
למסחר ומשרדים

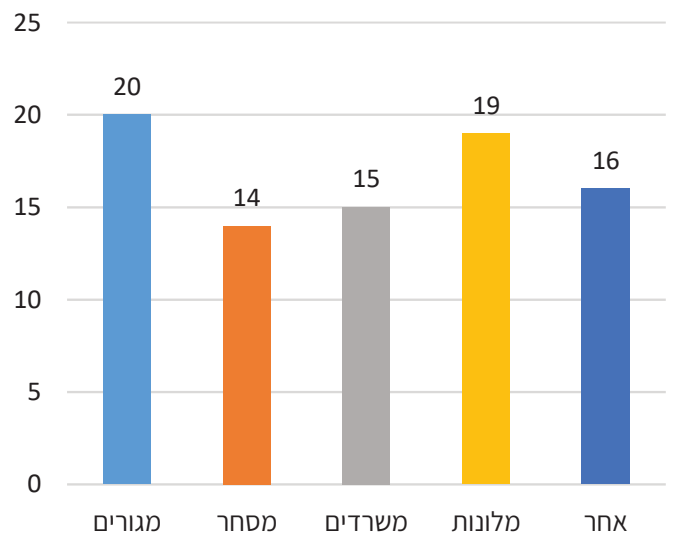
איור 4

א. מסגרות אשראי לנכסים בשיעור מימון גבוה מ-
70%¹, במיליארדי ש"ח ואחוזים

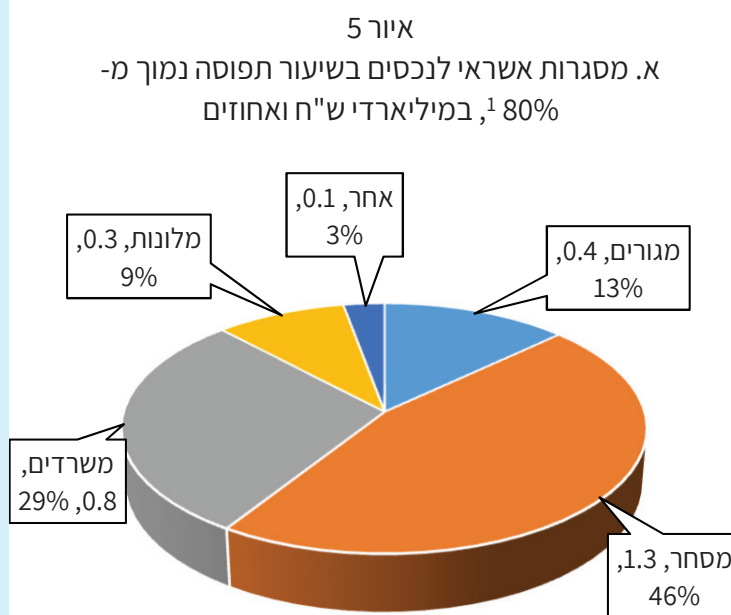
ב. מסגרות אשראי לנכסים בשיעור מימון גבוה מ-
70% מתוך סך מסגרות האשראי לפי יעוד הנכס¹

אחוזים

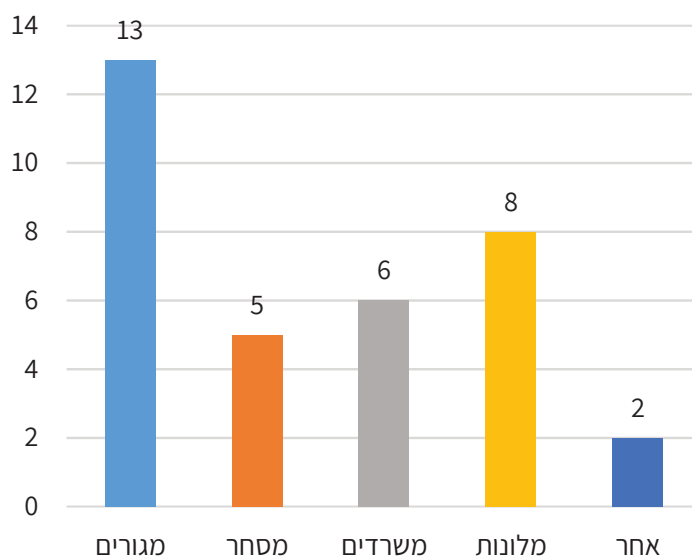

¹נתוני חמשת הבנקים הגדולים ליום 30.6.20.

חלק משמעותי מהנכסים עם תפוסה נמוכה הממומנים בבנקים
מיועדים למסחר

ב. מסגרות אשראי לנכסים בשיעור תפוסה נמוך מ-
80% מתוך סה"כ מסגרות האשראי לפי יעוד הנכס¹

שיעור התפוסה המשוקלל של הנכסים הממומנים על ידי חמשת הבנקים הגדולים הוא נאה ביותר ועומד על כ-91%. לפי אומדן גולמי, כ-5.7% מהאשראי לנכסים מניבים (בהיקף של כ-2.9 מיליארד ש"ח), מושכר עם שיעורי תפוסה נמוכים מ-80%.

מחיתוך הנתונים של הנכסים עם תפוסה נמוכה מ-80%, עולה ששיעורם הגבוה ביותר שורר בנכסים שמשמשים למסחר ואילו מהווים 5% מסך מסגרות האשראי המיועדות למסחר. ייתכן שהנתון מבטא את השפעת משבר הקורונה, שהביא לירידה בתפוסה במרכזים המסחריים, עקב סגירת חנויות.

מימון קרקעות

נתונים על החשיפה

כ-42 מיליארד ש"ח, שהם כ-14% מהאשראי שנבחן, מממנים קרקעות. מערכת הבנקאות מממנת כ-1,100 יחידות קרקע.

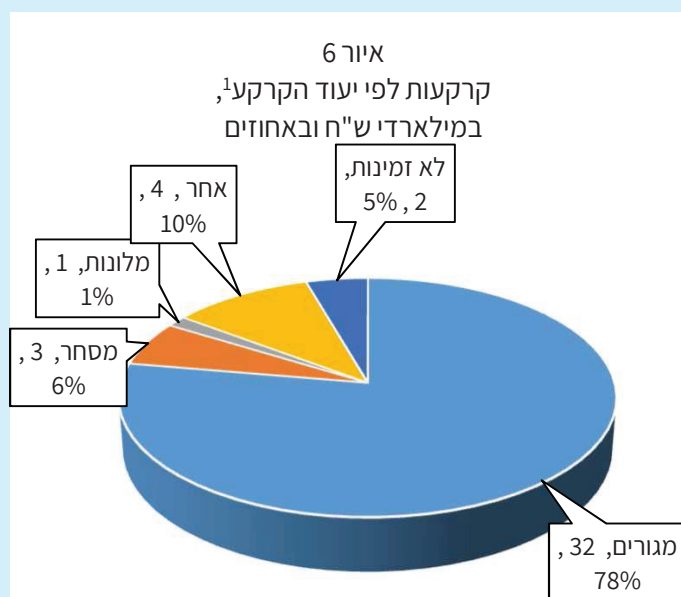
כ-78% מהחשיפה היא למימון קרקעות במסגרת פרוייקט בנייה למגורים (כ-30% במסגרת פרוייקט "מחיר למשתכן" וכ-48% ללא "מחיר למשתכן"), כ-7% למימון קרקעות שמיועדות לבניית נכסים מניבים למסחר ולמלונאות, כ-10% למימון קרקעות לצרכים אחרים ורק כ-5% מועמדים למימון קרקעות "שלא־זמינות לבנייה" ושלא מתוכננות להניב הכנסות.

הערכת סיכון כוללת

ככלל, האשראי למימון קרקעות במערכת הבנקאות מוערך על ידי הפיקוח על הבנקים ברמת סיכון בינונית־נמוכה וזה לנוכח העובדה שעיקר המימון הוא באמצעות קרקעות עם תכניות בנייה עירוניות (תב"ע) מאושרות, שמיועדות לבנייה במסגרת פרוייקטים שמלווים על ידי מערכת הבנקאות במימון סגור ושמוערכים על ידי הפיקוח על הבנקים ברמת סיכון נמוכה.

מימון קרקעות שמיועדות לבניית נכסים מניבים, מוערך על ידי הפיקוח על הבנקים ברמת סיכון בינונית וזה לנוכח העובדה שגם כאן, ברוב המקרים, שלב הבנייה יתנהל כפרוייקט סגור במערכת הבנקאות. עם זאת, ההנבה מהנכס תגיע בשלב מאוחר יותר.

מרבית הקרקעות הממומנות על-ידי הבנקים מיועדות לבנייה למגורים

¹נתוני חמשת הבנקים הגדולים ליום 30.6.20.
המקור: דיווחי הבנקים ועיבודי הפיקוח על הבנקים.

מימון קרקעות שלא מיועדת לבנייה ואין לגביהן תב"ע מאושרת, שחלקן בתמהיל המימון לענף במערכת הבנקאות בישראל זניח, מוערך על ידי הפיקוח על הבנקים ברמת סיכון גבוהה מאוד, וזה מכיוון שקרקע לא צפויה להניב הכנסות ופירעון האשראי יבוצע ממכירתה במועד עתידי או ממקור החזר חיצוני אחר. התמורה מהמכירה העתידית הצפויה, חשופה לתנודתיות גבוהה במחירים בין מועד המימון לבין מועד המכירה, מבלי שלבנק או ללווה יש שליטה על כך ולכן מדובר במימון ספקולטיבי. ככלל, מימון ספקולטיבי של קרקע לא כלול בתיאבון הסיכון של מערכת הבנקאות ולכן רק 5% מהאשראי למימון קרקעות (בהיקף של 2 מיליארד ש"ח), מועמד ללא תב"ע לבנייה ומוערך ברמת סיכון מוגברת. המימון לקרקעות אלה מועמד במקרים חריגים, בדרך כלל ללווים עם איתנות פיננסית גבוהה ולעיתים כנגד מקור החזר חיצוני אחר.

לוח 4 – מדדי סיכון נבחרים למימון קרקעות

הרכיב	ממוצע משוקלל		סיכון מוגבר
	נתון	מדד	שיעור חשיפה
שיעור מימון (LTV)	70%	< 70%	47%
גיל יחידת הקרקע	כ-2.4 שנים	< 3 שנים	21%
ייעוד יחידת הקרקע	• למגורים (78%) • למניבים (17%) • לא־זמינות (5%)	לא־זמינות	5%

המקור: דיווחי הבנקים ועיבודי הפיקוח על הבנקים.

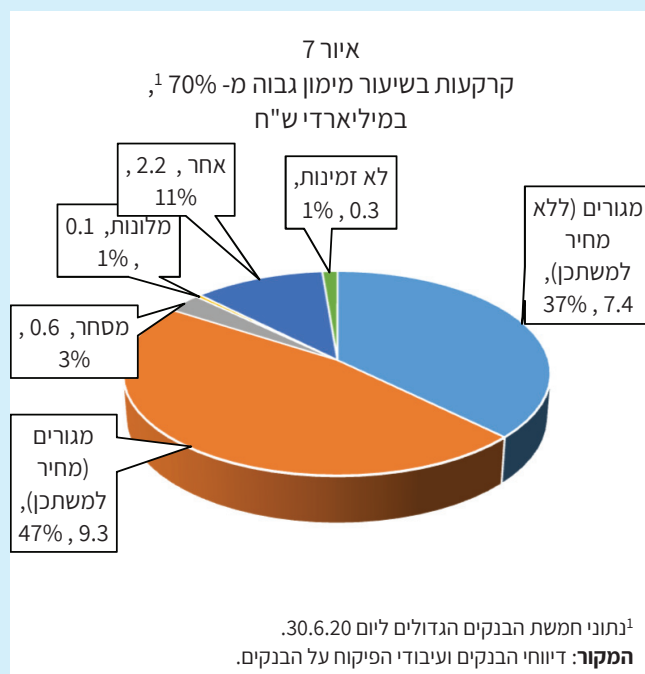
מדדי סיכון נבחרים

- **שיעורי מימון (מינוף)** - שיעור המימון המשוקלל למימון קרקע הוא גבוה יחסית ועומד על כ-70%. היקף לא מבוטל מהאשראי למימון קרקע (כ-47% בהיקף של כ-20 מיליארד ש"ח), מועמד במינוף גבוה שעולה על 70%.
- מפילוח הנתונים של מימון קרקעות במינוף גבוה (מעל 70%), עולה שרוב האשראי מועמד לקרקעות שמיועדות לבניית פרויקטים למגורים (84%) ושמתוכן חלק משמעותי הוא במסגרת פרויקטים של "מחיר למשתכן" (47%).

בהקשר זה נציין שבפרוייקטים של "מחיר למשתכן", רוב הדירות מכורות בדרך כלל מראש, מה שמפחית את רמת הסיכון במימון הקרקע, על אף שיעור המימון הגבוה.

גיל הקרקע - הוא התקופה שבין רכישת הקרקע לפרוייקט לבין העמדת המימון על ידי הבנק ועד להתחלת הבנייה. תקופה זו, משקפת את רמת הסיכון לכך שהאישורים שנדרשים לא יתקבלו ולא יהיה ניתן לממש את הבנייה. תהליכי האישור בישראל לפרוייקטים שממומנים ע"י הבנקים הגדולים נמשך כ-2.4 שנים בממוצע והוא תלוי בהליכי בירוקרטיה במתן האישורים. ככל שהליכי האישור מתעכבים, גיל הקרקע עולה וכך גם רמת הסיכון לבנק. בהקשר זה נציין שרמת סיכון האשראי נמצאת במגמת עלייה, בין היתר, לנוכח התארכות תהליכי הבנייה והתכנון בשנים האחרונות.

כמחצית מהקרקעות הממונפות מיועדות לבניית פרויקטים למגורים במסגרת "מחיר למשתכן" המפחית את רמת הסיכון

כ-21% מהמימון לקרקעות (בהיקף חשיפה של כ-9 מיליארד ש"ח), מועמד לקרקעות שגילן עולה על 3 שנים (קרקעות וותיקות). כ-60% מהקרקעות הוותיקות, מיועד לפי האומדן למימון קרקעות לפרוייקטים למגורים שאינם במסגרת תכנית "מחיר למשתכן".

אשראי שאינו מיועד למימון נכסים ייחודיים

כ-40 מיליארד ש"ח, שהם כ-13% מהאשראי שנבחן, הם אשראי שלא ניתן למימון פרויקט מסוים או נכס ייחודי, כך שמקור ההחזר שלו הוא לרוב לא משוריין ("צבוע") ולכן רמת הסיכון שלו גבוהה. אשראי זה כולל גם מימון לקבלני ביצוע לרכישת ציוד הנדסי כבד וכן לערביות ביצוע לפרוייקטים, שאף הוא ברמת סיכון גבוהה. ע"פ אומדן משוער קיים כיסוי בטחונות לכ-50% מאשראי זה בהיקף של כ-20 מיליארד ש"ח.

עם זה, מבדיקה שנערכה לגבי חיתוך האשראי, עולה שבקבוצה זו כלולים גם אשראים ברמות סיכון מתונות יותר, כגון: ערביות במסגרת מימון פרויקטים של תמ"א; אשראי לערביות ביצוע שמגובה בביטחונות אקסוגניים.

מדדים מרכזיים של מערכת הבנקאות, 2002 עד 2020
לוח 1

[illegible]

1) בחישוב היחס MV/BV , הערך בספרים (BV) מחושב בפיגור של רבעון אחרי שווי השוק (MV). החל מדצמבר 2014 הערך בספרים כולל השפעת זכויות עובדים ועלויות תוכנה.

עד שנת 2013 נמדד ביחס לחמש הקבוצות הבנקאיות משנת 2013 נמדד ביחס לסך מערכת הבנקאות. במקום שלא צוינה הערה זו התמנו נמדד ביחס לסך מערכת הבנקאות.

3) הממוצע לחודש דצמבר של אותה שנה.

4) עד דצמבר 2010 - האשראי לציבור ברוטו; מדצמבר 2011 - האשראי לציבור נטו

(5) הנכסים הנזילים כוללים את סך האג"ח הממשלחיות, מזומנים, ופיקדונות בבנק ישראל ובבנקים.

(6) ההחייביות קצרות הטווח כללות את סך הפיקדונות שמועד פירעונם המקורי הוא עד שלושה חודשים

(7) עד ה-31.12.2013 הצינו התאגידים הבנקאיים את יחס הון הליבה, בהתאם לכללי באזל III, והחל מה-1.1.2014 הם מציינים את יחס ההון העצמי רובד 1, בהתאם לכללי באזל III.

(8) מחושב כיחס שבין ההון רובד 1 לסך החשיפות, בהתאם לכללי באזל ווו.

(9) מחושב בהתאם לכללי באזל.ו.

מחושב בהתאם לכללי באזל III על פי הוראות המעבר

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הבורסה לניירות ערר בח'ל אביב, בנק ישראל, דוחות כספיים לצ'בור, דיווחים לפיקוח על הבנקים ועיבודי הפיקוח על הבנקים.

2 חל

דסקונט										הפעלים				לאומי			
שעור השינוי		שעור השינוי		שעור השינוי		שעור השינוי		שעור השינוי		שעור השינוי		שעור השינוי		שעור השינוי		שעור השינוי	
באחוזים, 2020		באחוזים, 2020		באחוזים, 2020		באחוזים, 2020		באחוזים, 2020		באחוזים, 2020		באחוזים, 2020		באחוזים, 2020		באחוזים, 2020	
2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
-7.7	6.987	7.567	7.053	-13.9	10.260	11.920	11.672	-11.0	10.175	11.437	11.346	-44.1	1.452	2.596	2.456	-44.1	1.452
-34.9	1.089	1.674	1.527	-43.8	1.463	2.601	2.766	-44.1	1.452	2.596	2.456	-44.1	1.452	2.596	2.456	-44.1	1.452
0.1	5.898	5.893	5.526	-5.6	8.797	9.319	8.906	-1.3	8.723	8.841	8.890	-1.3	8.723	8.841	8.890	-1.3	8.723
149.0	1.718	690	540	52.3	1.943	1.276	613	319.0	2.552	609	519	319.0	2.552	609	519	319.0	2.552
-19.7	4.180	5.203	4.986	-14.8	6.854	8.043	8.293	-25.0	6.171	8.232	8.371	-25.0	6.171	8.232	8.371	-25.0	6.171
6.3	4.007	3.771	3.494	12.6	4.379	3.889	4.868	-14.1	4.366	5.081	4.871	-14.1	4.366	5.081	4.871	-14.1	4.366
53.9	1.142	742	586	94.6	1.088	559	1.445	-39.1	1.026	1.686	682	-39.1	1.026	1.686	682	-39.1	1.026
87.8	231	123	107	-75.4	73	297	403	-51.2	232	475	479	-51.2	232	475	479	-51.2	232
213.3	495	158	108	-24.9	169	225	180	27.0	428	337	-35	27.0	428	337	-35	27.0	428
18.3	-1,001	-846	1,265	-17.7	-1,037	-1,260	2,324	27.7	-1,420	-1,112	2,484	27.7	-1,420	-1,112	2,484	27.7	-1,420
8.8	1,414	1,300	-900	44.6	1,862	1,288	-1,518	-9.4	1,786	1,971	-2,246	-9.4	1,786	1,971	-2,246	-9.4	1,786
-4.9	2,826	2,972	2,851	-2.6	3,155	3,240	3,318	1.7	3,281	3,225	4,121	1.7	3,281	3,225	4,121	1.7	3,281
6.1	6.681	6.299	6.148	-14.5	7.501	8.776	8.960	-10.9	7.046	7.908	8.337	-10.9	7.046	7.908	8.337	-10.9	7.046
-3.0	3,242	3,343	3,385	-6.6	3,836	4,108	4,188	-13.5	3,742	4,325	4,544	-13.5	3,742	4,325	4,544	-13.5	3,742
-43.7	1,506	2,675	2,332	18.3	3,732	3,156	4,201	-35.4	3,491	5,405	4,905	-35.4	3,491	5,405	4,905	-35.4	3,491
-41.1	549	932	789	-5.4	1,590	1,681	2,009	-25.9	1,356	1,830	1,619	-25.9	1,356	1,830	1,619	-25.9	1,356
-45.1	957	1,743	1,543	45.2	2,142	1,475	2,192	-40.3	2,135	3,575	3,286	-40.3	2,135	3,575	3,286	-40.3	2,135
-42.7	975	1,702	1,505	14.3	2,056	1,799	2,595	-40.3	2,102	3,522	3,257	-40.3	2,102	3,522	3,257	-40.3	2,102
ההשאה הכללית לרוח, לפני מס (ROE) (אחוזים)																	
ההשאה הכללית לרוח, לאחר מס (ROE) (אחוזים)																	
ההשאה הכללית לנכסים (ROA) (אחוזים)																	

סעיפים עיקריים מדוח הרווח וההפסד המאוזן, סך מערכת הבנקאות, 2018 עד 2020
לוח 2 (המשך)
(מיליוני ש"ח, במחירים שוטפים)

	סך המערכת				הבנקאית				מזרחי-טפחות			
	שיעור השינוי באחוזים, 2020		שיעור השינוי באחוזים, 2020		שיעור השינוי באחוזים, 2020		שיעור השינוי באחוזים, 2020		שיעור השינוי באחוזים, 2020		שיעור השינוי באחוזים, 2020	
	לעומת 2019	2020	לעומת 2019	2020	לעומת 2019	2020	לעומת 2019	2020	לעומת 2019	2020	לעומת 2019	2020
הכנסות ריבית	-9.3	38,350	42,269	41,981	-6.7	2,878	3,085	3,001	-2.4	7,528	7,711	7,359
הוצאות ריבית	-38.6	6,054	9,854	10,098	-50.1	241	483	515	-28.0	1,708	2,371	2,437
הכנסות ריבית, נטו	1.3	32,849	32,415	31,883	1.3	2,637	2,602	2,486	9.0	5,820	5,340	4,922
הוצאות בתי הפסדי אשראי	151.4	7,829	3,114	2,300	236.2	464	138	166	188.5	1,050	364	310
הכנסות ריבית, נטו לאחר הוצאות בית הפסדי אשראי	-16.5	24,466	29,301	29,583	-11.8	2,173	2,464	2,320	-4.1	4,770	4,976	4,612
הכנסות ריבית, נטו לאחר הוצאות בית הפסדי אשראי	1.0	16,557	16,392	17,398	0.2	1,523	1,520	1,637	7.5	2,113	1,966	1,967
מזח: הכנסות מימון שאינן מריבית	2.0	3,699	3,628	3,523	-34.2	148	225	231	-38.1	221	357	445
מזח: הכנסות מימון שאינן מריבית	-44.8	587	1,064	1,143	-102.8	-2	71	79	-12.1	51	58	17
מזח: הכנסות מימון שאינן מריבית	49.7	1,257	840	275	133.3	28	12	9	189.1	133	46	7
מזח: הכנסות מימון שאינן מריבית	3.9	-5,014	-4,825	8,356	60.4	-672	-419	582	-12.9	-883	-1,014	1,502
מזח: הכנסות מימון שאינן מריבית	3.0	6,778	6,580	-6,330	41.5	794	561	-439	-27.4	920	1,267	-1,081
מזח: הכנסות מימון שאינן מריבית	1.8	12,582	12,364	13,481	6.6	1,371	1,286	1,325	8.9	1,671	1,535	1,475
מזח: הכנסות מימון שאינן מריבית	-5.2	28,484	30,035	31,990	-3.2	2,569	2,654	2,819	7.3	4,279	3,988	4,384
מזח: הכנסות מימון שאינן מריבית	-5.8	15,181	16,118	16,793	-4.3	1,532	1,601	1,696	3.2	2,644	2,562	2,407
מזח: הכנסות מימון שאינן מריבית	-19.9	12,540	15,658	14,991	-15.3	1,127	1,330	1,138	-11.8	2,604	2,954	2,195
מזח: הכנסות מימון שאינן מריבית	-20.1	4,796	5,999	5,810	-23.0	368	478	408	-12.2	903	1,029	922
מזח: הכנסות מימון שאינן מריבית	-19.8	7,744	9,659	9,181	-10.9	759	852	730	-11.6	1,701	1,925	1,273
מזח: הכנסות מימון שאינן מריבית	-23.2	7,543	9,819	9,453	-13.3	750	865	733	-12.6	1,610	1,842	1,206
התשואה הכוללת להון, לפני מס (ROE) (אחוזים)		10.21	12.50	13.31		12.92	16.14	14.44		15.37	19.08	15.47
התשואה הכוללת להון, לאחר מס (ROE) (אחוזים)		6.14	7.84	8.39		8.60	10.50	9.30		9.50	11.90	8.50
התשואה הכוללת לנכסים (ROA) (אחוזים)		0.42	0.61	0.60		0.49	0.63	0.54		0.51	0.69	0.48

(1) כולל את הרווחים/הפסדים מהשקעה במניות זמניות ומכירת מניות זמניות, רווחים ממכירת מניות זמניות זמניות, רווחים ממכירת מניות זמניות זמניות, רווחים ממכירת מניות זמניות זמניות.
(2) כולל את הרווחים/הפסדים מהשקעה במניות זמניות ומכירת מניות זמניות זמניות, רווחים ממכירת מניות זמניות זמניות, רווחים ממכירת מניות זמניות זמניות, רווחים ממכירת מניות זמניות זמניות.
(3) כולל מכשירים נגזרים אשר לא יועדו ליחסי גידור (מכשיר ALM) ומכשירים נגזרים אחרים.

המקור: דוחות כספיים לצבור ועיבודי הפיקוח על הבנקים.

לוח 3
השפעת הכמות¹ והשפעת המחיר² על הכנסות והוצאות הריבית,
ישראל וח"ל (שינוי לעומת תקופה מקבילה אשתקד)
סך המערכת הבנקאות, 2019 עד 2020 (מיליוני ש"ח)

2020									
התרומה להכנסות הריבית נטו	שינוי נטו		השפעת המחיר		השפעת הכמות		השפעת הכמות בצד הנכסים		השפעת הכמות בצד הנכסים
	השינוי נטו	בצד הנכסים	השינוי נטו	בצד הנכסים	השינוי נטו	בצד הנכסים	השינוי נטו	בצד הנכסים	
453	-2,192	-1,739	-1,058	-2,542	1,511	351	1,861	1,861	אשראי/ פיקדונות הציבור בישראל
-243	-593	-836	-179	-595	-64	2	-62	-62	אשראי/ פיקדונות הציבור בחו"ל
210	-2,785	-2,575	-1,237	-3,137	1,447	353	1,799	1,799	סך אשראי/ פיקדונות הציבור
-76	-963	-1,038	-530	-1,100	454	137	591	591	נכסים/ התחייבויות נושאי ריבית אחרים בישראל
-327	-57	-384	-390	-21	63	-36	27	27	נכסים/ התחייבויות נושאי ריבית אחרים בחו"ל
-403	-1,020	-1,422	-920	-1,121	517	101	618	618	סך נכסים/ התחייבויות נושאי ריבית אחרים
-193	-3,804	-3,997	-2,157	-4,258	1,963	454	2,417	2,417	סך הכנסות/ הוצאות הריבית
2019									
התרומה להכנסות הריבית נטו	שינוי נטו		השפעת המחיר		השפעת הכמות		השפעת הכמות בצד הנכסים		השפעת הכמות בצד הנכסים
	השינוי נטו	בצד הנכסים	השינוי נטו	בצד הנכסים	השינוי נטו	בצד הנכסים	השינוי נטו	בצד הנכסים	
-518	501	-17	-1,850	291	1,332	210	1,542	1,542	אשראי/ פיקדונות הציבור בישראל
-38	257	219	-112	199	74	58	132	132	אשראי/ פיקדונות הציבור בחו"ל
-556	758	202	-1,962	490	1,406	268	1,674	1,674	סך אשראי/ פיקדונות הציבור
1,478	-677	802	1,520	-762	-42	85	43	43	נכסים/ התחייבויות נושאי ריבית אחרים בישראל
126	-84	42	135	-58	-9	-26	-35	-35	נכסים/ התחייבויות נושאי ריבית אחרים בחו"ל
1,604	-761	844	1,655	-820	-51	59	8	8	סך נכסים/ התחייבויות נושאי ריבית אחרים
1,048	-2	1,046	-307	-329	1,355	327	1,682	1,682	סך הכנסות/ הוצאות הריבית

1. השפעת הכמות מחושבת כמכפלה של השינוי ביתרה המאזנית (התקופה הנוכחית לעומת אשתקד) במחיר בתקופה הנוכחית, מחולקת באלף.
2. השפעת המחיר מחושבת כמכפלה של השינוי במחיר (התקופה הנוכחית לעומת אשתקד) ביחידה המאזנית בתקופה המקבילה אשתקד, מחולקת באלף.
המקור: דוחות כספיים לציבור ועיבודי הפיקוח על הבנקים

לוח 4
היתרות הממוצעות, שיעורי הכנסות והוצאות הריבית ופער הריבית בגין הנכסים וההתחייבויות,
סך מערכת הבנקאות, דצמבר 2019 עד דצמבר 2020 (מיליוני ש"ח, אחוזים במונחים שנתיים)

דצמבר 2020									
פער הריבית	ההתחייבויות			הנכסים			היתרה השנתית		
	שיעור ההוצאה	ההוצאות המימון	ההוצאות השנתיות	שיעור ההכנסה	הכנסות המימון	הכנסות השנתיות	הממוצעת (מיליוני ש"ח)	הממוצעת (מיליוני ש"ח)	היתרה השנתית
2.90	-0.48	-4,526	943,100	3.38	35,809	1,060,726	אשראי לציבור		
0.27	-0.47	-83	17,707	0.74	195	26,459	פיקדונות בבנקים		
0.02	-0.12	-7	5,826	0.14	408	292,573	פיקדונות בבנקים מרכזיים		
(0.47)	-1.59	-1,494	93,989	1.12	2,401	214,049	אג"ח		
0.49	-0.91	-36	3,956	1.40	193	13,804	נכסים אחרים ¹		
1.81	-0.58	-6,171	1,064,577	2.39	38,350	1,601,729	סך הנכסים נושאי הריבית		
				2.01	32,179	1,601,729	התשואה נטו על נכסים נושאי ריבית (המרווח הפינינסי) ²		

דצמבר 2019									
פער הריבית	ההתחייבויות			הנכסים			היתרה השנתית		
	שיעור ההוצאה	ההוצאות המימון	ההוצאות השנתיות	שיעור ההכנסה	הכנסות המימון	הכנסות השנתיות	הממוצעת (מיליוני ש"ח)	הממוצעת (מיליוני ש"ח)	היתרה השנתית
2.91	-0.83	-7,374	883,835	3.75	38,669	1,031,637	אשראי לציבור		
0.84	-0.79	-126	15,964	1.63	389	23,892	פיקדונות בבנקים		
(2.05)	-2.47	-10	405	0.42	806	193,034	פיקדונות בבנקים מרכזיים		
(1.00)	-2.58	-2,525	97,783	1.58	3,231	204,553	אג"ח		
0.68	-1.28	-66	5,148	1.97	248	12,620	נכסים אחרים ¹		
1.95	-1.01	-10,101	1,003,134	2.96	43,344	1,465,737	סך הנכסים נושאי הריבית		
				2.27	33,243	1,465,737	התשואה נטו על נכסים נושאי ריבית (המרווח הפינינסי) ²		

(1) ההתחייבויות והנכסים האחרים כוללים גם אשראי לממשלה ופיקדונות שלה וניירות ערך שהושאלו בהסכמי מכר חוזר.

(2) המרווח הפינינסי הינו החסם שבין הכנסות הריבית נטו לבין סך הנכסים נושאי הריבית. המרווח מוצג באחוזים.

המקור: דוחות כספיים לציבור ועבודי הפיקוח על הבנקים.

לוח 5

העלות ליחידת תפוקה¹ ויחס היעילות² של התאגידים הבנקאיים בישראל³, 2016 עד 2020 (אחוזים)

השנה	לאומי	הפועלים	דיסקונט	מזרחי טפחות	הבינלאומי	ירושלים	סך המערכת
העלות ליחידת תפוקה 2016	1.99	1.85	2.72	1.50	2.12	2.72	1.97
2017	1.89	1.80	2.58	1.54	1.98	2.91	1.93
2018	1.83	1.96	2.67	1.76	2.09	3.01	2.02
2019	1.70	1.90	2.52	1.50	1.93	2.97	1.88
2020	1.38	1.50	2.41	1.35	1.66	2.79	1.60
יחס היעילות 2016	66.1	63.2	72.6	58.5	73.5	75.7	66.2
2017	62.9	64.6	68.3	60.2	69.5	81.9	64.8
2018	60.6	65.1	68.2	63.6	68.4	72.4	64.5
2019	56.8	66.4	65.2	54.6	64.4	70.0	61.5
2020	53.8	56.9	67.5	53.9	61.8	69.1	58.3

(1) היחס בין סך ההוצאות התפעוליות והאחרות ליתרת הנכסים הממוצעת (average cost).

(2) היחס בין סך ההוצאות התפעוליות והאחרות לסך ההכנסות מריבית נטו וההכנסות שאינן מריבית (cost to income).

(3) נתוני קבוצת הפועלים אינם כוללים את קבוצת ישראל כרטיס. החל משנת 2019, נתוני קבוצת לאומי אינם כוללים את קבוצת לאומי קארד.
המקור: דוחות כספיים לציבור ועיבודי הפיקוח על הבנקים.

לוח 6
התפלגות ההון ויחסי ההון¹ במערכת הבנקאות דצמבר 2019 ודצמבר 2020

סך מערכת הבנקאות	ירושלים		הבנק לאומי		סנדרה ספרות		דיסקונט		הפועלים		לאומי	
	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019
130,963	122,617	1,000	962	9,535	8,924	19,669	16,805	19,727	39,899	38,221	38,095	35,874
132,581	124,360	989	945	9,369	8,785	20,137	16,520	19,707	40,070	38,795	39,262	37,603
844	1,267	0	0	0	0	0	0	356	488	733	0	0
38,743	37,310	345	350	2,749	2,345	7,176	6,090	5,170	10,221	9,707	12,297	11,987
172,168	162,937	1,334	1,295	12,118	11,130	27,313	22,610	25,233	50,779	49,235	51,559	49,590
1,980,087	1,663,411	14,900	14,298	167,778	141,110	360,140	273,244	293,969	539,602	463,688	556,035	468,781
1,091,029	1,020,547	8,456	8,163	76,203	73,862	185,392	150,878	175,080	321,149	309,303	303,356	288,340
15,734	14,644	18	40	883	875	2,228	1,791	3,337	3,447	3,528	5,313	5,008
82,426	80,490	961	887	6,729	6,512	12,864	10,189	14,815	23,166	23,556	22,182	23,116
1,189,189	1,115,681	9,435	9,090	83,815	81,249	200,484	162,858	193,232	347,762	336,387	330,851	316,464
11.1	11.1	10.5	10.4	11.2	10.8	10.0	10.1	10.2	11.5	11.5	11.9	11.9
14.4	14.6	14.1	14.2	14.5	13.7	13.6	13.9	13.1	14.6	14.6	15.6	15.7
(אחוזים)												
8.8	9.9	8.3	9.3	8.7	9.8	8.2	9.2	9.2	10.3	10.3	9.2	10.3
12.3	13.4	11.8	12.8	12.2	13.3	11.7	12.7	12.7	13.8	13.8	12.7	13.8

1) התאגידים הבנקאיים מקצים חן בהתאם לכללי באדו וו ועל פי הוראות המעבר.
2) כולל הכוחות של בעלי מניות חוצינים, על פי מאזני הקבוצות.
3) לאחר ניכויים.
4) לדבריה דרישת חן כשעור המבטא 1% מיטרת ההוצאות לדיור למעד חידוש, המיושמת בהדרגה משיעורים רבעוניים שווים החל מה-1 באפריל 2015 ועד ליום 1 בינואר 2017.
המקור: דוחות כספיים לצבור, דיווחים לסיקור על הבנקים והפיקוח על הבנקים.

לוח 7
מדדי הון מרכזיים, 2015 עד 2020
(אחוזים)

סך מערכת הבנקאות	ירושלים	הבינלאומי	מזרחי טפחות	דיסקונט	הפועלים	לאומי	השנה	יחס ההון העצמי רובד 1 ¹
9.6	9.7	9.8	9.5	9.5	9.6	9.6	2015	
10.7	10.1	10.1	10.1	9.8	11.0	11.2	2016	
10.9	10.2	10.4	10.2	10.0	11.3	11.4	2017	
10.8	10.5	10.5	10.0	10.2	11.2	11.1	2018	
11.15	10.40	10.81	10.14	10.31	11.53	11.88	2019	
11.11	10.48	11.18	10.04	10.20	11.52	11.87	2020	
6.3	5.2	5.4	5.3	6.5	7.1	6.3	2015	יחס המינוף ²
6.5	5.3	5.5	5.3	6.6	7.2	6.8	2016	
6.7	5.7	5.5	5.5	6.8	7.4	6.9	2017	
6.8	6.2	5.8	5.4	6.9	7.5	7.0	2018	
6.9	6.2	5.8	5.5	6.9	7.6	7.3	2019	
6.2	6.3	5.3	5.2	6.3	6.8	6.6	2020	
6.9	5.5	5.8	5.9	6.6	7.7	7.0	2015	יחס בין הון העצמי לסך הנכסים המאזניים
6.9	5.7	5.9	5.8	6.8	7.6	7.2	2016	
7.2	6.2	5.9	6.0	7.3	7.9	7.4	2017	
7.4	6.7	6.3	6.0	7.4	8.2	7.9	2018	
7.4	6.7	6.3	6.2	7.4	8.2	7.7	2019	
6.6	6.7	5.7	5.5	6.7	7.4	6.9	2020	

(1) במונחי באזל III. בהתאם להוראות המעבר.

(2) מחושב כיחס שבין הון רובד 1 לסך החשופות, בהתאם לכללי באזל III.

המקור: דוחות כספיים לציבור, דיווחים לפיקוח על הבנקים ועיבודי הפיקוח על הבנקים.

פרק א': ההתפתחויות במערכת הבנקאות

לוח 8
המאזן של סך מערכת הבנקאות הישראלית¹, 2018 עד 2020

	ההתפלגות			שיעור השינוי		במחירים שוטפים			
	2020	2019	2018	במהלך 2020	במהלך 2019	2020	2019	2018	
	(אחוזים)			(אחוזים)	(אחוזים)	(מיליוני ש"ח)			
נכסים									
מזומנים ופיקדונות בבנקים	24.1	17.4	17.1	60.7	5.5	465,351	289,543	274,487	מזה:
מזומנים ²	95.4	92.1	91.4	66.4	6.3	443,737	266,696	251,003	
פיקדונות בבנקים מסחריים	4.6	7.9	8.6	-5.4	-2.7	21,614	22,847	23,484	
ניירות ערך	12.3	12.7	12.4	12.2	6.7	237,824	212,038	198,800	מזה:
ניירות ערך ששוועדו למלווים	14.0	5.2	6.4	202.2	-14.1	33,271	11,008	12,816	
בשווי הון	89.1	92.3	86.6	8.3	13.6	211,858	195,654	172,257	
ניירות ערך שנשאלו או נרכשו בהסכמי מכר חוזר	0.2	0.1	0.2	107.6	-43.4	4,672	2,250	3,976	
אשראי לציבור	59.6	66.0	65.5	4.9	4.3	1,152,361	1,098,524	1,053,040	
הפרשה להפסדי אשראי	1.0	0.8	0.8	41.0	9.6	19,097	13,540	12,352	
אשראי לציבור, נטו	58.6	65.2	64.7	4.4	4.3	1,133,263	1,084,985	1,040,688	מזה:
מט"ל לא-צמוד	72.7	72.3	71.0	4.9	6.2	823,399	784,791	738,807	
מט"ל צמוד למדד המחירים	16.8	17.2	16.9	2.2	6.2	190,326	186,248	175,432	
צמוד מט"ל ונקוב מט"ח	10.3	10.3	12.0	4.0	-10.0	116,597	112,118	124,578	
מזה בדולרים	79.1	79.6	78.7	3.3	-9.0	92,174	89,244	98,026	
פריטים לא-כספיים	0.3	0.2	0.2	60.9	-2.3	2,941	1,828	1,871	
אשראי לממשלה	0.4	0.5	0.5	-4.5	0.6	7,567	7,925	7,876	
השקעות בחברות בנות ובחברות מסונפות	0.1	0.2	1.0	-9.5	-84.3	2,366	2,614	16,616	
בנינים וציוד	0.6	0.7	0.7	3.6	0.9	12,117	11,694	11,588	
נכסים בלתי מוחשיים ומונטין	0.0	0.0	0.0	34.0	2.4	690	515	503	
נכסים בגין מכשירים נגזרים	2.2	1.9	2.0	39.3	-4.5	42,983	30,856	32,300	
נכסים אחרים	1.3	1.3	1.3	21.9	2.7	25,590	20,992	20,430	
סך הנכסים	100	100	100	16.2	3.5	1,932,424	1,663,411	1,607,264	
התחייבויות והון									
פיקדונות הציבור	80.0	78.8	78.4	18.0	4.0	1,545,972	1,310,331	1,259,568	מזה:
מט"ל לא-צמוד	72.7	70.4	68.6	21.8	6.9	1,124,650	923,099	863,841	
מט"ל צמוד למדד המחירים	3.1	4.0	4.5	-6.5	-8.3	48,515	51,881	56,549	
צמוד למט"ח ונקוב במט"ח	23.9	25.4	26.8	11.0	-1.4	369,062	332,524	337,200	
מזה בדולרים	86.5	85.2	84.6	12.7	-0.7	319,161	283,303	285,350	
פיקדונות מבנקים	2.2	1.1	1.2	127.0	-7.5	41,774	18,400	19,899	
פיקדונות הממשלה	0.1	0.1	0.1	17.8	-30.5	1,842	1,563	2,248	
ניירות ערך שהושאלו או נמכרו בהסכמי רכש חוזר	0.0	0.0	0.1	63.6	-67.4	772	472	1,447	
איגרות חוב וכתבי התחייבות נדחים	4.6	6.3	6.1	-13.9	5.7	89,555	104,025	98,428	
התחייבויות בגין מכשירים נגזרים	2.6	2.0	1.9	49.4	8.3	49,306	33,002	30,466	
התחייבויות אחרות	3.9	4.4	4.8	3.1	-4.6	75,279	73,002	76,526	מזה:
הפרשה להפסדי אשראי בגין מכשירי אשראי חוץ-מאזניים	2.3	2.1	1.8	14.8	8.5	1,736	1,512	1,393	
סך ההתחייבויות	93.4	92.6	92.6	17.1	3.5	1,804,499	1,540,795	1,488,581	
זכויות שאינן מקנות שליטה	0.1	0.1	0.2	5.1	-14.5	2,261	2,151	2,515	
ההון העצמי המיוחס לבעלי המניות של התאגיד הבנקאי	6.5	7.2	7.2	4.3	3.7	125,664	120,466	116,167	
סך ההון העצמי	6.6	7.4	7.4	4.3	3.3	127,925	122,617	118,682	
סך ההתחייבויות וההון	100	100	100	16.2	3.5	1,932,424	1,663,411	1,607,264	

(1) על בסיס מאוזן. סך מערכת הבנקאות.

(2) כולל פיקדונות בבנק ישראל.

המקור: דוחות כספיים לציבור ועיבודי הפיקוח על הבנקים.

תיק ניירות הערך של סך מערכת הבנקאות הישראלית, 2020-ו-2019
לוח 9

התפלגות	בנק דיסקונט				בנק הפועלים				בנק לאומי			
	2020		2019		2020		2019		2020		2019	
	התפלגות	הערך במאזן	התפלגות	הערך במאזן	התפלגות	הערך במאזן	התפלגות	הערך במאזן	התפלגות	הערך במאזן	התפלגות	הערך במאזן
(אחוזים)	(מיליוני ש"ח)	(מיליוני ש"ח)	(מיליוני ש"ח)	(מיליוני ש"ח)	(מיליוני ש"ח)	(מיליוני ש"ח)	(מיליוני ש"ח)	(מיליוני ש"ח)	(מיליוני ש"ח)	(מיליוני ש"ח)	(מיליוני ש"ח)	(מיליוני ש"ח)
52.0	22,266	63.0	23,784	68.9	49,549	67.3	40,019	45.4	41,884	45.8	38,927	של ממשלת ישראל
19.8	8,456	4.5	1,683	14.7	10,564	13.6	8,111	21.8	20,116	21.6	18,334	של ממשלת זרות
0.3	138	0.4	162	0.6	425	0.5	299	0.4	392	0.1	101	של מוסדות פיננסיים בישראל
1.1	475	2.5	927	7.0	5,058	11.5	6,830	9.7	8,959	11.5	9,798	של מוסדות פיננסיים זרים
18.7	8,004	19.7	7,444	-	-	-	-	10.1	9,341	11.1	9,445	משכנתאות ¹
1.3	556	1.0	380	-	-	-	-	0.3	278	0.2	193	של אחרים בישראל
4.2	1,797	6.3	2,385	5.4	3,904	4.1	2,454	7.5	6,931	5.2	4,439	של אחרים זרים
2.6	1,093	2.6	980	3.3	2,385	3.0	1,773	4.8	4,396	4.4	3,712	מניות
100	42,785	100	37,745	100	71,885	100	59,486	100	92,297	100	84,949	סך ניירות הערך

התפלגות	סך מערכת הבנקאות ²				הבנק הבינלאומי				בנק מזרח-טפחות			
	2020		2019		2020		2019		2020		2019	
	התפלגות	התפלגות	התפלגות	התפלגות	התפלגות	התפלגות	התפלגות	התפלגות	התפלגות	התפלגות	התפלגות	התפלגות
(אחוזים)	(מיליוני ש"ח)	(מיליוני ש"ח)	(מיליוני ש"ח)	(מיליוני ש"ח)	(מיליוני ש"ח)	(מיליוני ש"ח)	(מיליוני ש"ח)	(מיליוני ש"ח)	(מיליוני ש"ח)	(מיליוני ש"ח)	(מיליוני ש"ח)	(מיליוני ש"ח)
58.4	138,964	57.5	117,113	80.3	10,519	58.4	6,423	83.6	14,455	77.3	7,821	של ממשלת ישראל
17.2	40,899	15.7	31,889	10.0	1,312	17.8	1,956	2.6	451	17.6	1,781	של ממשלת זרות
0.7	1,769	0.4	721	1.2	158	0.9	103	3.6	622	-	-	של מוסדות פיננסיים בישראל
7.3	17,378	8.6	17,508	-	-	5.7	625	0.2	33	-	-	מגוון נכסים או מגוון משכנתאות ¹
0.9	2,101	0.5	1,015	3.6	477	4.0	437	4.3	735	-	-	של אחרים בישראל
5.5	13,051	4.8	9,756	0.7	93	4.3	478	1.9	321	-	-	של אחרים זרים
3.7	8,706	3.5	7,027	2.3	307	3.1	339	2.6	446	1.5	149	מניות
100	237,824	100	203,634	100	13,105	100	10,995	100	17,290	100	10,113	סך ניירות הערך

(1) אשר לניירות ערך מגוון משכנתאות (MBS) שהופקו סוכנויות ממשל בארה"ב (FHLBC, GNMA ו-FHLMC), אלה כלולים בסעיף "מגוון נכסים או מגוון משכנתאות" אם יש ביניהם ערבות של הממשל ואם לאו.

(2) כולל את חשב הקצוץ הבנקאית וכן את הבנקים אגד, ירושלים ודקסיה.

המקור: דוחות כספיים לצבור ועובדי הפיקוח על הבנקים.

לוח 10
עסקאות במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים שבהן הסכום הנקוב מייצג סיכון אשראי,
סך מערכת הבנקאות, 2019 לעומת 2020

ההתפלגות	היתרות לסוף השנה		שיעור השינוי לעומת 2019 (אחוזים)	סך הכול	
	2020	2019			
	(מיליוני ש"ח)				
0.6	0.6	30.3	363	279	אשראי תעודות
3.1	3.4	-1.3	1,716	1,738	ערבויות להבטחת אשראי
12.1	13.0	3.9	6,803	6,545	ערבויות לחכשי דירות
12.9	14.1	2.0	7,244	7,105	ערבויות והתחייבויות אחרות
14.9	15.4	7.7	8,368	7,770	מסגרות אשראי של כרטיסי אשראי שלא נוצלו
19.4	19.1	13.1	10,882	9,625	מסגרות חח"ד ומסגרות אשראי אחרות לציבור שלא נוצלו
24.7	22.6	21.3	13,822	11,390	התחייבויות בלתי חוזרות למתן אשראי שאושר ועדיין לא ניתן
12.2	11.8	14.5	6,833	5,970	התחייבויות להוצאת ערבויות
100	100	11.1	56,030	50,422	

המקור: דוחות כספיים לציבור ועיבודי הפיקוח על הבנקים.

המקור: דוחות כספיים לציבור ועיבודי הפיקוח על הבנקים.

לוח 11
מדדים לאיכות תיק האשראי של סך מערכת הבנקאות, 2015 עד 2020
 (אחוזים)

סך מערכת הבנקאות	הבינלאומי	מזרחי טפחות	דיסקונט	הפועלים	לאומי	שנה	ממד / בנק
0.11	0.02	0.13	0.15	0.18	0.08	2015	שיעור ההוצאה השנתית להפסדי אשראי בסך האשראי המאזני לציבור
0.10	0.10	0.12	0.33	0.07	-0.05	2016	
0.14	0.15	0.11	0.38	0.07	0.06	2017	
0.22	0.19	0.16	0.32	0.21	0.18	2018	
0.29	0.16	0.18	0.38	0.43	0.21	2019	
0.68	0.50	0.42	0.89	0.63	0.85	2020	
0.12	0.14	0.09	0.12	0.08	0.20	2015	יחס המחיקות נטו לסך האשראי המאזני לציבור
0.13	0.09	0.09	0.27	0.19	0.03	2016	
0.20	0.17	0.09	0.39	0.21	0.15	2017	
0.16	0.16	0.11	0.25	0.19	0.09	2018	
0.16	0.09	0.11	0.22	0.12	0.23	2019	
0.13	0.10	0.11	0.19	0.09	0.18	2020	
1.34	1.12	0.87	1.59	1.58	1.38	2015	שיעורה של יתרת ההפרשה להפסדי אשראי בסך האשראי המאזני לציבור
1.28	1.08	0.83	1.50	1.50	1.32	2016	
1.18	1.03	0.81	1.40	1.36	1.18	2017	
1.17	1.02	0.80	1.36	1.31	1.24	2018	
1.23	1.05	0.82	1.38	1.58	1.16	2019	
1.66	1.38	0.98	1.95	2.00	1.76	2020	
2.92	2.39	1.38	3.54	3.57	3.14	2015	משקל האשראי הבעייתי בסך האשראי המאזני לציבור
2.67	2.29	1.44	3.55	2.89	2.90	2016	
2.29	1.78	1.39	2.80	2.37	2.71	2017	
2.14	1.89	1.52	2.23	2.30	2.45	2018	
2.30	1.86	1.78	2.56	3.06	1.96	2019	
2.83	2.16	1.50	3.90	3.41	2.87	2020	
1.89	1.36	1.14	2.60	2.28	1.83	2015	משקל האשראי הפגום והאשראי שאינו פגום בפיגור של 90 יום ומעלה בסך האשראי המאזני לציבור
1.65	1.02	0.95	2.37	1.84	1.75	2016	
1.37	0.92	1.02	1.68	1.31	1.60	2017	
1.24	0.83	1.23	1.24	1.23	1.34	2018	
1.40	1.08	1.36	1.25	1.80	1.23	2019	
1.39	0.86	1.18	1.36	1.52	1.61	2020	
71.02	82.57	76.54	61.14	69.19	75.49	2015	היחס בין יתרת ההפרשה להפסדי אשראי לבין האשראי הפגום והאשראי שאינו פגום בפיגור של 90 יום ומעלה
77.58	106.14	87.74	63.38	81.56	75.02	2016	
85.78	112.18	79.83	83.21	103.16	74.02	2017	
94.47	122.25	65.16	109.96	106.49	92.17	2018	
88.08	97.08	60.23	110.12	87.90	94.79	2019	
119.26	160.83	83.09	143.55	131.08	109.46	2020	
5.26	2.46	3.62	9.81	5.78	4.14	2015	היחס בין האשראי הפגום והאשראי שאינו פגום בפיגור של 90 יום ומעלה, נטו, לסך ההון העצמי
3.37	-0.64	1.51	8.30	2.62	3.67	2016	
1.73	-1.13	2.62	2.65	-0.31	3.36	2017	
0.61	-1.88	5.47	-1.17	-0.61	0.83	2018	
1.49	0.31	6.65	-1.21	1.70	0.51	2019	
-2.41	-5.07	2.52	-5.78	-3.65	-1.20	2020	

המקור: דוחות כספיים לציבור ועיבודי הפיקוח על הבנקים.

לוח 12
איכות האשראי¹ לפי מגזרים מהותיים, סך מערכת הבנקאות,
2013 עד 2020
(אחוזים)

ממד / בנק	שנה	לאומי	הפועלים	דיסקונט	מזרחי טפחות	הבינלאומי	סך מערכת הבנקאות
אשראי מסחרי							
משקל האשראי המסחרי	2013	58.21	60.97	66.08	25.67	53.31	53.99
	2014	56.63	60.10	65.51	25.28	51.37	52.86
	2015	54.81	59.38	64.57	23.94	49.67	51.50
	2016	55.66	57.88	62.84	23.12	49.24	50.50
	2017	57.70	58.89	61.81	23.55	47.94	50.82
	2018	59.01	56.52	61.94	25.10	47.04	50.73
	2019	60.65	56.86	61.23	24.34	46.81	50.92
	2020	61.22	56.71	61.38	27.10	46.16	51.08
שיעור ההוצאה להפסדי אשראי בסך האשראי המסחרי	2013	0.02	0.41	0.69	0.11	0.12	0.28
	2014	0.06	0.09	0.04	0.22	-0.04	0.08
	2015	-0.08	0.17	0.14	0.39	-0.07	0.06
	2016	-0.39	-0.14	0.28	0.24	0.08	-0.07
	2017	-0.01	-0.21	0.26	0.11	0.15	0.00
	2018	0.15	0.07	0.17	0.33	0.25	0.16
	2019	0.26	0.62	0.31	0.44	0.16	0.38
	2020	1.14	0.68	1.00	0.94	0.81	0.93
משקל האשראי הפגום מסך האשראי המסחרי	2013	3.91	4.52	4.81	3.22	2.30	4.10
	2014	3.18	3.47	3.36	1.87	1.87	3.06
	2015	2.62	2.76	3.45	1.85	1.86	2.65
	2016	2.37	2.02	3.21	1.46	1.26	2.22
	2017	1.95	1.18	2.19	1.44	1.15	1.66
	2018	1.42	1.25	1.43	1.96	0.92	1.40
	2019	1.28	2.17	1.45	2.25	1.33	1.68
	2020	1.97	1.84	1.65	2.24	0.91	1.82
היחס בין יתרת ההפרשה להפסדי אשראי בסך האשראי המסחרי הפגום	2013	52.55	40.71	41.52	46.02	63.54	45.52
	2014	62.06	52.33	52.41	76.60	79.82	58.36
	2015	66.47	69.63	52.26	84.69	73.34	66.01
	2016	63.89	88.97	53.47	107.19	103.09	73.15
	2017	67.63	125.88	68.81	99.68	105.37	84.77
	2018	95.34	122.33	100.20	70.33	133.24	100.44
	2019	100.18	95.43	101.72	66.70	98.55	93.69
	2020	106.88	137.91	133.81	77.97	209.04	120.81
אשראי לדיור							
משקל האשראי לדיור	2013	28.51	21.09	16.96	64.39	24.93	30.82
	2014	29.58	21.08	16.70	64.63	26.15	31.36
	2015	30.86	21.60	16.87	65.97	27.30	32.32
	2016	29.81	22.36	18.03	66.55	27.81	32.89
	2017	28.75	24.18	19.15	66.02	28.13	33.51
	2018	28.47	28.41	19.71	64.83	28.56	34.50
	2019	29.54	30.14	20.31	65.69	28.80	35.50
	2020	30.07	32.29	22.16	63.15	30.72	36.91
שיעור ההוצאה להפסדי אשראי בסך האשראי לדיור	2013	0.08	0.20	0.15	0.21	0.19	0.17
	2014	0.03	-0.07	0.09	0.01	-0.02	0.00
	2015	0.02	0.01	0.02	0.01	0.01	0.01
	2016	-0.01	-0.01	0.03	0.01	0.01	0.00
	2017	-0.02	-0.02	0.05	0.02	0.00	0.00
	2018	0.04	0.04	0.07	0.03	0.02	0.04
	2019	0.03	0.03	0.07	0.03	0.01	0.03
	2020	0.19	0.32	0.16	0.18	0.14	0.21
משקל האשראי בפיגור של 90 יום ומעלה בסך האשראי לדיור	2013	1.13	1.93	2.17	1.20	1.58	1.48
	2014	1.01	1.27	2.06	0.98	1.28	1.18
	2015	0.92	1.04	1.48	0.90	0.91	1.00
	2016	0.91	0.96	1.13	0.74	0.69	0.87
	2017	0.93	0.91	0.98	0.89	0.68	0.91
	2018	1.07	0.78	0.94	0.98	0.76	0.95
	2019	0.98	0.77	0.95	1.09	0.73	0.95
	2020	0.80	0.63	0.73	0.75	0.55	0.73
היחס בין יתרת ההפרשה להפסדי אשראי בסך האשראי לדיור בפיגור של 90 יום ומעלה	2013	63.36	40.50	58.39	59.76	55.11	53.37
	2014	66.67	53.97	61.76	66.03	56.41	60.69
	2015	68.13	61.83	53.73	64.23	65.38	62.63
	2016	65.79	61.72	57.53	72.10	76.67	65.28
	2017	62.33	66.89	63.12	58.82	73.72	61.38
	2018	55.57	67.09	60.32	51.52	64.32	56.62
	2019	56.27	64.36	58.64	45.66	65.05	53.79
	2020	88.33	121.09	82.69	80.10	105.13	90.40

לוח 12 - המשך

(אחוזים)

ממד / בנק	שנה	לאומי	הפועלים	דיסקונט	מזרחי טפחות	הבינלאומי	סך מערכת הבנקאות
אשראי פרטי אחר							
משקל האשראי הפרטי	2013	13.28	17.93	16.96	9.94	21.76	15.20
האחר	2014	13.79	18.82	17.79	10.09	22.48	15.77
	2015	14.33	19.01	18.56	10.09	23.03	16.18
	2016	14.53	19.76	19.13	10.32	22.94	16.61
	2017	13.55	16.93	19.04	10.44	23.93	15.67
	2018	12.52	15.07	18.35	10.08	24.40	14.78
	2019	9.81	13.00	18.46	9.98	24.39	13.57
	2020	8.71	11.00	16.46	9.75	23.13	12.01
שיעור ההוצאה להפסדי							
אשראי בסך האשראי	2013	0.56	0.28	0.06	0.41	0.14	0.33
הפרטי האחר	2014	1.01	0.65	0.52	0.62	0.69	0.73
	2015	0.81	0.33	0.29	0.34	0.23	0.46
	2016	1.19	0.74	0.76	0.52	0.26	0.80
	2017	0.52	1.20	1.10	0.65	0.32	0.87
	2018	0.65	1.06	1.11	0.54	0.30	0.84
	2019	0.48	0.49	0.92	0.49	0.32	0.60
	2020	1.03	1.32	1.43	0.56	0.36	1.06
משקל האשראי הפגום							
והאשראי בפיגור של 90 יום ומעלה מסך האשראי	2013	1.04	1.83	0.80	0.72	0.80	1.21
הפרטי האחר	2014	0.79	1.53	0.63	0.63	0.78	1.02
	2015	0.62	1.46	0.52	0.61	0.63	0.91
	2016	0.73	1.54	0.55	0.54	0.69	0.96
	2017	1.34	1.86	0.57	0.49	0.58	1.13
	2018	1.31	1.90	0.72	0.51	0.60	1.15
	2019	1.32	2.23	0.75	0.53	0.79	1.22
	2020	1.52	2.39	0.93	0.50	0.81	1.31
והיוט בין יוט וזוהפו שו							
להפסדי אשראי בסך	2013	135.21	77.95	202.50	137.00	110.74	109.91
האשראי הפרטי האחר	2014	215.30	112.31	275.91	190.43	172.13	159.35
הפגום והאשראי בפיגור	2015	267.52	100.64	299.20	184.85	195.28	161.85
נשל חפ יוח וחטלה	2016	280.07	105.46	290.00	205.21	186.29	170.81
	2017	142.77	105.19	323.93	253.76	223.01	155.47
	2018	165.45	106.11	272.97	250.50	209.68	162.19
	2019	172.63	87.22	263.49	240.00	153.49	150.07
	2020	193.48	116.81	304.75	263.33	176.74	185.73

(1) כולל את האשראי בגין פעילות לווים בישראל ובח"ל.
המקור: דוחות כספיים לציבור ועיבודי הפיקוח על הבנקים.

מגדרי פעילות פיקוחים¹ - יתרות מאזניות ומדדי ביצוע של סך מערכת הבנקאות
לוח 13
2019-2020

2020										
פעילות בישראל										
עסקי ³					משקי בית ²					
סח"כ פעילות בישראל ⁴	סח"כ עסקים גדולים	סח"כ עסקים בינוניים	עסקים קטנים ועצרים	עסקים קטנים	סה"כ משקי בית	סה"כ צרכני בית	סה"כ צרכני אחר	כרטיסי אשראי	דיור	
2020										
(מיליוני ש"ח)										
1,088,733	510,818	230,852	88,702	191,264	564,488	139,660	107,019	32,641	424,828	יתרת אשראי לסוף תקופת דיווח
1,473,162	578,153	204,891	105,325	267,936	661,376	661,360	16	-	-	יתרת פיקדונות לסוף תקופת דיווח
1,086,150	585,554	280,838	108,485	196,231	382,154	133,091	103,020	30,071	249,063	יתרת נכסי סיוון לסוף תקופת דיווח
7,462	3,154	1,358	658	1,137	1,136	-539	-802	263	1,675	רווח נקי
(באוזנים)										
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	יתרת החובות הפגומים והחובות בפיגור שעולה על 90 יום מחולק בירת האשראי
0.45	0.66	0.63	0.78	0.63	0.21	(0.40)	(0.76)	0.88	0.42	תשואה לנכסים (רווח נקי מחולק בירת הממוצעת של הנכסים: ROA)
1.87	2.73	2.12	2.57	3.36	2.16	2.01	1.93	3.62	2.46	המרווח הפיננסי (הכנסות ריבית נטו בירת הממוצעת של נכסים והתחייבויות)
0.67	0.96	0.80	0.91	1.18	0.42	1.06	1.19	0.66	0.21	הוצאות להפסדי אשראי בירתה לסוף תקופת של האשראי
2019										
(מיליוני ש"ח)										
1,032,285	484,272	210,829	86,529	186,915	539,709	150,349	115,979	34,370	389,361	יתרת אשראי לסוף תקופת דיווח
1,241,056	458,465	161,640	89,949	206,877	573,340	573,340	573,322	18	-	יתרת פיקדונות לסוף תקופת דיווח
1,033,731	552,763	256,367	104,785	191,611	371,795	143,318	111,744	31,574	228,477	יתרת נכסי סיוון לסוף תקופת דיווח
9,964	5,606	2,002	1,168	2,436	2,053	223	-134	357	1,830	רווח נקי
(באוזנים)										
1.37	1.67	1.61	1.21	1.94	1.04	1.30	1.64	0.16	0.94	יתרת החובות הפגומים והחובות בפיגור שעולה על 90 יום מחולק בירת האשראי
0.66	1.21	1.00	1.43	1.35	0.39	0.15	(0.11)	1.15	0.49	תשואה לנכסים (רווח נקי מחולק בירת הממוצעת של הנכסים: ROA)
2.10	3.21	2.34	3.00	4.11	2.42	2.48	2.43	3.41	2.31	המרווח הפיננסי (הכנסות ריבית נטו בירת הממוצעת של נכסים והתחייבויות)
0.28	0.40	0.33	0.16	0.59	0.19	0.61	0.67	0.41	0.03	הוצאות להפסדי אשראי בירתה לסוף תקופת של האשראי

(1) החל מהדיווח הכספי לצבור של הרבעון הראשון של 2016 גורר גילוי למגדרי הפעילות הפיקוחיים לפי הכללים החדשים שהותאמו למתכנת הגדרות חדשה אחידה ובת השוואה שקבע הפיקוח המבוססת כמו כן, נוספו דרישות לגילוי נפרד על מגדרי הגופים המוסדיים ומגדרי הנהלת הפיננסי ונוספו דרישות לגילויים על יתרות מאזניות לסוף תקופת דיווח (אשראי ופיקוחות) ועל יתרות האשראי הפגום ושאינו פגום בפיגור על 90 יום, לישום ההוצאה לא היתה השפעה מהותית על הדוחות הכספיים של הבנקים למעט אופן ההצגה והגילוי.

(2) פעילות בישראל.

(3) עסק עזר - מחזור פעילות קטן מ-10 מיליוני ש"ח; עסק קטן - מחזור פעילות גדול או שווה ל-10 מיליוני ש"ח וקטן מ-50 מיליוני ש"ח; מחזור פעילות גדול או שווה ל-50 מיליוני ש"ח וקטן מ-250 מיליוני ש"ח; עסק גדול - מחזור פעילות גדול או שווה ל-250 מיליוני ש"ח.

(4) מכלל נכסים מוסדיים, מגדרי הנהלת פיננסי ומגדרי אחר.

המקור: דוחות כספיים לצבור, דיווחים לפיקוח על הבנקים ועיבודי הפיקוח על הבנקים.

לוח 15
אשראי ומרווחים לפי מגדרי פעילות פיקוחיים, המגזר העסקי,^{2,1}
2020 ו-2019

יתרת האשראי לסוף תקופת הדיווח

	סה"כ עסקי		העסקים הגדולים		העסקים הבינוניים		העסקים הקטנים והזעירים	
	שעור השניוני (אחוזים)	2019 (מיליוני ש"ח)	שעור השניוני (אחוזים)	2020 (מיליוני ש"ח)	שעור השניוני (אחוזים)	2020 (מיליוני ש"ח)	שעור השניוני (אחוזים)	2020 (מיליוני ש"ח)
לאומי	7.33	157,314	15.01	77,154	2.16	29,502	0.10	50,658
הפועלים	2.78	156,598	4.71	71,118	4.22	30,866	(0.40)	54,614
דיסקונט	6.74	94,991	15.58	45,687	1.88	12,865	(1.08)	36,439
מזרחי טפחות	35.50	59,343	31.33	20,169	34.24	9,660	38.95	29,514
הבנילאומי	2.25	40,985	(3.22)	16,724	(2.78)	5,385	9.34	18,876
סך המערכת	5.48	510,818	9.50	230,852	2.51	88,702	2.33	191,264

המרווח מפעילות באשראי

	סה"כ עסקי		העסקים הגדולים		העסקים הבינוניים		העסקים הקטנים והזעירים	
	שעור השניוני (אחוזים)	2019 (מיליוני ש"ח)	שעור השניוני (אחוזים)	2020 (מיליוני ש"ח)	שעור השניוני (אחוזים)	2020 (מיליוני ש"ח)	שעור השניוני (אחוזים)	2020 (מיליוני ש"ח)
לאומי	(21.87)	2.43	(15.06)	2.14	(22.05)	2.03	(26.12)	3.00
הפועלים	(13.52)	2.69	(7.03)	1.98	(10.27)	2.78	(17.15)	3.32
דיסקונט	(12.93)	2.98	(7.78)	2.30	(15.17)	3.08	(13.69)	3.54
מזרחי טפחות	(14.41)	3.24	(8.80)	2.24	(13.12)	3.31	(18.80)	4.09
הבנילאומי	(10.75)	2.64	(1.61)	1.99	(8.86)	2.77	(14.84)	3.11
סך המערכת	(15.19)	2.73	(9.05)	2.12	(14.40)	2.57	(18.21)	3.36

(1) עסקים זעירים וקטנים - מחזור פעילותם קטן מ-50 מיליוני ש"ח, עסקים בינוניים - מחזור פעילותם גדול או שווה ל-50 מיליוני ש"ח וקטן מ-250 מיליוני ש"ח, עסקים גדולים - מחזור פעילותם גדול או שווה ל-250 מיליוני ש"ח.
(2) הנתונים מתייחסים לפעילות בישראל ואינם כוללים את הגופים המסדיים, מגזר הגיהול הפיננסי, אגודת ההתאמות.

המקור: דוחות כספיים לציבור ועמודי הפיקוח על הבנקים.

לוח 16
אשראי ומרווחים לפי מגדרי פעילות פיקוחיים, מגזר משקי הבית,¹
2020 ו-2019

יתרת האשראי לסוף תקופת הדיווח

ש"ח	ש"ח		צרכני-אחר		כרטיסי אשראי		דיון	
	שעור השני	2020	שעור השני	2020	שעור השני	2020	שעור השני	2019
(אחוזים)	(אחוזים)	(מיליוני ש"ח)	(אחוזים)	(מיליוני ש"ח)	(אחוזים)	(מיליוני ש"ח)	(אחוזים)	(מיליוני ש"ח)
3.59	116,665	112,619	(7.39)	22,346	(4.38)	4,083	7.14	90,236
84,221								
3.84	133,379	128,451	(12.42)	29,213	(12.44)	4,723	10.86	99,443
89,702								
4.96	72,984	69,537	(10.54)	14,397	(2.36)	16,080	14.96	42,507
36,974								
15.85	182,377	157,431	19.86	21,751	7.27	4,262	15.56	156,364
135,311								
4.78	49,757	47,485	(1.65)	17,928	(4.90)	3,493	10.76	28,336
25,583								
4.59	564,488	539,709	(7.73)	107,019	(5.03)	32,641	9.11	424,828
389,361								

המרווח מפעילות באשראי

ש"ח	ש"ח		צרכני-אחר		כרטיסי אשראי		דיון	
	שעור השני	2020	שעור השני	2020	שעור השני	2020	שעור השני	2019
(אחוזים)	(אחוזים)	(מיליוני ש"ח)	(אחוזים)	(מיליוני ש"ח)	(אחוזים)	(מיליוני ש"ח)	(אחוזים)	(מיליוני ש"ח)
(10.13)	2.00	2.23	(19.83)	1.82	(10.80)	2.94	10.45	2.30
2.09								
(17.99)	1.98	2.42	(26.28)	1.94	(4.18)	0.93	7.13	2.11
1.97								
(8.20)	2.31	2.52	(17.36)	1.77	5.97	5.72	6.15	2.31
2.18								
(5.10)	2.34	2.47	(15.52)	2.04	(4.23)	0.89	4.11	2.70
2.59								
(12.30)	2.14	2.44	(18.87)	2.00	(0.38)	0.88	6.53	2.69
2.53								
(10.60)	2.16	2.42	(20.59)	1.93	6.21	3.62	6.68	2.46
2.31								

(1) לא כולל בנקאות פרטית.

הערות: דוחות כספיים לצבור ועיבודי הפיקוח על הבנקים.

לוח 17
הפעילות במכשירים הנגזרים לפי סוג מכשיר,
סך מערכת הבנקאות, 2019 לעומת 2020
 (מיליוני ש"ח)¹

סה"כ		נגזרים למסחר		נגזרים שאינם למסחר		
שיעור השינוי	2020	2019	שיעור השינוי	2020	2019	
-29%	80,140	113,379	-32%	70,689	103,813	ריבית
-29%	65,301	91,533	-35%	50,789	78,532	מזה: חוזים עתידיים (FORWARD-FUTURES)
-26%	718,537	968,373	-28%	640,095	888,156	מזה: חוזי החלף (SWAP)
5%	101,436	96,156	8%	86,482	80,112	מט"ח
11%	697,350	629,577	13%	577,604	512,678	מזה: חוזים עתידיים (FORWARD-FUTURES)
14%	149,665	131,737	44%	131,224	90,938	מזה: חוזי החלף (SWAP)
-3%	45,458	46,839	-3%	44,891	46,114	חוזים בגין מניות
13%	3,027	2,668	13%	3,009	2,657	חוזי סחורות ואחרים
-11%	227,034	256,374	-12%	202,062	230,039	סה"כ²

(1) סכומים נקובים (notional amounts), במחירים שוטפים.
 המקור: דוחות כספיים לציבור ועיבודי הפיקוח על הבנקים.

לוח 18
החשיפה לשינויים במודד המחירים לצרכן ובשער החליפין, סך מערכת הבנקאות, דצמבר 2019 ודצמבר 2020

סך המערכת	ישראל		הבינלאומי		מזרחי		דיסקונטו (מיליוני ש"ח)		הטעלים		לאומי	
	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019
המגזר הלא-צמוד	1,406,102	1,137,986	11,000	10,300	138,402	114,579	259,261	189,451	405,260	334,049	382,511	308,147
	סך הבנקים (ללא העסקאות העתידיות והאופציות)											
	1,246,900	993,184	10,293	9,366	122,978	102,484	240,627	176,304	341,662	280,309	341,277	265,039
	סך ההתחייבויות (ללא העסקאות העתידיות והאופציות)											
	-108,516	-76,927	-206	255	-10,397	-8,136	-19,304	-11,406	-38,829	-27,929	-24,978	-15,129
המגזר הצמוד	50,686	67,876	501	1,190	5,027	3,959	-670	1,741	24,769	25,811	16,256	27,979
	סך הפוזיציה במגזר ¹											
	202,780	189,595	2,816	2,805	12,142	11,300	66,899	58,771	50,580	50,197	48,412	47,018
	סך הבנקים (ללא העסקאות העתידיות והאופציות)											
	141,305	148,756	2,585	2,910	9,600	8,601	45,496	40,876	38,477	42,380	32,616	41,593
המגזר הלא-צמוד	-10,643	-11,048	0	-301	-319	81	-2,838	-4,482	-3,125	-523	-701	-3,009
	סך ההתחייבויות (ללא העסקאות העתידיות והאופציות)											
	50,831	29,791	230	-406	2,223	2,780	18,565	13,413	8,978	7,294	15,095	2,416
	סך הפוזיציה במגזר ¹											
	283,767	262,764	771	981	13,131	11,912	30,669	23,280	73,937	71,617	109,066	100,787
המגזר מטבע החוץ ²	402,447	350,029	976	1,017	24,086	19,929	52,457	38,993	116,789	101,176	137,003	120,909
	סך הבנקים (ללא העסקאות העתידיות והאופציות)											
	118,665	87,341	206	46	10,716	8,055	22,142	15,888	41,954	28,452	25,185	17,504
	סך ההתחייבויות (ללא העסקאות העתידיות והאופציות)											
	-15	77	1	11	-239	38	354	175	-898	-1,107	-2,752	-2,618
סך הפוזיציה במגזר ¹	סך הבנקים (ללא העסקאות העתידיות והאופציות)											
	סך ההתחייבויות (ללא העסקאות העתידיות והאופציות)											

(1) סך הפוזיציה במגזר מוגדר כהמשק שבין הבנקים ובין ההתחייבויות במגזר, והוא כולל את ההשפעה של העסקאות העתידיות.
(2) כולל אסטר לט"ז.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, דוחות כספיים ליצור ועבודת הפיקוח על הבנקים.

החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית, מערכת הבנקאות, 2020-2019
לוח 19

סך התעבורת	ישראל		הבולגריה		מרוקו		דומיניקן		הונדורס		לאמני	
	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019
1,373,273	1,142,678	11,014	137,497	114,106	255,410	188,403	206,284	178,610	392,623	323,633	370,445	297,375
848,187	1,013,196	0	28,061	33,742	154,693	180,365	92,956	73,507	368,180	431,288	204,297	265,925
1,215,471	996,725	10,270	120,701	100,695	237,969	175,544	184,583	155,299	330,179	270,294	331,769	257,711
960,511	1,095,052	206	38,629	41,952	174,595	191,998	109,333	88,442	407,507	459,513	230,241	281,657
45,478	66,098	538	6,228	5,201	-2,461	1,226	5,324	8,376	23,117	25,114	12,732	23,932
45,739	56,185	538	5,627	4,639	-1,775	1,553	3,178	6,592	24,912	26,970	13,259	24,667
0.87	0.82	0.92	0.60	0.58	1.14	1.10	1.10	0.99	0.73	0.70	0.79	0.76
0.83	0.89	1.02	0.63	0.63	1.06	1.13	1.14	1.07	0.76	0.82	0.69	0.83
-90	2,342	2	12	47	64	357	281	276	337	-308	160	-464
342	-3,024	3	-8	113	14	-398	-716	-202	-199	342	-112	484
-2,020	-443	-42	-33	-134	-150	-492	-409	-267	-139	-408	-360	-677
2,243	572	42	36	202	186	722	200	330	203	393	416	554
1,832	1,791	36	196	189	661	542	405	319	230	391	304	436
-1,503	-1,910	-30	-66	-88	-398	-786	-415	-252	-274	-416	-320	-457
203,568	198,253	2,800	2,874	12,484	11,610	66,817	58,348	20,942	20,064	51,205	50,697	49,320
34,073	39,886	0	0	230	502	5,197	6,432	5,644	5,397	16,375	19,575	6,627
125,486	139,692	2,604	2,941	9,735	8,788	45,890	41,287	10,521	12,727	35,016	39,823	21,720
45,307	51,457	0	303	514	383	7,930	10,645	9,559	8,441	19,788	20,318	7,516
66,849	46,990	197	-370	2,465	2,941	18,194	12,848	6,506	4,293	12,776	10,131	26,711
40,732	28,644	190	-370	2,465	2,941	17,002	11,649	6,506	4,293	7,956	5,213	6,613
3.86	3.78	2.95	2.92	2.94	2.94	3.29	3.44	3.62	3.41	3.86	3.88	5.08
3.08	2.98	2.11	2.41	2.79	2.44	3.36	3.36	2.80	2.72	3.02	3.11	3.09
-95	-644	-26	-9	-88	-131	-392	-133	-383	-267	-278	-104	1,072
-342	535	30	11	87	132	363	1	431	298	287	93	-1,540
905	-39	-15	-11	-31	-37	93	105	-120	-117	-46	21	1,023
-955	-180	9	10	12	8	-98	-165	43	14	0	-47	-921
-935	-422	-2	4	-26	-47	-398	-195	-123	-102	-121	-82	-265
1,151	411	2	-3	25	47	620	241	123	50	116	76	265

לוח 19 (המשך)

סך המערכת	ישראלים		הבינלאומי		מזרחי		דיסקונט		הפועלים		לאומי		מגזר מעבר החוץ ³	
	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019		
262,508	250,298	773	980	12,876	11,768	29,536	22,763	53,387	51,506	70,275	69,386	95,661	88,691	נכסים פיננסיים ¹
1,067,489	1,209,588	206	1	37,631	38,298	164,155	188,959	148,676	175,499	302,698	332,921	414,123	448,076	סכומים אחרים לקב"ר בין מכשירים פיננסיים נגזרים, מורכבים וחוס אסונות
386,155	347,148	964	1,009	23,539	19,650	51,011	38,354	67,933	65,139	111,608	98,237	131,100	118,237	הרחיבות פיננסיות ²
941,557	1,111,706	0	0	27,197	30,365	142,483	173,221	129,356	157,826	261,909	304,909	380,612	421,004	סכומים אחרים של מכשירים פיננסיים נגזרים, מורכבים וחוס אסונות
2,285	1,031	15	-29	-229	51	197	147	4,774	4,040	-544	-839	-1,928	-2,474	שווי הון וכו של מכשירים פיננסיים
3,844	4,585	15	-29	-223	84	236	295	5,442	5,375	275	386	-1,901	-1,526	שווי הון וכו מתאגד ⁴
1.95	1.61	1.18	0.00	1.84	1.75	1.03	0.84	1.70	1.59	2.31	1.68	2.11	1.68	מח"מ הרבנסים (שנים)
0.96	0.99	0.55	0.54	0.11	0.15	0.28	0.32	2.01	1.82	0.74	0.75	0.89	1.04	מח"מ ההרחיבות (שנים)
השפעת הרחבנסים של שנים בעשרי הרבית על העשו הון וכו מתאגד														
104	374	-2	1	-45	-35	91	211	354	-89	-117	89	-178	197	עלה במקביל של 1%
-342	-625	2	-1	47	26	-99	-200	-391	-74	108	-96	-8	-280	ירידה במקביל של 1%
-173	-195	-1	-1	-11	-2	-8	-60	38	-13	-132	-138	-59	19	החללה ⁴
40	80	1	1	-8	-16	46	111	-7	-47	150	129	-142	-98	השטחה ⁵
21	42	0	1	-25	-30	82	180	128	-144	29	84	-193	-49	עלותי רבית בטווח הקצר
-45	-181	0	-1	63	14	-87	-183	-224	25	-18	-89	221	53	ירידת רבית בטווח הקצר

(1) למעט יתרות מאזנות של מכשירים פיננסיים נגזרים, שווה הון של מכשירים פיננסיים חוץ מאזנים ושווה הון של מכשירים פיננסיים מורכבים.
 (2) שווה הון של מכשירים פיננסיים, למעט פריטים לא כספיים, ולאחר השקעת החזית לזכויות עובדים ופרסות לחקופות של פקדונות לפי דרישה.
 (3) כולל המגזר הצמוד למטבע החוץ.
 (4) ירידה בריבית בטוח הקצר מתחת לשנתיים ועלייה בריבית בטוח הכתובי-ארוך מעל שנתיים.
 (5) עלייה בריבית בטוח הקצר וירידה בריבית בטוח הארוך.
המקור: דוחות כספיים לצבור ועובדי הפיקוח על הבנקים.

לוח 20

ההוצאות של סך מערכת הבנקאות בגין עובדים¹, 2000 עד 2020(הסכומים המדווחים², במחירים שוטפים)

השנה	מספר המשרות הממוצע ³	המשכורות		ההוצאות הנלוות בגין עובדים ⁴		המשכורות וההוצאות הנלוות	
		סך הכול (מיליוני ש"ח)	למשרה (אלפי ש"ח)	סך הכול (מיליוני ש"ח)	למשרה (אלפי ש"ח)	סך הכול (מיליוני ש"ח)	למשרה (אלפי ש"ח)
2000	39,251	7,220	184	3,557	91	10,777	275
2001	39,753	7,231	182	3,560	90	10,791	271
2002	39,531	6,819	172	3,976	101	10,795	273
2003	38,427	7,260	189	3,566	93	10,826	282
2004	38,170	7,898	207	3,681	96	11,579	303
2005	40,029	8,595	215	4,283	107	12,878	322
2006	42,200	9,561	227	5,354	127	14,915	353
2007	44,286	9,798	221	4,718	107	14,516	328
2008	46,628	9,015	193	5,705	122	14,720	316
2009	47,097	9,640	205	4,378	93	14,018	298
2010	47,818	10,336	216	5,280	110	15,616	327
2011	50,084	11,116	222	6,033	120	17,150	342
2012	49,821	11,284	226	6,593	132	17,877	359
2013	49,445	11,767	238	6,577	133	18,344	371
2014	48,787	11,505	236	5,868	120	17,373	356
2015	47,648	11,964	251	4,966	104	16,929	355
2016	45,810	11,255	246	5,211	114	16,466	359
2017	43,138	11,244	261	5,283	122	16,526	383
2018	40,866	11,474	281	5,319	130	16,793	411
2019	39,793	11,037	277	5,464	137	16,501	415
2020	37,696	10,124	269	5,056	134	15,181	403
השינוי לעומת השנה הקודמת (אחוזים)							
2001	1.3	0.1	-1.1	0.1	-1.2	0.1	-1.1
2002	-0.6	-5.7	-5.2	11.7	12.3	0.0	0.6
2003	-2.8	6.5	9.5	-10.3	-7.7	0.3	3.2
2004	-0.7	8.8	9.5	3.2	3.9	7.0	7.7
2005	4.9	8.8	3.8	16.4	11.0	11.2	6.1
2006	5.4	11.2	5.5	25.0	18.6	15.8	9.9
2007	4.9	2.5	-2.3	-11.9	-16.0	-2.7	-7.3
2008	5.3	-8.0	-12.6	20.9	14.8	1.4	-3.7
2009	1.0	6.9	5.9	-23.3	-24.0	-4.8	-5.7
2010	1.5	7.2	5.6	20.6	18.8	11.4	9.7
2011	4.7	7.5	2.7	14.3	9.1	9.8	4.9
2012	-0.5	1.5	2.0	9.3	9.9	4.2	4.8
2013	-0.8	4.3	5.1	-0.2	0.5	2.6	3.4
2014	-1.3	-2.2	-0.9	-10.8	-9.6	-5.3	-4.0
2015	-2.3	4.0	6.5	-15.4	-13.4	-2.6	-0.2
2016	-3.9	-5.9	-2.1	4.9	9.1	-2.7	1.2
2017	-5.8	-0.1	6.1	1.4	7.7	0.4	6.6
2018	-5.3	2.0	7.7	0.7	6.3	1.6	7.3
2019	-2.6	-3.8	-1.2	2.7	5.5	-1.7	0.9
2020	-5.3	-8.3	-3.2	-7.5	-2.3	-8.0	-2.9

(1) בין השנים 2000-2010 הנתונים מחושבים עבור חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, והחל משנת 2011 עבור סך מערכת הבנקאות. הנתונים החל משנת 2017

אינם כוללים את קבוצת ישראלכרט, וכוללים סיווג מחדש של הוצאות בגין פנסיה והטבות לאחר סיום העסקה בהתאם לחוזר שפורסם על ידי הפיקוח על הבנקים

ביואר 2018 בנושא "שיפור ההצגה של הוצאות בגין פנסיה והטבות אחרות לסיום העסקה". הנתונים החל משנת 2018 אינם כוללים את לאומי קארד.

(2) עד שנת 2002 הסכומים מותאמים להשפעת האינפלציה לפי מדד דצמבר 2003.

(3) מספר המשרות כולל משרות בחברות בנות בחו"ל ובחברות מאוחדות, וכן תרגום של עלות השעות הנוספות ותקציבי כוח האדם החיצוני שנדרשו לוויסות כוח

האדם השוטף ולהטמעת פרויקטים.

(4) סעיף זה כולל בעיקר פיצויים, תגמולים, קרן השתלמות, פנסיה, חופשה, ביטוח לאומי ומס שגר, הוצאות נלוות אחרות, הוצאות פרישה מראון, והטבה עקב

הקצאת אופציות לעובדים.

המקור: דוחות כספיים ליציור ועיבודי הפיקוח על הבנקים.

לוח 21
מספר המשרות וההוצאות לפי רמות השכר השנתיות,
סך מערכת הבנקאות, 2019 ו-2020

		2020		2019	
שעור	שעור	המשכורות וההוצאות הנלוות (מיליוני ש"ח)	מספר המשרות	המשכורות וההוצאות הנלוות (מיליוני ש"ח)	מספר המשרות
השכר	המשכורות	השכר	המשכורות	השכר	המשכורות
13.2	27.9	0.5	21	0.4	16
-10.0	-12.8	199	2,007	221	2,302
-5.9	-4.8	2,363	12,758	2,510	13,399
-5.5	-5.0	3,199	10,837	3,384	11,408
-3.7	-4.7	4,298	9,585	4,463	10,061
5.0	8.3	1,732	2,503	1,649	2,311
-18.8	-18.0	511	356	629	434
-4.3	-4.7	12,303	38,067	12,857	39,931
-7.2	-4.1	946	2,361	1,019	2,461
-10.7	-15.9	29	273	33	325
-7.0	-2.3	916	2,087	986	2,136
		2,777		3,427	
-9.1	-10.3	1,113	1,608	1,224	1,792
0.2	4.8	-840	-1,703	-838	-1,625
-7.9	-5.3	15,353	37,972	16,670	40,098

עובדים פעילים במשרדים בישראל
רמות שכר שנתיות (באלפי ש"ח)
עד 60
מעל 60 עד 120
מעל 120 עד 240
מעל 240 עד 360
מעל 360 עד 600
מעל 600 עד 1,000
מעל 1,000

סך רכיבי השכר והנלוות ששייכים לעובדים פעילים במשרדים בישראל
מזה: הוצאות בגין עובדי כוח אדם
רמות שכר שנתיות (באלפי ש"ח)
עד 120
מעל 120

רכיבי השכר והנלוות שלא שייכים לעובדים פעילים במשרדים בישראל
עובדי הבנקים במשרדים בחו"ל
הוצאות שכר שהיוונו לונכסים

סך הכול

המקור: דוחות כספיים לציבור, דיווחים לפיקוח על הבנקים ועבודי הפיקוח על הבנקים.

לוח 22
התפלגות ההחזקות במניות הבנקים והדיבידנדים שחולקו, סך המערכת, 2019-2020

שיעור הדיבידנדים מהרווח הנקי	שיעור החזקות בעלי מניות	דיבידנדים שחולקו ב-2020	שיעור החזקות במסך 2021 ²	שיעור החזקות בעלי מניות נכון ל- 31 במסך 2021
(אחוזים)	(מיליוני ש"ח)	(מיליוני ש"ח)	(אחוזים)	
35	638	720	88.7	11.4
14	297	297	100.0	0.0
11	102	176	58.1	41.9
5	49	49	100.0	0.0
17	65	125	51.6	48.4
24	2	12	13.4	86.6
18	1,152	1,378	84.2	15.8
סך מערכת				

(1) על בסיס בנק.
(2) כולל החזקות דרך הגופים המוסדיים.

המקור: הבורסה לניירות ערך, דיווחים לפיקוח על הבנקים ועיבודי הפיקוח על הבנקים.